UZUN YÜRÜYÜŞ

AYLIK
SİYASİ
DERGİ
SAYI:40
400.000 TL.
EYLÜL'99

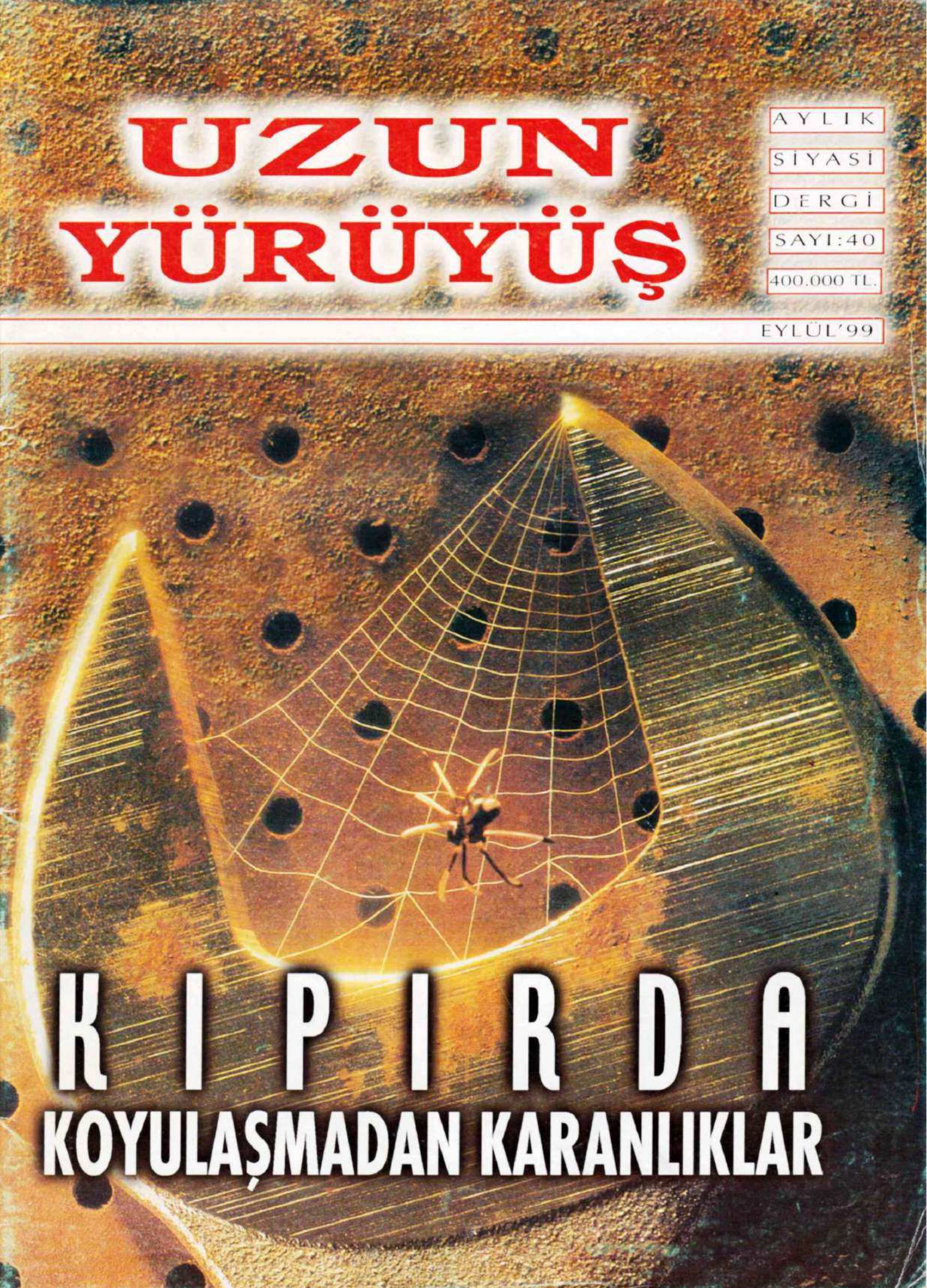

KIPIRDA

KOYULAŞMADAN KARANLIKLAR

Merhaba,

Bir deprem... Sistemin sınıfsal, ulusal temellerini göstermede tam bir laboratuvar. Kullandığı ve geliştirmeye çalıştığı söylemleriyle gerçekleri nasıl da çarpıtıyor, örtüyor, gizliyor. Yıkıntılar altından gelen yardım feryatlarına, Cumartesi Annelerinin biraraya gelmesini engellemek için, alanlarda yüzlerce polisi tutarak, bekleterek karşılık veriyor. Depremin enkazı altında binlerce insanın çığlığı yükselirken, sadece kimi devlet erkanın açıklama ve demeçlerine bakmak bile yeterli bu rejimi görmek ve tanımak için.

İnsanla birlikte doğayı da yıkıma uğratan, tüketen bu sistemin sahiplerinin söyledikleri ve yaptıkları ortadayken; bizlere, hepimize, kendisine insanım diyen herkese büyük görevler düşüyor. Yaşama temellerimizi bütünüyle ortadan kaldırmadan kıpırdanmak zorundayız. Kollarımızdaki enerjiyi, beynimizdeki ışığı, yüreğimizdeki umudu canlandırmak, harekete geçirerek yaşamı kazanmaya koyulmalıyız.

Yaşanan büyük acılardan dolayı bütün okurlarımızı, okuyucularımızı deprem mağdurlarıyla yardımlaşmaya, dayanışmaya çağırıyoruz.

***

40. sayıya ulaşan dergimizin kimi sorunlarını ve okuyucularımızdan, yazarlarımızdan bazı isteklerimizi bu köşeden iletmeye, duyurmaya, bildirmeye çalışıyoruz. Bu köşeden yaptığımız sunumun, gerekli ve yeterli etkiyi yarattığı, belli bir duyarlılığı oluşturturduğunu rahatlıkla söyleyemiyoruz; zayıf kaldığımızı görüyoruz. Zayıf kaldığımız ve çözümünde etkili olamadığımız, üstesinden gelemediğimiz sorunları, birlikte ele almaya, gidermeye gayret etmeliyiz. Özellikle derginin basım ve dağıtım giderlerinin katlanarak artması parasal sorunları önplana çıkartmış durumda. Dağıtım noktasında hala belli sıkıntıları aşabilmiş değiliz. Derginin götürülmesi, ulaştırılması gereken bir çok yere taşıyabilmekten uzağız. Satış ve dağıtım konusunda okuyucularımızdan yardım bekliyoruz.

Birlikte çıkardığımız Temmuz-Ağustos sayımız da toplatıldı. Toplatılma nedenleri hep aynı. Toplatmanın getirdiği sorunları kısa sürede aşmak için paylaşmak, dayanışmak gerekiyor. Dayanışma ve duyarlılık olmadan olumsuz etkilerini bertaraf etmek zorlaşacaktır.

Cezaevlerine gönderdiğimiz postaların sahiplerine ulaşamayışı, peşpeşe gelen toplatmalardan dolayıdır. Bizden kaynaklı olmadığını bildirmek istiyoruz.

Bir sonraki sayıda buluşmak üzere...

UZUN YÜRÜYÜŞ

EYLÜL 1999 SAYI: 40

(Ayda bir çıkar) Fiyatı: 400.000 TL (KDV Dahildir)

İÇİNDEKİLER

KIPIRDA, KOYULAŞMADAN KARANLIKLAR..2
Rota nereye/ CAN CEMAL....4
200 Yıllık Kürt Trajedisi / AYTEKİN YILMAZ....9
Tarihin hükmü / ALİ ÖZCANDAN....12
Devrimci değerlerde ısrar/MEHMETYEŞİLTEPE..16
28 Şubat süreci / TEMEL DEMİRER....21
Ulusal sorunda ayrıştığımız.... /UMUT ŞENGÜL....29
Varlığın Bilgisi..../BAYRAM KAYA....36
Tarihin belleğine kazılan... / MUSTAFA ÖZ....39
Sarsılıyor yerküre / OZAN VELİ....40
İDeprem ben ve devlet / NİHAT ATEŞ....42
Son Yazı / FİKRET BAŞKAYA....44
Bir yurdun yeniden..../ CENGİZ GÜNDOĞDU....46
Aboricinler (2) / TAŞDAN YILMAZ....47
Kutsal ülke ve Tagore / OTURAN ADAM.... 52
"Baba n'olur bırakma" / D. ALİ ÖZCANDAN....56
Kategorilerin felsefi anlamı/ HÜSNÜ AKSOY....58
İnsanı, umudun sofrasına/M. ERTAN MELSİM....61
Mektup /Ali ŞAHİN....64

TOHUM BASIM YAYIN, GÖSTERİ VE ORGANİZASYON LTD. ŞTİ. ADINA
Sahibi ve Yazışleri Müdürü MURAT OBALI
Adres: İstiklal cad. Turnacıbaşı sok. Çeşme han No: 21/3 Beyoğlu / İSTANBUL
TEL: (0212) 245 54 24 FAX: 245 43 70
Dizgi Tohum Basım Yayın
Baskı: Berdan Matbaacılık

Avusturya İrtibat Adresi:
B. KAHRAMAN
Enns gasse 21/33
1020 Wien
AVUSTURYA

ABONE KOŞULLARI:

Bir yıllık		Altı aylık	
Yurtiçi:	5.000.000 TL	Yurtiçi:	2.500.000 TL
Yurdışı:	100 DM	Yurtdışı:	50 DM

Banka Hesabı: Hayati GÜNGÖREN T. İş Bankası
TL Hesabı/ Galatasaray Şubesi: 736293
Pound(İngiltere) Hesabı/Beyoğlu Şub. 3179685
Mark(Almanya) Hesabı/ Beyoğlu Şub. 3179670
VAKIFBANK/Şilin Hesabı/BeyoğluSub(026) 4025512

Kıpırda Koyulaşmadan karanlıklar

Su güneşten, çöp denizden, aşk gizemden ayrı değil. Doğadaki hemen her şey, bir diğer şeyle yakından ilintili, bir diğer şeyle iç içe, bir diğer şeyle etkileşimde...

Doğada olduğu gibi, toplumun kendi yasalarının işleyişinde de durum böyle. Emperyalizm çağında, her yer işgal altında. İç edilmiş ülkeler, yağmalanmış yerler, emek, sevi, ürün her şey işgal altında. Her hareket, sermayenin gelişimine endekslenmekte. Dünya çeperi bu amaçla çevrelenmekte. Her suskunluk, karanlığın bir kulaç kalınlaşmasına yol açmakta. Her efendimcilik, bin eşek arısı doğurmakta. Her kabul, bir semeri omuzlamak anlamına gelmekte.

Emperyalizmin iktisadi yasaları, ekonomik ve siyasal ilhakla sınırlı değil. En önemli kapsamı, insan güdülerini de boşaltan, kültürel ve etik işgal alanında görülmektedir. Bu işgal, üzerinde yükseldiği iktisadi temele dayanır ve güçlü biçimde onu ayakta tutma işlevini üstlenir. Önce beynin hareketini denetime alıp, kendi şablonlarıyla düşünmeyi, kendi ağzıyla konuşmayı, kendi gözüyle görmeyi dayatır. Bu dayatmalara direnip, bu çemberin dışına çıkamayanlar artık onun bir eklemidir. Ve çoğu kere bunun farkında dahi değildirler.

Ve bu kültürdür ki, işgalcılığın ve tecavüzün özünü yansıtan şu Amerikan atasözünde kendini somutlar. "*Tecavüz kaçınılmazsa yat keyfine bak.*"

İşte emperyalist işgalin-ilhakın mantığı bu. Bütün uluslararası yasalar buna parelellik arz eder. MAI'sı, Tahkimi gibi hemen her şeyin mantığı bu. Bu işlerlikler çoğu kere, farklılaştırılmış kavramlarla sunulmakta. Yeni dünya düzeni, küreselleşme, globalleşme gibi, eskiyi yeni biçimde dayatan curcuna.

Sonrası. Sonrası malum. Sefalet diz boyu. İşsizlik, kıyım, fuhuş, uyuşturucu, alkol... Yani insanı kemirip bitiren ne varsa. Teavüze uğramayan hiçbir değer kalmaz geriye.

Bundan öteye istenen, insanın kendi doğasına yabancılaşmasını kutsayarak diz çökmesidir. Uluslararası sermayenin, tüm bağımlı güçleri iktisadı, siyasi alanda hizaya çekmesi, kendi kural tanımaz barbarlığının her alanda tanınmasını da dayatmaktadır. Bu da dünya emekçileri açısından karanlığın koyulaşması, kabuk bağlaması, aydınlığın kangren olmasıdır. Ya bu çemberin içinde olup, ona secde edilecek, ya da dışına çıkılıp direnilecektir.

Her secde etme, açık bir taraf-girlikle ortaya çıkmayabilir. Hatta açık olanları bilinebilir ve rahat kavranabilirken, bin çeşit cambazlıklar, cilalı, süslü, şatavatlı söylem ve eylemlerle bezenmiş olanlarını anlamak hüner gerektirmektedir. İşte tam da bu noktada devrimci eylem; en başta insan bilincinin kalınlaşmış kabuklarına yönelmeyi amaç edinir. Devrimci eylem, hiçbir zaman soyut bir insanal sav, ya da melankolik hümanizm değildir. İnsan köleliğinin nedenlerine yönelmiş vargıların, sonuç alıcı eylemine dönüştürme ve değiştirme gücüne vakıf olma bilimidir.

Her alanda sistemle çatışma halinde gelişen bir devrim, üretim faaliyetinin tarihselliğini özümseyerek gelişir. Ekonomik, demokratik, siyasal kazanımları önemseyen, ama bunları iktidar savaşımının basamaklarına dönüştürmesini de beçerebilen, aynı zamanda kapitalizmin piyasa kültüründeki satma ve satın alma mantığının dışına çıkabilen, tamamen insanın kendisine dönüşünün eylemidir.

Şimdi ortada iki şey var. Ya karanlığın bekçilerinin yanında olacağız, ya da güneşe uzatacağız elimizi. İkinciyi seçmek, kıpırdamayı gerektiriyor. İkincisi söküp alma mantığı üzerine kuruludur. İkincide yalvarmak, yakarmak yoktur. İkincinin bir bedeli olacaktır ve bu bedeli ödemesi gerekecektir. İkinciye atılırken birinciden vazgeçmek gerekmektedir. İkinci olana uzanmak, insanın kendi doğasına adım atması olacaktır.

Dünyayı değiştirme bilincine varanlar, hep aynı eylem biçimleri, aynı stratejik açılımlar, aynı yöntemlerle ortaya çıkmazlar. Bu noktada farklı betimlemelere varmak, insanın maddi koşullar içinde edindiği yerle ilintilidir. 'Demokrasicilik' oyunu oynayan aydınların bir çoğu, 'demokrasi' sınırlarının görece esnemesinin ötesine geçilemeyeceğini çok iyi bilirler ama bunların kıpırdanışı kendi statülerini yıkmayacak boyutu geçmez. Maddi ve manevi edinimlerini risk altına almayan bir reform eylemi olarak görünür çoğu kere ondaki kıpırdanma. Bu eylemin içinde kayda değer edinimler yok değildir tabi, ama, dünyanın değiştirilmesi, köktenci silahların geri çekilmesiyle olanaklı değildir. Devrim, üzerimize doğru gelen canavara karşı kınından çekilmiş kanlı bir kılıç ağzıdır. Saldırı değil, dünya insanlığının kendi doğasına dönme, kendi yitimine karşı savunma eylemidir.

Bu eylem ki doğada ve toplumda nitelik sıçramalarını ifade eder, gelişmeye ve gelişme yasalarına uygundur. Bu eylem ki en başta dünyanın cehennemini yaşayan büyük çoğunluğun cennetidir. Bu eylem ki dünyanın cennetini yaşayan azınlığın cehennemidir. Bu eylem ki insanı yeniden kendisiyle yüzyüze getirme gücüne sahip en etkili dürtüdür.

Etkin devrimci kıpırdanmalar, toplum bilimleri ve politik felsefi alanda aydınlanmış proletaryanın ve onun yakın bileşenlerinin etik sınırları içinde anlam kazanır. En sağlam savunma mevzilerinin harcı, bu katmanların enerjisinden elde edilir. Çünkü bu kesimler, toplumsal oluşumlar içinde en çok emek sürecine katılan olduğu halde, paylaşımda en az değere sahip olanlardır. Tüm kapitalist emperyalist sistemlerin varlığı, bu kesimlerin ürettiği değerlerin gaspı üzerinde yükselir. Proletarya, porletaryanın kuramcıları tarafından, "*zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi yok*" diye tabir edilmişse; yüzyıl öncesinde ve bugün küçük değerleri varsa da kaybedecek, yine de birikimin ve dengesizlik ikileminde en alt sınırları oluşturmaktadır. Zenginlik ne kadar artış göstermişse devasa biçimde yoksullaşma sınırları da o oranda büyümüştür. Kıpırdanmak en başta bu kesime düşmektedir. Çünkü karanlık, en çok bu kesimde koyuluk oluşturmaktadır ve en çok bu kesimin üzerine yağmaktadır kara kış.

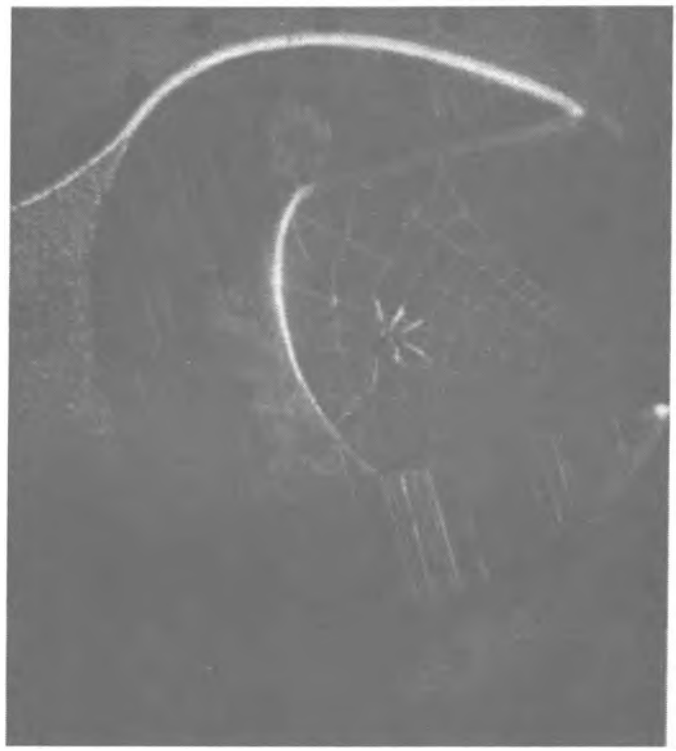

Dünyayı değiştirme eylemi, her türden sınıfsal ve her türden eşitsizlik babında zayıf olanın güçlü ile uzlaşmasını yadsıyarak; büyük çoğunluğun devrimci başkaldırısını esas olarak belirginleştirecektir.

Emperyalist kültürel ablukanın temel mantığı kabüldur. Dünyanın efendileri güçlüdür ve onlarla uzlaşmaktan başka yol yoktur diye çıkar piyasaya. Kendisini, tek tek ülkeleri tek tek insanlarının en gizli kalmış ilişkilerine müdahale ederek tanıtır.

Sermaye pazarına düşmüş hemen her bir ülkenin tek yolu devrimlerle kırmaktır bu çeperi. Bu çeperin içinde kalarak anti emperyalist olmak, ülkeye, insana sahip çıkmak olanaklı değildir ve bu yöndeki tüm vaatler aldatmacadır.

Bu çeperi kırmayan her direniş bastırılmaya mahkumdur. Bu çeperi kırmayı amaç edinmeyen her yürüyüşün önüne set çekilecektir. Hedefini siperin ötesine ayarlamayan her atılım, bir dar boğazda güçten düşecektir. İktidar ruhuyla bezenmeyen her siyasal kıpırdanma, kimi demokratik edinimleri geçemeyecektir. Hiçbir kurulu iktidar kendi saltanatından vazgeçmeyecektir. Ya düşerek kazanacak ya da kaybetmişler mezarlığında kaybolup gidilecektir.

Her büyük kalkışma eylemi, kendi iç tutarlılığını oluşturmak zorundadır. Teori ile pratik uyumunu tanıtlamak, sadeliğini, içten ve gönülden oluşunu sergilemek zorundadır. Kendi kurtlarından kendini arındırmak, eylemde birleşmek zorundadır. Devrim karabasan karanlıkların katranında kendinden ödünler verme uğraşıdır. Her karşı duruş kendi çapı oranında bedel ister. Bu bedeli ödemeye hazır olmayanlar, doğal olarak devrimin yürüyüşçüleri olmaya yanaşmayacaklardır.

Sokaklarda satılan işçi direnişleri, parçalanmış muhalefet, çıldıran medya, vampirleşmiş sefalet, her şey çok açık biçimde göstermektedir ki, bu iş dövüşerek olacak. Doğrularda ısrar, pratik tutarlılıkta direnç olmadan üç adım sonra çelmelenmek kaçınılmazdır.

Derlenip toparlanmak, iradeyi disipline etmek, üretip kurumlaşmak, karanlığı aydınlatmak bu çemberi aşmak için zorunludur. Aynı suyun gözesinden içenler, bu etkileşimler içinde birbirinden öğrenmeyi önemser, duygu yoğunluğunu yaşar, militanlaşmayı devrimci romantizmle bezer ve gelişir.

Sokaklarda yükselen emekçilerin sesi, anti militarist, anti emperyalist anti faşist halk muhalefetinin kalıcı siyasal önderliklerin, istikrarlı mücadele hattının ortaya çıkmasına çağrısıdır. Ülkenin uluslararası sermayeye peşkeş çekilmesine karşı tek gerçekçi yol, anti emperyalist mücadele ve devrimdir. Kısmı ekonomik ve demokratik reformlarla ülkemizin satılmasının, IMF'nin kıskacından kurtarılmasının olanağı yoktur. Bunu olanak dahilinde görmek aldatmacadır.

Sosyalizm ya da barbarlık ikilemiyle karşı karşıyayız ve bunun arasında orta bir yol yok. Ya kapitalizmin yarattığı koşullar üzerinden devrimlerle sosyalizme gidilecektir; ya da var olan kapitalizmin bataklığı ve barbarlığı içinde kendisine yabancılaşması devam edecek; yeni dinci, milliyetçi barbar gelişmelerin içinde kalınacaktır. Bir kere daha açık ve pürüzsüz haykırışlarla ifade etmeliyiz ki, ezilen halkların ve ulusların tek kurtuluşu uluslararası sermaye çarkının dişlilerini her değdiği yerde kırmakla olanaklıdır. Rotamızı devrime ayarlamalı, kültürümüzü buna uygun mayalamalıyız. Her adım sonrasını koşullamalı, uzun soluklu hesaplar yapmalıyız. Nerede ortaya çıkarsa çıksın, devrim ve sosyalizm mücadelesini kazanmak zorundayız.

Küçük hesaplar, basit pazarlıklar ve dar sınırlarla yetinemeyiz. İnsanlık tarihi geliştirilmiş manifestoların yazımına öykünmektedir. Herkes görevini gözden geçirmeli ve kıpırdamalıdır.

Rota nereye?

Can CEMAL

DEVRİMCİ SİYASAL BİR ÇİZGİDEN LİBERAL REFORMCU BİR SİYASAL ÇİZGİYE KAYIŞ

Tarih onlarca devrimci savaşın yengisine ve yenilgisine tanıklık eder. Bu gelişmenin herbiri, kendi iç dinamikleri, tarihsel koşulları, güç dengeleri ile birlikte ele alındığında ayrıştırmalar daha nesnel hale gelecektir. Yenilgi ve yengilerin iki temel -genel kabul gören- nedeni var ve bunlar çoğu kere de iç içe işlev görür. **Nesnel ve öznel nedenler**. Genel anlamda nesnel koşulların uygun olduğu, yani genel anlamda bir devrimci durumun olduğu her durumda, yenilgi ağırlıklı olarak öznel koşulların yetersizliği, yetmezliği ya da sorunsalı üzerinde biçimlenir. Orada savaşın öznesi dışındaki koşullar uygun haldedir, ama öznel gerekliklerde yetersizlik vardır. Bu, politik açılım ve stratejik saptamalardaki bir durumu ifade edebileceği gibi, güç ve insan etkilerinde, taktik hatalarda düğümlenen yanları da içeriyor ya da bu yanlarla sınırlı kalıyor da olabilir.

Uluslararası karşı-devrim cephesinin dönemsel olarak kazandığı mevziler, özellikle seksenli ve doksanlı yıllarda rahat uygulanabilir bir açık şiddet boyutuna ulaşmıştır. İdeolojik ve politik alanlardaki yoğun karşı-devrimci bombardıman, devrimci mevzileri korumayı, geliştirmeyi zora sürmüştür. Emperyalizmin ve buna direk bağlı olarak sömürge, yarı-sömürgelerin iktisadi buhranının giderek derinleşmesi, politik açmazların büyümesine koşut bir devrimci gelişme yaşanamamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri ideolojik olarak karşı bombardıman iken diğer önemli nedenlerden biri de silahlı devrimin topyekün karşı-devrimci yönelimlerle baskı altına alınmasıdır. Kıtalar ötesi operasyonlar ve başını ABD'nin çektiği uluslararası yaptırımlar ve dünyayı yeniden hizaya getirme planları doğrultusunda devrimlerin bastırılması için her yol denenmekte ve bunda önemli başarılar da elde edilmektedir.

Çağımızın bu uluslararası barbarlığı ya silahlı devrimle alaşağı edilecek ya da onun dümeninde ehlileşerek, kısmi reformlar için demokratik cepheler içine çekilinecektir. Silahlı devrimci kalkışmalar ya tümden yenilgiye uğratılacak, yani askeri olarak ezilecek ya da kimi uzlaşma zeminlerinde denetime alınarak ehlileştirilecektir. Karşı devrimin, emperyalizmin siyasal güdüsü bu doğrultudadır.

Bu koşullar içinde devrim, hareketin kendi öz gücüne dayanması ve temsil ettiği sınıfsal orijin ile ideolojik duruşun nitelik edinmesiyle gelişir. Sosyal-emperyalist Rusya'nın tamamen dağılması ve emperyalistler arası soğuk savaşın ve kimi kutuplaşmaların değişime uğramasıyla birlikte özellikle küçük burjuva önderliklerle temsil edilen bir çok silahlı devrim hareketi uzlaşma ve dağılma zeminlerine girmiştir. Burada en önemli etken, kendi gücüne güvenme ve kendi dinamiklerine dayanamama olarak belirginleşirken, sadece bununla da sınırlı değil tabi. Politik açmaz, stratejik değişimler, taktik hatalar sonucu oluşan sorunları aşamamakta, bu etkenlerin bir yanını oluşturmakta. Bir önemli yan da silahlı devrimci hareketlerin nihai hedefleriyle ve bunların stratejik korunmasıyla ilgili. Kimi ülkelerde askeri diktatörlüklere veya olağanüstü durumlara karşı gelişen silahlı devrimler kısmi reformlar ve demokratik açılımlarla sınırlı kaldı ve böyle hareketlerin bir çoğu kimi demokratik kazanımlarla birlikte uzlaşma zeminlerine girdi.

Kimi akıldane çıkarsamaların, silahlı devrimin açmazı olarak lanse etmesi yanında görülen gerçeklik, kimi demokratik reformların dahi ancak uzun yıllara yayılan silahlı direniş hareketleriyle elde edilebilindiği yönündedir. Silahlı devrimci kalkışmalara veryansın ederken, sanki de diğer biçimler çok başarı kazanmış gibi dağın gölgesinde arzı endam ederek bilmiş pozlar takınılmakta. Oysa bilinen o ki, Filistin'de, Meksika'da İrlanda'da, İspanya'da,

Kolombiya'da, Peru'da, Türkiye'de ve daha bir çok yerde, muhatap alınmalar dahi ancak silahlı devrimci kalkışmalarla olanaklı hale gelmiştir. Bu gelişmelerin kimi dönem gerilemesi, kimi dönem yenilgi alması, kimi dönem geri mevzilere kayarak uzlaşması ise bir çok nedene bağlı ve alternatif bir iktidar erkiyle ortaya çıkan hemen her hareketin karşılaşacağı çeşitlilikler içerirler.

ULUSAL DEVRİMCİ HAREKETİN ROTASI

TC devleti sınırları içinde son yirmi yılın devrimci gelişimi bir asrın toplamının özetidir. 80 öncesi deneyimler, cunta dönemi ve 84'le başlayan silahlı ulusal devrim süreci önemli tecrübeler sunmaktadır. 84'le birlikte başlayan süreç özellikle devrimin ulusal çelişkiler üzerine kurulu yanını; yine devrimin başından sonuna kadar silahlı olan biçimlerinin pratik tanıtımını gündeme taşıması yönüyle anlamlıdır. Bu süreç en başta Kürt ulusal sorununu çok sıcak biçimde öne çekmiş; en başta Kürt halkı üzerinde kapsamlı bir dönüşüm, köklü bir silkeleniş etkisi yaratmakla kalmamış, sol-sosyalist hareketleri, liberal burjuva aydınları, çeşitli ara akımları derinden etiklemiştir. Bu etki, Kürt ulusal sorununa karşı duyarlılığı geliştirmiş, bir çok hareketin program ve önermelerini yeniden gözden geçirmesini, çeşitli değişikliklerle yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir.

İkinci önemli etkisi, silahlı devrimin (gerilla savaşı ve halk savaşı tarzının) geçerliliğini ve onun etki gücünü tanıtlaması yönünde öne çıkmıştır. Bu durumda bir çok sol-sosyalist hareketi etkilemiş, yeni silahlı oluşumlar ve kır gerillacılığının gelişimini özendirmiş, bir tür öykünme odağı olmuştur.

Ulusal devrimci hareketin onbeş yıllık silahlı direniş içinde çok hızlı gelişmesinin birinci nedeni, nesnel olarak ulusal çelişkinin keskinliği ve bunun kitleler üzerinde etkisi ise, ikinci nedeni; doğru bir mücadele -yani silahlı devrim- biçimine dayanması ve bundaki **ısrarıdır.** Tabi bunlar, **örgüt ve çalışma tarzı gibi etkenlerle de beslenmiştir.** Bu gelişme bir çok ara akımı secdeye çekmiş, çeşitli faydacı çevreleri kendisine yöneltmiştir. 90'lara gelindiğinde hemen her "2000'e Doğru"nun kapağının ulusal devrimci güçlere ayrılması gibi.

Burada önemle vurgulanması gereken yan, aynı çelişkiler zemini üzerinde -hatta daha da 'sosyalist görünen- Kürdistanlı güçlerin neden bir PKK kadar sıçrama göstermediği noktasıdır. Özellikle de ulusal bağımsızlık ve özgürlük hedefi edinen herhangi bir hareketin silahlı mücadele biçimlerine baş vurmadan bırakalım zaferi, ilerleme kaydetmesi olanaklı olabilir miydi? Bize göre bunun cevabı kesinkes koca bir hayırdır. Olsa olsa ancak, Kürtlerin kısmi demokratik taleplerini, sistemden koparma uğraşı olabilirdi ki, bunların elde edilmesi dahi olanak dahilinde görünmüyordu.

Silahlı devrimci gelişme, kendi ateşiyle kendisini ve etkileşim alanlarını yeniden yeniden biçimlendirdi. Kudretini aldığı, yoksul köylülük ve yarı-proleter sınıf karakteri kendi içindi milli Kürt burjuvazisi yansımalarıyla çatışarak birlik halinde ilerledi. Bağımsızlık ve özgürlük şiarları yoksul halk üzerinde derin etkiler uyandırdı ve zorlu süreçlere katlanma gücünü geliştirdi. Devrim ile karşı devrimin mücadelesinde zorlu muharebeler yaşandı, taktik yenilgi ve yengiler kazanıldı, yeni stratejik uygulamalar planlanarak savaşın topyekün kazanılması hedeflendi. Dünyanın en güçlü ve en büyük desteğini gören ordularından birinin taktik üstünlükleri hallaç pamuğuna çevrildi ve karşılıklı etkileşimler gelişti.

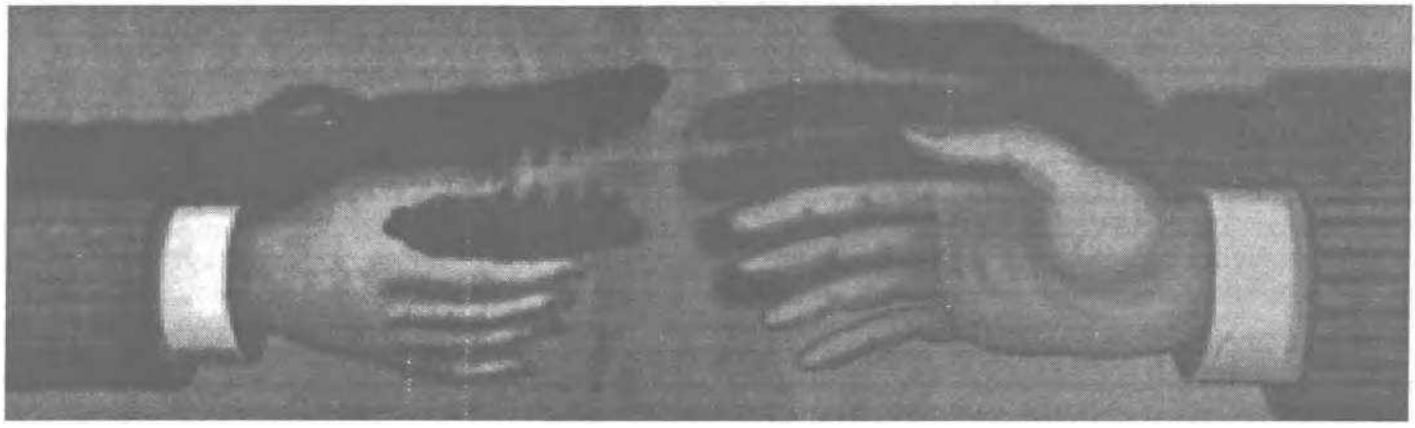

Savaşın kitleler üzerinde yarattığı olumlu etkiler kadar, olumsuz etkileri de yaşandı. Göç, kırım, yok etme, sürgün vb. kimi sonuçlar, yığınlardaki savaş karşıtlığını geliştiren yanlar oldu. Statükocu kesimlerin, milli brjuvazinin reformlarla yetinme güdüleri gelişti ve bu etkiler, hareketi basınç altına almaya yöneltildi.

Ulusal devrimci hareketin 93'ten sonra girdiği siyasal çizgi, ulusal devrim ile ulusal reform

arasındaki çatışmanın keskinliğini ifade etmektedir. Bu süreçten sonra kimi ustaca gündemlenmiş ve kazanım hanesine yazılabilen başaralı taktikler de yok değildir.

Hareketin politik ve askeri çizgilerinin belirlenmesinde elbetteki basite alınacak bir eleştirel tutum içine girmeyi doğru görmüyoruz. Savaşın kendi doğasında ortaya çıkardığı sorunlar çok çeşitli, kapsamlı ve de çözümü oldukça da zor yanları içermektedir. Fakat bilinen bir açıklık varsa, o da **stratejik hedeflerden giderek farklılaşan bir yeni stratejiye doğru evrilmeyi görüyoruz.**

Her savaş durumunun kimi uzlaşma veya barışçıl süreçleri içereceği yadsınamaz ve bunun önceden kalıplar halinde reçeteleri de sunulamaz. Bunu bir yanıyla anlıyor, belli anlayış ve ölçüler içinde olası görüyorken; diğer yanıyla aşikar bir tarzda devrimci gidişati reforme eden yaklaşım ve eğilimleri de görmezden gelemeyiz. Bu eğilimin Türkiye'nin Suriye çıkarması ve Roma sürecinin başlamasıyla daha da anlaşılır ve bilinebilir bir hal aldığını görüyoruz. Öcalan'ın savaş güçlerini ve savaş alanlarını değil de diploması arenalarını seçmesi, gelişen stratejik eğilimlerin bir yansımasıydı. Ve bu durum, Öcalan'ın uluslararası bir komployla Türkiye'ye teslim edilmesi süreciyle yeni bir sıçrama evresine girdi.

Burada PKK ve Öcalan ilişkisinde yaratılmış olan realitenin görmezden gelinmesi de olanaklı değil. Ulusal devrimi ağırlıklı biçimde yönlendiren ve yaşatan etkin bir kariyer olmanın avantaji, özellikle örgütsel işlerliklerde "tek adam" otoritesi şeklini aldığında ciddi bir açmaz haline de gelebilmektedir. Ulusal devrim önderliğinin yoksul-köylü ve yarı proleter sınıf karakterinin ağırlıklı halinin bu şekillenmede ve bu sonucun ortaya çıkmasında önemli rolü mevcuttur. Bu rol ve genel durum, PKK'nin son olarak, Öcalan'ın "*silahlı mücadeleyi durdurun, sınırların dışına çıkın*" talimatına tam uyum göstermesinde dikkate alınmayı gerektiren bir etmendir.

Ulusal devrim stratejinin bir çırpıda geçersizliğinin ilan edilerek, ulusal-reform sürecinin başlatılması, doğal olarak şaşırtıcı olmayan ama düşündürmekten de alıkoymayan kapsamlı soruları gündemlemektedir. Öcalan'ın uzlaşma zeminleri arayan hemen her açıklamasını, 'başkan taktik yapıyor' söylemleriyle yanıtlayan çevrelerin, gelinen noktada açık biçimde PKK'nin de bu stratejik değişimi onayladığını ve bu yönelim içine girdiklerini görmezden gelemezler. Ulusal devrim ve ulusal bağımsızlık, ulusal özgürlük kavramlarını terk ederek gelinen nokta, nasıl izah edilirse edilsin, stratejik bir değişim ve kendi iç bütünselliği açısından bir tür yenilgidir. İleri sürülen kısmi demokratik talepler yani genel af ve kanuni bazı dayanaklar adeta yaşama güvencesinin elde edilmesidir ve bunlar silahları bırakmak için yeterli görülmektedir. Yeniden kongresini toplamayı kararlaştıran PKK Merkez Komite genişletilmiş toplantısında bu değişimin gerekçelerini sunan kimi de siyasal savunulara yer vermekte. 23-29 Temmuz tarihleri arasında yapıldığı söylenen toplantı, Öcalan'ın kamuoyuna ve PKK'ye yönelik 2 Ağustos'ta yaptığı çağrıdan bir hafta öncesine rastlıyor. Ve toplantıda Öcalan'ın çağrısı değerlendiriliyor. Bu demek oluyor ki, Öcalan'ın çağrısı kamuoyuna açılmadan bir biçimde PKK MK'sına iletiliyor ve değerlendiriliyor. (Hatta belki sonucu tekrar Öcalan'a iletildikten sonra kamuoyuna açıklama yapılmıştır.) Bu işin bir yanı. Esas olan yan, bu toplantıda alınan kararların sonuç bildirgesindeki siyasal savunular. Bu toplantıda "yeni dünya düzeni" değerlendirilerek sonuç çıkarılıyor ve "*yeni dünya düzeni ekseninde yaşanan gelişmeler, yer yer devam eden direnç noktalarına karşılık egemen olmaya doğru yol alıyor.*" (Özgür Bakış, 10 Ağustos, Salı) diyor. Eğer egemenlikten bahsedilecekse, dünya kapitalizminin egemenliği yeni mi keşfediliyor. 'Tek tek direnç noktaları'na karşı yönelim ve bu minvaldeki keskin çatışma da yeni değil ve PKK'nin kendisinin gelişimi böylesi bir onbeş yıllık ateşin içinde gelişmedi mi? Üstelik son noktada, YDD iflas etmişken ve onun çürük politik-ideolojik özü herkesin nezdinde ortaya çıkmışken, PKK'nın MK'sının bunu tersi yönde izah etmesine anlam biçmek zor. Yine devam ediyor bildirge;

"*Ortaya çıkan bu gerçeklik ezilen halkların, sınıfların ve güçlerin çıkarlarını temsil etme mücadelesini etkiliyor*" dedikten sonra, söylenmek istenilen ve ideolojik-politik alanda tam bir yenilgiyi ifade eden uzlaşmanın kabulüne geliyor.

"*Yeni dünya düzeni ile çatışma yerine onun içinde siyasi karakteri ağırlık kazanan mücadelelerle sonuç almayı daha geçerli hale getirmektedir.*" (agy)

Bu sonuç, ulusal devrimci mücadelenin siyasi çizgisinin stratejik bir değişimle ulusal reform çizgisine evrilmesinin politik-ideolojik gerekçesi olarak sunulmaktadır. Yeni dünya düzeni karşısında dize gelmenin bir tür versiyonu; 93'ten bu yana kimi reform eğilimleri, gelinen noktada bir açık tavır haline gelmektedir. Böylesi bir belirlemeye varmak, doğal olarak devrimci bir rotada ısrarı imkansızlaştırmak anlamına gelir. İdeolojik alanda uzlaşma, buna bağlı pratik seyirleri de bir bir netleştirecektir. Hemen yazının devamında, stratejik alanda silahlı mücadeleyi terk etmenin açık tanımı da şöyle yapılmaktadır.

"*Burada çelişkileri ortadan kaldırma durumu değil, çözüm yöntemlerinde stratejik taktik ve eylemsel değişiklikler söz konu-*

sudur. Mücadelede çok yönlülük, diğer bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla ile cepheden savaşın ve silahlı mücadelenin vazgeçilmez tek yöntem olma gereği kalmamıştır."

Her şeyden önce silahlı mücadele gerçekten en son noktasına mı dayandı? Ya da silahlı mücadelenin 'açmazı' nasıl oldu da ancak Öcalan yakalandıktan sonra anlaşıldı? Daha altıncı kongrenin yapılması ve silahlı mücadelenin geliştirilmesi yönünde alınan kararların üzerinden bir yıl bile geçmemişken. Bu son manevraların Öcalan'ın yaşamını kurtarmak için taktik olduğunu; öyle saysak bile, onbeş yıllık kanlı savaş ve bir ulusun canı-kanı pahasına yaratılandan böyle kolay geri adım atmak, bireyi ulusal çıkarların önüne geçirmek olmayacak mı?

Silahlı mücadelenin zeminin tamamen ortadan kalktığını kendileri de ifade edemiyor. Çünkü bu zeminin en olgun çağında olduğu -daha düne kadar "*PKK ve Kürt halkı savaşı 2000'lere yaymaya hazırdır, bunda zararlı çıkan TC olacaktır*"- belirlemeleriyle yine kendileri ifade ediyordu. Savaşın kendi içinde tıkanıklıklar ve sorunlar yaşaması doğal ve belki bunu PKK'nin kendisi kadar başka kimse daha iyi anlayamaz. Ama bir o kadar da savaşın olgunluk çağını ve kazanmak için tıkanıklıkları aşmada yetkinleştiğini yine en iyi PKK'nin kendisi bilir. Buradaki ani stratejik değişikliği silahlı mücadele zeminiyle ya da silahlı mücadeleki tıkanıklıkla açıklamak akıllıca değildir. Daha düne kadar Öcalan yakalanmadan uzlaşmalar en azından kısmi demokratik reform ve karşı tarafın adım atmasıyla olanaklı görülüyor, buna cevap verilmediği taktirde ise savaşın ihtişamından dem vuruluyordu. Oysa şimdi silahları teslim etmenin sadece bazı güvenceleri (af vb. gibi) ifade edilmektedir. Ve artık tamamen uluslararası egemen burjuvazi ve onun uşaklarının sorunları çözüm yöntemlerine öykünmeler görünmektedir.

"*Görünen odur ki, bütün bölge güçleri aralarındaki çelişkileri ve sorunları aynı sistem içerisinde siyasal mücadeleyi esas olarak çözüme kavuşturmaya ağırlık vereceklerdir.*" (agy)

Elbette bu da bir çözüm yöntemi. Ama Kürtlerin kaderinde böylesi çözüm yöntemlerinin yeri hiç olmamıştır ve bundan sonra da pek olacağa benzemiyor. Üstelik çözüm diye getirilen ve iyice dar sınırlara çekilen istemler sadece kimi kültürel haklarla sınırlandırılmaktadır. Böyle olunca da doğal olarak bunun için niye savaştınız onbeş yıl? diye soranlar çok olacaktır. Kürt realitesini kısmen kabul ettirmenin dahi onbeş yıllık bir savaşı gerektirdiği hatırlandığında Kürtlere daha ileri düzeyde demokratik haklarını tanıma vaadı, ancak yeni bir aldatmacanın eski versiyonu olarak ortaya çıkabilir. Bugün karşı devrimin kilitlendiği esas nokta silahlı güçleri dağıtmaktır. Bunun için esas çözüm, her fırsatı kollamak üzere kuruludur. Öcalan'ın Roma'ya çıkışı gibi, PKK'nın güçlerini sınır ötesine çekmesi yeni bir fırsat ve son darbeyi vurmak için uygun yeni koşullar yaratabilir ve bu koşulların oluştuğu her durumda da kimi gayrı resmi ya da yarı resmi vaatlerin de hiçe sayılacağı unutulmamalıdır. Yalan, inkar ve iki yüzlülük üzerine kurulu bir tarihin, demokratikleştirilmesi çabası da boşunadır.

"*Demokratik cumhuriyet projesi, esaret sürecinde tamamlanmış olsa da önderliğimizin ve partimizin 6 yıllık girişimlerinin bir neticesidir. Bu anlamda, ulusal kurtuluş mücadelemizin yeni dönem manifestosunun bir taslağıdır.*" (agy)

Manifesto olarak kabul edilen bu önerme açık bir uzlaşma ve sömürgeci burjuvaziyle yan yana aynı çıkar birliktelikleri içinde yaşamanın kabulüdür. Herhalde bu demokratikleştirme, genel af ve Kürtlerin dili üzerindeki kimi yasakların kaldırıldığının kanuni bir güvenceye kavuşturulmasıdır. Bugüne kadar kimi sosyal demokratların demokratikliği kadar bir içerik. Bu proje savaşın bitmesi ve silahların teslimi üzerine kurulmaktadır. Bunun uygulanabilirliğini gözeten uzmanlar, açık bir teslim olun çağrısından ziyade silahlı mücadeleyi durdurun ve sınır ötesine çıkın demek zorunda kalıyorlar. Bir yandan gerici ve tutucu kamuoyunu yumuşatma, diğer yandan da PKK'nın ani reflekslerini törpülemeyi amaç edinen bu çağrı, bir uzlaşmanın dışa yansıyan imareleridir. "Demokratik cumhuriyet" ve birlik içinde bir arada yaşama denilen soyutlama neyi ifade ediyor. Çok açık biçimde Kürtlerin tüm ileri taleplerinden -hele de özgürlük ve bağımsızlıktan taahüdden vazgeçerek, içerdekilerin ve dağdakilerin affını kapsayan bir karşı atakla var olan resmi statükonun devam etmesidir. Yani bu Kürtlerin köleliğine devam etmesidir. Üstelik onbeş yıllık savaşın en ağır ceremesini de ödeyerek. Son zamanlarda ağızlara pelesenk olan barış, demokrasi vb. kavramların sistem içindeki ifadesi de budur. (Öcalan'nın savunmasını ve son gelişmeleri daha ayrıntılı ele alacağımızdan dolayı geçiyoruz.)

Yeni bir kongre toplama ve yeni manifesto olarak ilan edilen demokratik cumhuriyet ekseninde "*olağanüstü parti kongresinde partimizin yeni proğramı ve düzenlenişi karara bağlanacaktır.*" belirlemesi yarının gelişmelerinin işaretlerini belirgin biçimde gösteriyor. **Bu gelişme özellikle Kürt ulusal devrimi açısından bir dönüm noktasını ifade ediyor. İdeolojik ve politik zeminde Kürt küçük-burjuva radikalizminin, milli burjuva reformizmine dönüşümü ve uluslararası burjuvazisiyle**

uzlaşma içine girmesini betimlemektedir. Benzeri başka bir çok örneği olan bu durum, politik önderliği Marksist içerikten uzak olan hemen her hareket açısından şaşılaşı bir durum değilken, günün uluslararası proletaryasının ve ezilen halklarının çıkarbirliği, tek tek çemberlerin en zayıf halkalarından koparılarak, ezilen ulus ve sınıfların özgürleşmesinde düğümlendirmektedir.

Kürt ulusal hareketi açısından da bugün hâlâ esas olan yan, ulusal özgürlük yürüyüşünü dünya ezilen halklarının bir bileşeni olarak ele almak ve zinciri bir yerinden parçalamaktır. Bugün yenilgi veya yengiyi belirleyecek esas argüman, ulusal hareketin politik stratejide diretmesi ya da ondan vazgeçmesidir. Nesnel açıdan, gerek TC'nin ekonomik ve siyasi buhranı, gerekse de dünya finans kapitalinin yaşadığı derin krizler- devrimin silahlı biçimlerine daha uygun olanaklar tanımaktadır. Savaşta en ağır bunalımı yaşayan taraf Türkiye'dir ve bir onbeş yıl sonrası uçurumlarla bezenmiş durumdadır. Ateşkes süreçleri ve kimi demokratik kanalların zorlanmasıyla ortaya çıkan uygun koşulları -Kürt halkı açısından başka bir çözümün kalmadığı- haklılığı yönünde kullanmak ve bunu savaşın hizmetine sunmak daha akılcı olacaktır.

Yeni dünya düzeni safsatasının pespayeliği, mucitleri tarafından dahi savunulamazken, silahlı mücadeleyi durdurmayı bu noktada ki güç dengeleriyle açıklamak ve stratejik değişikliği nesnel koşullarla ifadelendirmeye çalışmak akıllıca değildir. 'Barış' ve 'demokrasicilik' oyununa, liberal burjuva aydınların ve kimi eski sol-sosyalist şimdi ise yeni reformcu aydınların katılması ve hatta bu kesimin ulusal hareket üzerinde önemli etkiler icra etmesi verilen mesajların kaçınılmazıdır. Siyasal arenada, silahlı devrim çizgisi ile bunun karşıtı olan statükocu ve reformcu çizginin kaçınılmaz mücadelesinde ve onbeş yıllık ihtişamlı bir dövüşün ve yeniden varolmanın ardından, reformcu eğilimler galip çıkmıştır. Bu ideolojik ve politik arenadaki mücadelenin kaybedilmesidir.

Önümüzdeki sürecin yeni olasılıkları, PKK'nın olağanüstü kongresinden çıkacak sonuçlarla daha da belirginleşecektir. Ama görünen o ki, egemen burjuvazi, en alt sınırdaki demokratik kırıntıları vermeye dahi yanaşmayarak, "terör örgütüyle pazarlık olmaz" kesinlemesine takılmaktadır. Yine burada bu söylemleri de yedirmeyecek, PKK'yi de çok zor durumda bırakmayacak kimi ara noktalar bulunmaya çalışılsa da; Öcalan'ın bir koz olarak kullanılması belli bir süre sürdürülecek ve PKK buradan yönlendirilmeye çalışılacaktır. Bütün bu pazarlıklar içinde, Öcalan'ı asmama kartı oynanıyor olsada, PKK'nın etkisizleştirilmesi ile bu kart geri yerine konulacaktır. Biraz da idamın meclise onaya sunulmadan önce yapılabileceklerin alelacele yapılmasına çalışılıyor ve bu konuda önemli "başarılar" da sağlanmaktadır.

Tarih onlarca kez Kürtlerin oyuna getirilmesine tanıklık etti. Hemen her isyan, bu oyunların çeşitli biçimleriyle bastırıldı. Kürtler yer yer başka halklara ve birbirine karşı kullanıldı. Çoğu kere de bu kullanım aşamaları tamamlandığında Kürtlerin kendisine yönelindi.

Şimdi bir halkın kendi tarihsel sürecinde geldiği en üst noktada yakaladığı muazzam bir direniş gücünü kendi elleriyle terk etmesi sürecine girilmektedir. Koca bir ulusu, partiyi, orduyu ve tüm kurumlarıyla halkın örgütlülüğünü arkasına almış bir önderliğin tarihsel olarak içine girdiği sorumluluğu bağımsızlık-özgürlük şiarlarıyla taçlandırması gerekirken, yapılan, uzlaşma ve de oyuna gelme manevralarıdır. Bu manevraların Kürt ulusal devrimini yenilgiye, önderliklerini de karanlığa sürüklemesi görülemeyen bir durum değil. Tarih bunların yakıcı örnekleriyle doludur. Şeyh Said'in idama giderken, "*tek istediğim gelecek günlerde torunlarımızın bizden utanç duymamalarıdır*"; yine Seyit Rıza'nın, "*ben sizin yalanlarınızla, hilelerinizle baş edemedim; bu bana ders oldu. Ben de size boyun eğmedim; bu da size ders olsun.*" demelerini yeniden yeniden hatırlamakta fayda var. Sömürgecilerin ipiyle kuyuya inenin, ipten medet ummaması boşuna olur.

200 Yıllık Kürt trajedisi

Aytekin YILMAZ

"Berxê nêr her bo kêrê ye."
(Erkek kuzu her zaman bıçak içindir.)
Kürt Atasözü

Kürdün 200 yıllık trajedisi bana "**Umutsuzlar**"ın son final sahnesini hatırlatır. "**Umutsuzlar**", Yılmaz Güney'in son delikanlılık vurdulu kırdılı filmlerinden biri gibi görünür ama son final sahnesi oldukça anlamlı mesajlarla doludur.

İkiyüz yıldır belli aralıklarla devam edip bugünlere gelen Kürt isyanlarında defalarca tekerrür eden bir sahne var; Kürtler nedense bu filmin son final sahnesini bir türlü aşamaz. Bir kez daha kısada olsa "**Umutsuzlar**"ın bu final sahnesini anlatmakta yarar var. Belki izlemeyenlerimiz vardır. Yılmaz Güney bu filmde dönemin delikanlı kabadayısı Fırat'ı oynar. Son final sahnesinde Fırat bir evde kuşatılır. Önce haberi yoktur bu kuşatmadan. Sevdiği kadın (Filiz Akın) köşk tipli evde Fırat'a silahı bırakmasını dayatır. "*Yeter artık*" der, "*Bıktım böyle yaşamaktan ya ben ya o!*" "O" dediği tüm zamanlarda Fırat'ı koruyan silahıdır. Fırat kadının bu dayatmalarına karşılık ikircikli ruh hali içinde gezinir. Bir an cama kadar gelir, dışarı bakar yağmurlu bir gündür. Birden gözü tanıdık simalara ilişir. Evet bunlar düşmanlarıdır. Tüm zamanların kalleş figüranları evin her tarafını kuşatmıştır. Fırat, dönüp kadına yaklaşır ve şöyle der: "*Eğer silahı bırakırsam benimle evlenir misin?*" Kadın sevinç içinde Fırat'ı kucaklar. Artık dünyalar onun olmuştur. Bu esnada Fırat belindeki silahı kadına uzatır ve bir dakika müsade ister. Hemen geliyorum der ve evden dışarı çıkar. Aradan bir dakika geçmeden silah sesleri duyulur. Kadın dışarı fırlar, Fırat'ın yerlerde kıvrandığını görür. Fırat vurulmştur.

Nedense, içinde bulunduğumuz dönem bana tekrardan bu "**Umutsuzlar**"ın son final sahnesini hatırlattı. Kürtlerin 200 yıllık tarihsel geçmişinde bu final sahneleri çok oynandı. "*Bu son isyandır*" deniliyor. O halde son final sahnesi oluyor aynı zamanda. Türk eğemenleri bir kez daha Kürdün tarihini tekerrrür ettirmek istiyor. Normalde tarih tekerrür etmez ama şu da biliniyor ki tarihte benzer olaylar benzer sonuçlar doğurmuştur. Buna en iyi örnek de Kürtlerin son 200 yıllık tarihidir. İsyan sonrası Kürt önderlerinin başına getirilenler birbirine çok benzer. Her ne kadar "200 yıllık Kürt trajedisi" denilsede biz buna bin yıllık trajedi de diyebiliriz. Burada anlatmak istediğim 19. yüzyıldan bugüne Kürt isyanlarına önderlik eden kişilerin trajedileridir. Aradan yüzyıllar geçmiş olsa da klasik Kürt trajedisinde yeni bir şey yok. Bazı yazarlar, "Şark cephesinde yeni bir şey yok." "Biz bu filmi daha önce görmüştük" diyerek alay konusu etmek isteyenler var. Bugün coğrafyamızda olup bitenlere baktığımızda 15 yıllık savaşın sonunda gelinen nokta ister istemez yakın tarih içinde yaşanan bazı şeyleri irdelememizi gerektiriyor. Son günlerde en çok tarihten günümüze Türk-Kürt ilişkileri üzerinde duruluyor. Güncel bir sorun; tartışılması gerekiyor. Mesela son iki yüz yıllık Türk-Kürt ilişkilerinden ne anlamak gerekir. Geçmişte yaşananların değerlendirilmesi, sonuç çıkarılması oldukça önemli tarihin böylesi dönemlerinde. **Önemli altüst oluşların yaşandığı bir coğrafyada insana lazım olan şey ne aş ne de iştir. Tarih bilincidir.** Bazı yazarlar geçmişte yaşanmış Türk-Kürt görüşmelerinden bahsediyor. Eğer böyle bir görüşme yapılmışsa bu görüşmelerin içeriği nedir? diye bir soru sorup tartışmak gerekir.

19. yüzyıldan bugüne Kürtler bu coğrafyada bir çok kez devlete isyan etmiştir. Resmi Türk kaynakları 28 Kürt isyanından bahsediyor. Bu Kürt isyanlarında isyan devam ederken Türk devlet yetkilileri ve Kürt isyanlarına önderlik eden kişiler arasında bir takım görüşmeler olmuştur. Fakat bu görüşmeler yapılırken Türk devlet yetkilileri, Kürtleri bir taraf kabul edip de haklarını verme temelinde olmamıştır. İsyana önderlik eden Kürt beylerinin devlete teslim olması yönünde yapılmış çağrılardan bahsedilebilinir. Hatta bu bile yapılırken, Türk devlet yetkilileri resmi düzeylerde bu görüşmelere katılmamış, daha çok aracıları kullanmıştır.

Kürt isyanlarının nedenleri ve sonuçları üzerine tartışmak bu yazının konusu değil. Üzerinde durmak istediğim bu isyanlara önderlik eden kişilerin trajik sonlarıdır.

19. yüzyılın başlarından bugüne Kürt isyanlarına baktığımızda bu isyanlara öncülük eden Kürt önderlerinin benzer akibetlere uğradığını görüyoruz. 19. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Batı'da, Balkanlarda toprak kaybedince Doğu'ya yöneldi. Kürtler açısından ağır sonuçları olsa da belli aralıklarla bu duruma direndiler. Bu isyanların tümü bastırılmış olsa da Kürt önderleriyle Osmanlı paşaları arasında bir takım görüşmeler oldu. Daha önce de belirttiğim gibi asıl önemli olan bu görüşmelerin içeriğidir. Bunu ise 19. yüzyıl boyu devam eden isyan esnasında yapılan görüşmelerden anlayabiliyoruz. Cumhuriyet döneminde belli aralıklarla devam eden isyanların da bundan pek farklı olmadığını

hatta daha ağır sonuçları olduğunu göreceğiz.

19. yüzyılın ikinci büyük isyanı 1830'daki Mir Muhammed'in önderlik ettiği isyandır. Mir Muhammed'in başına gelenler Kürt trajedisine iyi bir örnektir. Mir Muhammed başkent olarak seçtiği Rewanduz şehrinde tüm ülkenin birliğini sağlamak için 40 bin kişilik ordusuyla Soran, Behdinan ve Musul üzerinde hakimiyet sağlar. Azarbeycan'a kadar etkinliğini artırdığı söylenir. Her gittiği yerde Kürtler tarafından bir kurtarıcı gibi karşılanır. Osmanlı ordusu Şark cephesinde oldukça zorlanır. Bu durumu gören Osmanlı paşaları, eski bir geleneği mollalar aracılığıyla devriye sokarlar. Dönemin tanınmış mollası Hati'ye bir fetva çıkartılır. Denilir ki; "kim halifenin ordusuyla savaşırsa kafir olduğu" söylenir. Kürtlerde dinin etkisi ağır olduğundan bu fetva üzerine savaşı bırakırlar. İsyanın önderi Mir Muhammed teslim olur. İstanbul'a getirilir. Sultan 2. Mahmut tarafından önce bağışlanır, fakat ülkeye dönüşünde yeni bir ayaklanmaya kalkışmasından korkulduğu için Trabzon'da Sultan II.Mahmud'un adamları tarafından öldürülür.

1848 Bedirhan bey ayaklanmasında ise Osman Paşa adında dönemin Şark kumandanı, Bedirhan beyin büyük direnişini görerek savaşı devam ettirmekle beraber asırlık Osmanlı hilekarlığına başvurur. Rüşvet, sınırsız yüksek rütbe vaadleriyle Bedirhan'ın adamları arasında hainler bulmaya çalışır. Osmanlı paşası bunda başarılı olur. Botan ordusunun sol kolu olan Bedirhan'ın yeğeni Yezdan Şeri çeşitli vaadlerle kandırırlar. "Seni Botan beyi yapacağız" derler. Bunun üzerine Yezdan Şer savaşı bırakır. Bedirhan beyin ordusu zaafa uğrar. Osmanlı ordusu karşısında zorlanan Bedirhan bey, 5-6 bin kişilik gücüyle tarihi Eruh kalesine sığınır. Kuşatılan kale üç gün direndikten sonra kendisinin ve kaledekilerin yaşamına dokunulmayacağına dair söz verilmesi üzerine teslim olurlar. Bedirhan bey İstanbul'a getirilir. Osmanlı Sultanı, Bedirhan'dan bir daha başkaldırmayacağı konusunda söz alarak onu Girit'e sürgüne yollar. Daha sonra ise Şam'a yollanır, orada ölümüne kadar bir daha Kürtlükle uzaktan yakından ilgilenmemiş, Osmanlı Sultanı'na verdiği söze sadık kalmıştır. Bu isyanda en trajik yan Yezdan

Şer'in başına gelenlerdir. Bedirhan Bey isyanında kendisine isyanı bırakmasından dolayı Botan beyliği verilmiştir. Fakat isyanın bastırılması sonrası bu görevinden uzaklaştırılmıştır. Osmanlı paşaları tarafından aldatıldığını anlayan Yezdan Şer, bu kez yeniden ayaklanma örgütler. Bu isyan da diğerinden farklı olmaz. Görüşme vaadiyle çağrılan Yezdan Şer tuzağa düşürülerek cezalandırılır.

1880'deki Şeyh Ubeydullah'ın başına gelenler de bunlardan pek farklı değildir. Şeyh Ubeydullah bağımsız bir Kürt devleti amaçlamıştır. Bu isyan hem İran'ı hem Osmanlı'yı etkilediği söylenir. Batılı büyük devletlerin de çıkarı tehlikeye girdiğinden isyanın bastırılması için Osmanlıyı her bakımdan desteklerler. Ve isyan bastırılır. Şeyh Ubeydullah isyan sonrası teslim alınarak İstanbul'a getirilir. II.Abdülhamid, Şeyh Ubeydullah'tan söz alarak Mekke'ye sürgüne yollar ve Kürt şeyhi Mekke'de sürgünde ölür.

Yazar Bazil Nikitin "**Kürtler**" adlı kitabında Şeyh Ubeydullah isyanında İran cephesinde yaşanmış bir komplo olayını anlatır. Fars egemenlerinin de Osmanlı paşalarından pek geri kalır yanlarının olmadığını anlıyoruz.

Şeyh Ubeydullah isyanına katılan ve son gününe kadar direnen Hamza Ağa'nın başına gelen oldukça ilginçtir. İsyandan sonra Emir Nizam, Kürt reisi Hamza Ağa'yı çağırtır ve Kuran üzerine yemin ederek yeryüzünde kaldığı sürece kendisine hiçbir kötülükte bulunmayacağını söyler. Bu arada çadırın içinde bir çukur kazdırır ve Hamza Ağa içeri girince bu çukura saklanmak işareti verir. Çadırı boydan boya kurşunlar deler ve Kürt can verir. *Emir Nizam'a göre yemin bozulmamıştır. Çünkü sözü kendisini yer üstünde olduğu sürece bağlamaktadır. Oysa o yeraltına girmiştir.* Yezdan Şer de böyle yakalanmıştır.

19. yüzyıl boyu devam eden Kürt isyanlarındaki Türk-Kürt diyaloğunun bu biçimde yaşandığını tarihsel belge ve kitaplardan öğreniyoruz. Eğer dikkat edilirse Türk-Kürt görüşmesinin içeriği Kürt önderlerinin can güvenliklerinin sağlanması karşısında teslim olması var. Kürt önderlerinin bir taraf kabul edilmesi sözkonusu değildir. Oysa siyasi görüşmeler taraflar arasında yapılır. Türk-Kürt örneğinde Kürtler taraf kabul edilmemiştir.

Cumhuriyet döneminde ise isyan sonrası Kürt önderler canlarını bile kurtaramamışlardır. Kürt önderlerini sürgüne gönderme gereği bile duymamış, idam etmişlerdir. Şimdi ilk önce Kemalist hareketin ilk yıllarındaki Türk-Kürt diyaloguna bakalım. Kemalist hareketin

önderleri -cumhuriyet öncesi yıllar- ilk yılllarda Kürtler adına çok şey söyledi. M. Kemal, 1919 yılında yapılan Erzurum Kongresi ve Amasya Tamimi günlerinde bazı konuşma ve diyaloglarında Kürtler için çok şey söylemiştir ama hiç bir şey söylememiştir. O yıllarda söylenenler taktik manevradan ibaretttir. Kemalist hareketin henüz zayıf olduğu yıllardır. Harab olmuş bir coğrafyada M. Kemal ve İttihakçı artıkları, Osmanlı'nın yıkıntıları üzerine bir ulus-devlet inşa etmek istiyor. Kürtlere ihtiyaç duyuyor; bunun için de konuşma ve diyaloglarında bazen "Kürtlere özerklik", bazen bu ülkenin Türk ve Kürtlerin memleketi olduğunu söylüyor. Ne kadar Kürt aşiret beyi ve Şeyhi varsa hacı-hoca aracılığıyla ilişki kuruyor, kemalist hareketin içine sokuyor ve bunda başarılı oluyor. 1923'te Lozan'da yapılan Konferansda İsmet İnönü bu antlaşmayı Türkler ve Kürtler adına imzaladığını belirtiyor. Türk meclisinde bulunan Kürt milletvekilleri de İnönü'yü destekliyor. Tabi Cumhuriyetin ilanından sonra 2. Meclis oluşturulduğundan kendisine Kürdüm diyen vekiller tasfiye edilecektir. M. Kemal'in Kürtlerle olan diyaloğu cumhuriyetin ilanına kadardır. 1920-23 arası Kürtlerle görüşülmüş, sözler verilmiş olabilir. Bu görüşmelerde verilen sözlerin ne kadarı hayata geçirildiği önemlidir. Örneğin 1921 Koçgiri isyanı sırasında Kemalistlerle bir takım görüşmeler olmuş, ama son aşamaya gelindiğinde Türk tarafı, Koçgiri isyanına katılan Kürt savaşcılarına teslim olmaları için 48 saat süre verilmiştir. Daha sonra bir çoğu af edilmek şartıyla teslim olmuştur.

Cumhuriyet dönemindeki Kürt isyanlarının en trajik olanı 1925'teki Şeyh Sait'in başına gelenlerdir. Şeyh Sait 1925'te yakalandıktan sonra mahkeme aşamasında kendisine bir takım sözler verildiğini ve bu sözlerin tutulmadığını öğreniyoruz. Behçet Cemal'in "**Şeyh Sait İsyanı**" adlı kitabında ayrıntılı olarak anlatılır; "*Şeyh Sait'in Diyarbakır'da 1925'in 26 Mayıs sabahı bir sinema salonunda başlayan mahkemesi bir ay devam etti. Karar 28 Haziran'ında açıklandı. Şeyh Sait ve adamlarından 46'sı idama mahkum olmuştu. Kararlar ertesi sabaha karşı infaz edildi. Şeyh Sait hücresinden alınp sehpaya götürüldüğü sırada kendisini mahkum eden hakimlerden Ali Sarb Bey'e döndü ve "Sarb bey" dedi. "Hani ya doğru söylersem kurtaracaktın?" Hakimin cevabı "ne yapalım Said efendi" oldu. Seninle Hınıs'ta kuzu yiyemedik.*" Şeyh idama mahkum olmazsa, herkese kuzu ziyafeti vermeyi vaad etmişti.

Bundan sonra aralarında bir konuşma geçti. "*Şeyh efendi bundan hafif ceza olur mu?*" "*Bundan daha ağırını sen söyle bakalım Sarb Bey! Artık kuzu filan kalmadı. Ne olurdu Edirne'de 101 sene verseydiniz?*" Şeyh Sait devamla, "*boynuzsuz keçinin ahını boynuzludan alırlar*" dedi, sehpaya çıktı ve son sözü; "*fena yaptık, bundan sonra iyi olur inşallah*" dedi.

1937 Dersim isyanında da yaşananlar bundan farklı değildir. İsyan'ın önderi Seyit Rıza, Türk güvenlik güçleriyle görüşme yapmak üzere çağrıldığı Erzincan'da tutuklanır. Kendisine verilen sözün tutulmadığı gibi oğlu Hüseyin ve 11 Kürt isyancıyla birlikte idama mahkum edilirler. İdamları Elazığ buğday meydanında infaz edilirken Seyit Rıza yanında bulunan Türk yetkililerine dönerek, "*Ben sizin yalanlarınızla, hilelerinizle baş edemedim, bu bana ders oldu. Ben de size boyun eğmedim, bu da size ders olsun.*" der.

Şimdi tarihten günümüze 200 yıllık Türk-Kürt ilişkilerine baktığımızda bazı noktaların altını çizerek belirtebiliriz. 200 yıllık Türk-Kürt diyalogunda Kürtler savaşan bir taraf kabul edilmemiştir. Türk devleti Kürt isyanları döneminde Kürt önderleriyle diyalog kurmuştur ama bu diyalog Kürtleri bir taraf kabul edip haklarını vermek yerine, çeşitli entrika ve komplolarla Kürt isyanlarını bastırıp önderleri teslim alma yönünde olmuştur. Osmanlı döneminde teslim alınan Kürt önderleri sürgüne gönderilirken cumhuriyet döneminde sürgüne bile gönderilmemiş, idam edilmişlerdir. Osmanlı ile Cumhuriyet dönemi arasındaki fark bu.

Bugünkü 'son isyan' için neler söylenebilir. 200 yıllık bir dönemde çok şey değişti. Kürt halkı eski Kürt halkı değildir. Önderliği de eski önderlik değildir. Değişen bir dünyada değişen koşullar var. Eskisi gibi doğmatik kavramlarla yaklaşamayız. Fakat burada değişmeyen bir gerçek var, o da Türk devletinin inkarcı-imhacı yaklaşımıdır. Türk egemenleri bir kez daha tarihi tekerrür ettirmek istiyorlar. Bunu ne kadar yapabilirler, bu tartışma götürür. Ama şu var ki Türk devleti halen tüm bu asgari düzeydeki Kürt tarafının taleplerine eski zihniyetle yaklaşmaktadır. Kürt sorunu konusunda sorunun özüne inmek tartışmak bile istenmemektedir. 1925'teki Şeyh Sait isyanındaki gibi yaklaşılmaktadır. Şeyh Sait mahkemesinde İstiklal Mahkemesi savcılarının iddaanamesi iki temel nokta üzerine kurulmuştur. Buna göre Şeyh Sait bu isyanda cumhuriyet rejimini yıkarak yerine şeriatı getirmek istemiştir, denildikten sonra arkasında İngilizlerin olduğu iddia edilmiştir.

Bugün ise İmralı'daki mahkemede savcılar şu iki nokta üzerinde durmuşlardır. PKK'nın asıl amacının ülkeyi bölmek olduğunu belirterek arkasından dış güçler denilen bazı ülkelerin olduğu iddia edilmiştir. Mahkemede bunlar olup biterken dağdaki gerilla güçlerine çağrılar yapılarak "*gelin yüce Türk adaletine teslim olun*" denilmektedir. Tüm bunlar düşünüldüğünde, Türk devletinin asıl niyetinin ne olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Bir kez daha tekrar etmekte yarar var. Bugün bu coğrafyada insana lazım olan şey ne aş ne de iştir. Tarih bilinci gerek.

Tarihin hükmü

Ali CAN

"Bugün henüz bir proletarya diktatörlüğümüz yok, ama işçilerin-köylülerin ve ilericilerin diktatörlüğü olan Yeni Demokrasi normlarına göre gelişen yeni iktidara sahibiz. Dolayısıyla bizim durumumuzda bu süreci önderliksiz bırakmayı hedefliyorlar, gericiler ve uşakları bunu neden yaptıklarını çok iyi biliyorlar. Çünkü devrimci önderler ve önderlik yaratmak kolay değildir."

Başkan GONZALO

Eylül yaşadığımız bu coğrafyanın hafızasında ateşten bir güncedir. Şavkı hâlâ sürmekte olan umudun, kanlı paletlerle ezilmeye çalışıldığı, hazan mevsimidir Eylül. Ama sadece bizde değil, dünyanın başka coğrafyasında da ateşten bir günce olarak kazınmıştır Eylül.

Yer Latin Amerika'da bir ülke. Adı Peru. Tanklar Peru başkenti Lima sokaklarında devriye gezmekte, askerler her yerde nöbet tutmakta ve hükümeti eleştirmiş olan bütün yayın kuruluşları ya kapatılmış ya da ordu güçlerinin işgali altındaydı. Lima'nın yoksul gecekonduları polisin ablukası, gece baskınları altında bir sürek avı yapılmaktaydı... Lima olağanüstü bir güne hazırlanıyor, olağanüstü bir günü yaşıyordu. Peki nedendi bu, ne oluyordu?

Lima açıklarında San Lorenzo adası, bir deniz üssü... San Lorenzo denince Peru halkının bilincinde 1986 yılının intikam yemini şahlanır. San Lorenzo adasında **Franton** ve diğer iki cezaevinde Peru silahlı kuvvetleri ve polis, PKP'li üçyüz devrimci tutsağı katletti. Ve yine **Franton**'da 1992 Mayıs darbesinden sonra Alberto Fujimori, 1986 katliamından sağ kalanların ve yeni gelen PKP üyelerinin bulunduğu cezaevine katil askerlerini gönderdi. PKP önderi olduklarından şüphelenilen 40 kadın ve erkek devrimci seçilerek kurşuna dizildi.

San Lorenzo adası şimdi yeni bir tarihe imza atmaya hazırlanıyor. PKP'nın cezaevlerindeki şanlı direnişlerden sonra "devrimin parıldayan savaş siperleri" dediği bu siperde, yargılayanların yargılanmasına dönüşecek bir mahkeme kuruluyor. Devlet başkanı Fujimori yan odada kapalı devre Tv ile mahkemeye nezaret ediyor... Hakimlerin ve asistanların hepsi can güvenliği sebebiyle kara kukuletalar takmışlardı. Bazı gazete haberlerine göre, sorularını böğürerek sordular. Diğerlerine göre seslerini değiştirebilmek için elektronik aletler kullandılar.

Bir adam, küçük çelik bir kafesin içinde iskemleye oturtulmuş, bekliyordu. Salona gözleri bağlı bir adam daha getiriliyor. Çelik kafesin içindeki adamın avukatı Alfredo Crespo. Ve kalın bir camın arasına oturtuldu. Çelik kafesin içindeki müvekkili ile odanın bir tarafından öbürüne 15 dakika telefonda konuşulmasına izin verildi. Bu görüşme -sadece birkaç saat süren bu mahkemede- aralarındaki ilk ve son görüşmeleri oldu. Peru gericiliğinin yargılandığı kürsüye dönüşen mahkeme bittiğinde; ne iddiaaname ne tutanaklar ne de savunmaya dair hiçbir belgenin mahkeme salonundan çıkartılmasına izin verilmedi. Avukata temyiz için itiraz edecekse hemen yazılı olarak vermesi söylendi. Ve artık, sanık, dünya ile tüm iletişiminin kesildiği bugüne kadar, San Lorenzo adasındaki **Franton** cezaevinde bir hücrede kapalı tutuluyor. Canlı canlı bir tabuta konulur gibi hücreye konulup dünya ile iletişimi tümden kesilen bu adam kim derseniz eğer, bu hücrenin öncesine doğru gitmek gerekiyor sanıyorum.

Tarih 12 Eylül 1992'yi gösterdiğinde uluslararası basın yıllar boyu küçümsemeye çalıştığı, yok saydığı, karaladığı, haber ambargosu uyguladığı Peru'daki halk savaşına bir gecede tüm projektörlerini çevirdi. Washington'da ve dünyanın diğer başkentlerindeki haber merkezleri iri puntoları ve dev projektör ışıkları altında, tüm dünyada YDD'nin halkları teslim almasının ileri bir hamlesini başlatmak için atağa kalkıyordu. Çünkü "*20. yüzyılın son komünisti*", "*Latin Amerika'da bir numaralı halk düşmanı*", "*Dünyanın en tehlikeli adamı*" ilan edilen Dr. Abimael Guzman, yani enternasyonal proletaryanın Peru'daki kurmayı, PKP'nin önderi, yoldaşlarının, Peru işçi ve köylülerinin Başkan Gonzalo'su, ABD ve CIA destekli Peru gericiliği ve Peru gizli servisi DINCONTE tarafından altı yoldaşıyla birlikte esir edilmişti.

24 Eylül'de ABD senatosu bir karar geçirerek; "*Sendero Luminoso-SL- Işıklı Yol olarak bilinen şiddet yanlısı, anti-demokratik terörist gruba karşı mücadelesindeki kararlılığında Peru hükümetini desteklediğini*" açıkladı. Ve yine 20 Ekim'de de ABD devlet dairesinin bir sözcüsü şöyle diyecekti: "*Bay Guzman Batı yerküresinde en dehşetli terörist hareketin önderidir...*"

Bundan güç alan Peru gericiliği ve Fujimori'nin, İspanyol gazetesi **El Pais**'te yayınlanan raporunda "*Abimael Guzman'ın infaz edilebilmesi için mümkün olan herşeyi yapma konusunda kararlılığını tekrarladı*" deniyordu. Diğer tarafta ABD'nin Başkanlarına verdiği öğütleriyle tanınan ve genellikle görüşleri kabul edilen ünlü görüş mimarı William Buckley, Fujimori'yi, "*göze almaya cüret edemedi*" diye eleştirdiği "***Akılsızca; Kaderi ölmemek olarak biçildi***" başlıklı son derece öfkeli, kin dolu makalesinde; "*Abimael Guzman vurulmalıydı... Bu Abimael Guzman'ın in-*

faz edilmesi için bir çağrıdır..." diye Washington'daki günlük gazetesinden bağırıyordu. Nedendi bu kin ve öfke? Anlaşılmaz olmasa gerek!

Yerkürede rakipsiz kalan emperyalistler YDD'yi dünya halklarına kabul ettirme ve onları kendilerine biat ettirme düşüyle yatıp kalkarken; ABD'nin arka bahçesindeki Peru'da yükselen bu çelik çekirdeğin gür sesi düşlerini bozuyor, onları böylesine kin ve öfke içinde hareket etmeye zorluyor. Çünkü Dr. Abimael Guzman'ın önderlik ettiği PKP, Peru hakim sınıflarının en geri alanlar olarak gördükleri kırsal bölgelerde siyasi iktidarı ele geçiriyor ve adım adım, fakat aralıksız bizzat devlet iktidarının kalesi başkente doğru ilerliyor. Kadınlar boyunduruklarının eski ve modern biçimlerine karşı harekete geçerek tüm zincirlerini kırıyor. Peru hakim sınıflarının tepelerine binen gökkübbenin altında dehşet verici ve anlaşılmaz olan en önemli şeylerden biri de kadınların bu devrim yürüyüşü içinde savaşçılar, komutanlar ve önderler olarak öne çıkıyor oluşudur.

Emperyalistler açısından PKP, yürüttüğü halk savaşı ve ona önderlik eden Başkan Gonzalo, yeni dünya düşünü bozan, tahammül edilmez bir hakaret ve haddini bilmezlik olarak ortaya çıkıyordu onlara göre. Başkan Gonzalo, önderlik ettiği PKP ve halk savaşı, kabaran öfkesiyle her yerde daha fazla infilak düzeyine varmakta olan dünya proletaryası ve halk kitlelerine verdiği güç ve güven, kendilerine hiç aman vermeyecek ve hiçbir pazarlığa girişmeyecek bir düşman olmasından dolayı emperyalistlerin şiddetli kin ve öfkesini kazanıyordu.

Ve şimdi ABD ve CIA'nın direk desteklediği Peru hakim sınıfları, Başkan Gonzalo'yu tutsak etmesinin avantajını kullanmak, onun üzerine kin ve öfkelerini kusmak için hareket geçmişti. Amaçları onu halkın gözünde küçük düşürmek, **Economist**'in yazdığı gibi "*yenilmez önder efsanesini yıkmak*"tı. **Economist** bunları yazarken, PKP'nin başkent Lima'daki Parti örgütü üyeleri yayınladıkları bildiride, "... *PKP Başkan Gonzalo'ya kirli ellerini dokundurmaya cüret eden herkesi ibret-i alem için layıkıyla cezalandıracaktır...*" diyeceklerdi.

Tarih 24 Eylül 1992'yi gösterdiğinde, Başkan Gonzalo çizgi romanlardaki gibi, özel dikilmiş çizgili bir üniforma giydirilmiş olarak, gögsünde büyük bir mahkum numarası ve çelik bir kafesin içinde, onlarca gazeteci ve gizli polisten oluşan kudurmuş bir güruhun önünde "sergilendi".

Başkan Gonzalo, kendisine karşı savrulan ölüm tehditleriyle ve etrafını çeviren çığlıklar içindeki düşman tarafından sindirilmeyi ve yıldırılmayı reddetti. Bunun yerine Parti'ye, Peru ve dünya halklarına tarihi mesajını, "sergilendiği" çelik kafesin içinde yaptığı bir konuşmayla sunuyordu. **Konuşması sırasında salonda bulunan Peru gizli ajanları ve hükümetin sesi gazetecilerin, Peru bayrağını açıp Peru ulusal marşını söylemeye başlamaları üzerine, Başkan Gonzalo sağ yumruğunu kaldırarak salonda bulunan herkesi susturacak, dinletmeye zorladığı Enternasyonal marşını söylemeye başlayarak hazırlanan oyunu bozup durumu lehine çeviriyordu.** Yani efsanenin yenilmezliğini ideolojisinden aldığı güçle kanıtlıyordu.

Başkan Gonzalo'nun mesajını alan PKP harekete geçti. 24 Eylül Peru silahlı kuvvetler günü engellendi. Eylül sonuna doğru PKP'nın kalesi durumunda olan Ayakuço'da ve onu çevreleyen kırsal alanda 24 saat boyunca yaşam durduruldu. Hiçbir şey hareket ettirilmedi. Kuzeyde askeri garnizon kasabası olan **Huanta** 48 saat boyunca felçe uğradı. Ülkenin ortasındaki **Junin** eyaletinde bir madencilik merkezi olan **Huancayo**'da üç gün silahlı grev yapıldı. Güney merkezi ve merkezi dağlarında ve **Yukarı Huallaga** ormanlarında hükümet güçlerine karşı silahlı saldırılar oldu. Başkentin eteklerinde polis devriyeleri tuzağa düşürüldü.

Ve tarih bu kez 1999'u gösterdiğinde Başkan Gonzalo'nun izinde yürüyen PKP'nin başkanlığını yaptığı söylenen Oskar Ramirez Durand, PKP, Peru işçi ve köylülerinin "***Yoldaş Feliciano***"su CIA patentli binlerce askerin katıldığı bir operasyonla tutsak ediliyordu.

Silahlı tam teçhizatlı olarak donanmış kukuletalı asker kıyafetli kontralar arasında gözleri bantlanmış olarak uçakla Lima'ya getirilişinin görüntüleri ile bir kez daha yeni bir oyun sahnelenmeye çalışılıyordu. Amaçlanan, yenilmiş, ezilmiş, teslim olmuş önder görüntüleriyle dünya medyasının dev projektörünün altına yatırılması ve bilinçlerin yanıltılarak teslim alınma çabasıydı.

Peru hakim sınıfları, "***Yoldaş Feliciano***"yu aşağılamak, yıldırmak ve teslim almak için uçakta başlattıkları oyunun ikinci perdesini sahnelemek için hemen harekete geçti. Ama yüzyılın başında, 1900'lerde Rus devrimci işçi Pyotr Alekseyev'in bir kehanet gibi gelen, ama aslında tarihin

şaşmaz hükmünü dile getiren; "*çalışan milyonların adaleli kolları kalkacak ve asker süngüleriyle korunan despotizmin boyunduruğu atomlarına kadar parçalanacaktır*" sözlerini, yüzyılının sonunda bir devrimci, bir önder olmanın bilinciyle, emekten gelen gücün simgesi sağ kolu havada bir zafer takı gibi karşılamış olarak dimdik ayakta dünya proletaryası ve ezilen halklarını selamlıyordu. Başkan Gonzalo'nun yaptığı gibi "***Yoldaş Feliciano***"da bu oyunu bozacaktı.

"***Yoldaş Feliciano***" bu gücü, Başkan Gonzalo'nun 24 Eylül 1992 tarihinde, Peru anti-terör polis karargahı merkezinde birkaç düzine düşman gazeteci ve sivil polise çelik bir hayvan kafesinin içinde sunulurken, içinde bulunduğu anın dünya çapında da bunun büyük bir meydan okuma, boy ölçüşme olduğunu ve bir daha böyle bir anın yakalanamayacağını bilerek, hiç bir tehdide aldırmadan verdiği şu mesajdan alıyordu:

"*Peru Komünist Partisinden yoldaşlarım, Halk Gerilla Ordusu savaşçıları, Peru halkı: Tarihsel bir dönemden geçmekteyiz, herbirimiz bunun böyle olduğunun farkındadır. Kendimizi aldatmayalım. Şimdi zorlukların üstesinden gelmek, görevlerimizi yerine getirmeye devam etmek için hedeflerimize varmak, yeni zaferler kazanmak ve sonunda muzaffer olmak için mümkün bütün güçleri seferber etmeliyiz. Yapılması gereken işte budur.*

Bizler, halkın evlatları işte burdayız, savaş siperi olan bu siperlerde savaşıyoruz; çünkü bizler komünistiz! Çünkü biz halkın çıkarlarını savunuyoruz, Parti'nin ilkelerini ve halk savaşını savunuyoruz! Bizim yaptığımız, yapmakta olduğumuz ve yapmaya devam edeceğimiz şey budur!

Bazılarının büyük bir yenilgi olduğunu sandığı bu koşullar içindeyiz. Kendi kendilerini kandırıyorlar. Bırakın rüya görmeye devam etsinler. Bu durum yolumuz üzerinde sadece bir büküntüden ibarettir. Bundan fazla bir şey değil! Yol ortasında bir büküntü. Yol her ne kadar uzunsa da biz bu yolu katedip sonuna erişeceğiz ve de muzaffer olacağız! Göreceksiniz, göreceksiniz!

Merkez Komitesi'nin Üçüncü Oturum Toplantısında, o şanlı oturumda tespit edilen görevlere devam etmeliyiz! Bilin ki zaten orada alınan kararlar şimdiden uygulamaya geçirilmiş vaziyettedir ve yürüyüş devam edecektir; İktidarın fethedilmesi için halk savaşının stratejik gelişmesinin 4. planını uygulamaya devam edeceğiz. İktidarın fethedilmesini inşa etmek için altıncı askeri planını uygulamaya devam edeceğiz. Görevimiz budur. Kim olduğumuzdan ve proletarya ve halk karşısındaki sorumluluğumuzdan ötürü bizler, bu görevi yerine getireceğiz!

Bugün, demokratik yolun, kurtuluş yolu olarak halkın kurtuluş yolu olarak gelişmeye başlamış durumda olduğunu açıktan beyan ediyoruz; gelişmekte olduğumuz koşullar işte bu koşullardır, tarih açısından düşünmeliyiz, gözünüz kapalı yürümeyi bırakın. Gerçekleri görelim; Peru'nun son üçyüz yılını ele alalım. Üzerinde düşünülmesi gereken budur. Peru tarihine bir bakalım. Özellikle 18. ve 19., 20. asırları ve derslerini kavrayalım. Bunları kavramazsanız, kör kalırsınız ve kör insanların Peru'ya bir yararı yoktur; Peru'ya hizmet edemezler.

18. asrın gayet berrak bir ders teşkil ettiğini düşünüyoruz. Üzerinde bir düşünün. Tahakküm altına alınmıştık; İspanya ve onun tahakkümü bizim kanımıza maloldu; ve bize ne getirdi. Had safhada bir bunalım. Bunun sonucu olarak Peru parçalandı. Bugünkü Bolivya o zaman doğmuş oldu. Bunları biz söylüyor değiliz. Gerçek olgulardır bunlar.

Geçen yüzyılda İngiliz tahakkümü vardı. Onun Fransa ile mücadelesi bizi nereye getirdi? Bir diğer büyük bunalıma: Şili ile savaşa yol açan asrın 70'li yıllarına. Unutulmasın. Sonucu ne oldu? Topraklarımızın bir parçasını yitirdik. Halkın ve kahramanlarının dökülen kanına rağmen önlenemeyen bölünmenin acısını vatan hâlâ hissediyor. Bunun dersini çıkartmak gerekir.

20. asırda şimdi neredeyiz? 20. asırda üzerimize tahakküm kurmuş bir emperyalizm var. Bu esas olarak ABD emperyalizmdir. Bu bir gerçek. Hepimiz bunu biliyoruz. Ya o bizi nereye getirdi? Bırakalım 20'li yılları bir yana, Peru halkının tüm tarih boyunca maruz kaldığı en kötü bunalımı yaşıyoruz. Son üçyüz yılın derslerini çıkarırsak, ne düşünmemiz gerekir? Şunu ki, bir kez daha ulus tehlike içindedir, bir kez daha cumhuriyet tehlike içindedir, bir kez daha ülke toprakları tehlikeye maruz durumdadır ve sırf çıkarı olanlar yüzünden gene elden gidebilir. Durum budur; bizi buraya sürüklediler, ama bir olgu daha var ki o da Peru'da bir devrimin mevcut oluşudur; bir halk savaşı var ve devam ediyor, yürüyüşüne devam edecek. Bununla nereye varıldı? Stratejik dengeye. Bunun gayet iyi kavranması lazım. Kendini böyle bir canalıcı durumda somutlaştıran stratejik dengedir. On iki sene neye hizmet etti? Bütün dünyaya ama herşeyden önce Peru halkına, Peru devletinin kağıttan kaplan olduğunu, iliğine dek çürümüşlüğünü kanıtladı. İspatı ortadadır.

İşte durum budur; biz ülkenin, ulusun muhtemel bir bölünme tehlikesi karşısında olduğunu düşünüyoruz; ulus tehlike içindedir, onu parçalamak, bölmek istiyorlar. Niyetleri böyle olanlar kimdir? Her zamanki gibi emperyalistler, sömürücüler ve başta olanlar. Bizim yapmamız gereken nedir? Bu durumda ne yapılmalı? Elbetteki halkın kurtuluş hareketi güçlendirilmelidir, halk savaşı içinde geliştirilmelidir, çünkü ulusu ve vatanı savunan halk, her zaman halk olmuştur.

Bunun anlamı, halk kurtuluş cephesini yaratmak demektir; halk gerilla ordusu temelinde bir halk kurtuluş ordusu yaratmak ve geliştirmek demektir. İşte budur şimdi gerekli olan! Ve bizim yapacağımız da budur! Bizler bunu gerçekleştirme süreci içindeyiz ve bunu gerçekleştireceğiz! Baylar, sizde buna şahit olacaksınız. Bitirirken, şimdi şunu dinleyin. Dünyada görüldüğü gibi Maoizm, karşı konulmaz yürüyüşü ile proleter dünya devriminin yeni kabarış dalgasını kumanda ediyor. Bunu kavrayın ve iyice anlayın! Kulakları olanlar kulaklarını kullansınlar, sağduyusu olanlar -ki hepimizin vardır- sağdu-

yusunu kullansın. Yeter bu inkarcılık! Bitsin bu kasvet! Durumu kavrayalım! Bu dünyanın karşı karşıya olduğu çatışan tehlikeler ve fırsatlar nelerdir? Bizim neye ihtiyacımız var? Bizim, Maoizmin yeniden vücut bulmasına -ki bu gerçekleşiyor- proleter dünya ve devrimin gelmekte olan bu yeni heyetli dalgasını yönetmekte ustalaşacak ve yönetecek komünist partileri yaratmasına ihtiyacımız var.

Şu meşhur "yeni barış dönemi" hakkında söylediklerinin hepsine, o yapılan boş ve ahmakça konuşmalara bakın, neredeyiz şimdi? Yugoslavya'nın başına gelen nedir? Ya diğerlerine? Hepsi siyasi manevra, hepsi sahtekarlık. Bugün gerçek şu ki, I. ve II. Dünya savaşlarına sebep olan rakiplerin kendileri, şimdi bir yeni III. dünya savaşını kışkırtıyorlar, hazırlıyorlar. Bu bilinmelidir ve ezilen bir ülkenin evlatları bizler, savaş ganimetinin bir parçasıyız. Biz buna rıza gösteremeyiz. Yeter bu emperyalist sömürü artık. Onların hesabı bitirilmelidir. Bizler III. dünyayız ve komünist partilerinin kurulması ve başa geçmesi kaydıyla, bizler, proleter dünya devriminin temeliyiz. İşte gereken budur!

Biz şunu düşünüyoruz. Önümüzdeki sene Başkan Mao'nun doğumundan bu yana yüz sene geçmiş olacak. Bu yüzüncü yılı kutlamalıyız. Ve bunu komünist partileriyle birlikte örgütleyeceğiz. Yeni bir şey, Başkan Mao'nun dünya devrimi için temsil ettiği önemin bilinçli kavranışını yansıtan bir kutlama olmasını istiyoruz. Bu kutlamaya bu sene başlayacağız ve gelecek sene taçlandıracağız. Bu kutlama muhteşem olacak!

Bu fırsattan faydalanarak Enternasyonal proletaryayı, dünyanın ezilen uluslarını, Devrimci Enternasyonalist Hareket'i selamlamak istiyorum.

- Yaşasın Peru Komünist Partisi!

- Halk Savaşı Kaçınılmaz Olarak Muzaffer Olacak!

- Peru Halk Cumhuriyeti'nin Gelen Doğumuna Şimdiden Bin Selam!

- Diyoruz ki: Şan Olsun Marksizm-Leninizm-Maoizm'e!

- Ve Son olarak diyoruz ki: Şan ve Şeref Olsun Peru halkına!"

Düşmanın karargahlarında bu büyük boy ölçüşmeye cevap olmanın onuru ile "Yoldaş Feliciano" direniş mesajını veriyor; Başkan Gonzalo'nun izinde, Partisine, yoldaşlarına, Peru ve dünya halklarına selam olmanın mağrur duruşunu taşıyarak savaş siperlerindeki yerini alırken, "*bizler halkın evlatları işte burdayız, savaş siperleri olan bu siperlerde savaşıyoruz. Çünkü bizler komünistiz!*" dercesine ne kaldırdığı sağ yumruğuyla düşman karargahlarındaki büyük meydan okuma ve hesaplaşmanın devam ettirmenin/ettiğinin mesajını veriyordu.

Yararlanılan Kaynak: ***Kazanılacak Dünya****, 1992/18*

DUYDUN MU

Duydun mu
And dağlarının bir yüzünde
sineklerin ve ürezlerin içinde
-üstelik ülkemde sokaklar sıcak iken
üstelik tek kişilik hücreler kurulur iken
üstelik 'barış' tantanları her yanı sarmış iken-

ne oldu biliyor musun
o kızılca kıyametin
o mor dağlar tadında direnişin
o inadın içinde kavga renginin
küçük bir çiçeğini dalından
kopardılar

günlerce süren takibin
açlığın ve yorgunluğun
Amerikan menşeili buyrukların
gizeminde
yoldaş Feliciano'yu yakaladılar

vakur adımlarıyla
ve dik duran
çelimsiz sıska endamıyla
sağ yumruğunu göndere çekti
sekiz defa

yapılması gerekenler
yapılmalıydı
devrim kararlı adımlar
kuşanmalıydı
Gonzalo, Feliciano ve diğerleri
sadece bu uzun yolda
birer işaret fişekleri olmalıydı

Ozan VELİ

Devrimci değerlerde ısrar üzerine sesli düşünçeler

Mehmet YEŞİLTEPE

DEVRİMCİ DEĞERLERİ AŞINDIRMA ÇABASI HİÇBİR NEDENLE HOŞGÖRÜLEMEZ

İnsanlık tarihi, yaşam pratiği içerisinde pek çok birikime tanıklık etmiştir. Bu birikimlerin, acılı imbiklerden süzülerek oluşanı da çoktur. Ancak mesele, bedel ödeyerek gerçekleştirilen iradi bir tırmanış açısından değerlendirilecek olursa; denilebilir ki devrimcilik, **tüm zamanların en şeçkin değerleri** üzerinde yükselen, en ağır bedeller karşılığında bu devamlılığı koruyan ve giderek bilim disiplinine kavuşan bir toplamdır. Oluşurken, keyfiyete yer vermeyen bu birikim; değiştirme veya yoksayma konusundaki keyfiyete karşı da bir **iç direnç** oluşturur. Ancak, doğası gereği irade kullanmanın; komuta etme, yol göstericilik, insiyatif vb. öğeleri tarafından şekillenmiş olan devrimci birikim, bu süreçte yer almış iradenin bileşenleri tarafından aşındırılabilme olasılığına bütünüyle kapalı değildir. Bu olasılığa imkan tanımak, hele ki böyle bir olasılığın öznesi olmak, komutanlık niteliğini bu yönde kullanmak anlamına gelir.

Komutanların devrimci yaşamdaki gerçek işlevleri, değerlerin uygulanmasını denetlemek ve güvenceye almaktır. Bu güvenceyi komutan, koyduğu insiyatif kadar, kendi yaşamı ile de somutlar.

Devrimcilerin doğumu
Mayıs'ta olur.
Yaşamlarını ise
Temmuz tanımlar.
İklimi değiştirmeye
kalktınız mı
Temmuz'un kendisi bile üşür...

Savaşta öyle anlar ve gereklilikler vardır ki; kişinin, sahip olduğu gücü aşan bir işin altından kalkması gerekir. Savaşın kendisi başlı başına bir olağanüstülük sayıldığı için, her an ve her durumda süprizlere/olağanüstülüklere açık olmak gerekir. Bu nedenle savaşta komutanlık kurumuna özel görevler düşer. Kararlılığın denetlenmesi, kurallara uyulmasında ısrar, gevşemeye izin vermemek vb. uygulamalar; gerçekte, savaşçının güvenliğidir ve bunu temsil eden komutan bu bağlamda bir çeşit güvencedir. Ne var ki, zorlayan koşulların iradeyi aşındırıcı etkisi karşısında kuralları ihlale meyleden her kişi için komutan, bir engel; ısrarı ise bir çeşit zorbalık/acımazlık olarak görünür. Gerçekte ise savaşçılara "iyilik" olsun diye savaş kurallarının ihlaline göz yummak, bir komutanın yapacağı en büyük kötülüktür.

Teğmen Drozdovsky, "*kimsenin adım atacak hali kalmadı*", "*atlar bile güç soluk alıyorlar*" diyen ve askerlerin yorgunluk sebebiyle sırt çantalarını, hatta karabinalarını tankların yanlarına bırakmasına göz yuman takım komutanlarına sert davranırken, gerçekte onların da askerlerin de iyiliğini istemektedir:

"*Doğrusu takım komutanlarım çok duygusal insanlar diye söylendi alay edercesine. 'Kimsede adım atacak hal kalmamış', atlar da 'güç soluk alıyorlarmış.' Biz çaya mı çağrıldık, cepheye mi? İyi yürekli, yumuşak yürekli olmak mıdır niyetiniz? Yumuşak yürekli komutanların birlikleri sinek sürüleri gibi ölüyor cephede; savaşırken 'lütfen, bağışla, çok özür dilerim'mi diyeceğiz boyuna? Beni iyi dinleyin! O sırt çantalarıyla karabinalar beş dakikaya kadar sahiplerinin omuzuna geçmezse siz yükleneceksiniz hepsini. Anlaşıldı mı?* (Sıcak Karlar, Yuri Bondarev, s: 65)

İnsan yaşamında, emek harcamadan hiçbir değer, hiçbir şey kolay kazanılmıyor. Hele ki bu, bir mücadele/savaş ise, hiçbir şeyin şakaya, tembelliğe gelir bir yanı yoktur. En aç olunan yerde bile devrimcilerin duyduğu **ruhsal tokluk**, gıda alış tarzı ve imkanları ile ilintilidir. Burada sözü edilen imkanlar bahşedilen değil, yaratılan türdendir. Devrimcilerin kaderine razı olmayan ve sistemi bütünüyle değiştirmeye yönelen duruşu; gelecek gibi, bugünü de tayin etme kararlılığı olarak yansır. Hareketleri, pek çok kural ve kanunla sınırlanmış; tercihlerinden gereksinimlerine kadar, yaşamındaki hemen her şeyi "sistemin yapıcıları" tarafından belirlen-

miş insanlar, çeşitli kontrol ve baskı mekanizmalarıyla itaate zorlanır. Bunu kırmaya ve yaşamına irade koymaya başladığı andan itibaren; insanlar, sistemin **mızrak ucu** ile karşı karşıya kalır. **Devrimcilerin özelliği mızrak ucu ile karşılaşsa da yoluna devam etmesi ve bu işi belirli kurallar bütünü dahilinde yapmasıdır.** Bu kuralların, sistem tarafından dayatılmış olanlardan farkı, **esaret için** değil, **özgürlük** için **uygulanıyor** olmasıdır. Devrimcilerin örgütlü olması sebebiyle, yaşamın hangi kesitinde ne türden kuralların gerekli/zorunlu olduğunun tayini, **maksatlı ellere** kalmaz. Devrimci ilişikilerin istismarı ve çarpıtılarak yansıtılması için özel bir çaba sarfedilmiyorsa eğer, işleyişe dair hiçbir şeyin anlaşılmasında güçlük çekilmez.

Kapitalizmin kanallarında ise, sürekli beslenme halinde olan ve giderek boy veren bencillik, değerlere saygısızlık ve ucuz hesaplar, insanın ruhuna bir "kanser belası" gibi çökme imkanı bulur. Bu türden ağırlıkların bozucu etkisi altında çarpılan kişilikler, insana ait güzelliklerin test edildiği pratikler de kötü bir sınav verir. İhanet de bu türden süreçlerin sonucudur. Tabii bu türden davranışlar, birden bire açığa çıkmıyor; insanın içinde tortusunu biriktirerek çoğalan kalitesizlik, onu açığa vuracak koşullar oluştuğu ölçüde kendini ele verir. Hiç kuşkusuz savaş, bu türden sınavların en şaşmaz olanlarındandır. Kamufle edilmiş korkaklıklardan, "gönülsüz kuşkuculuğa" dek çeşitli biçimlerde ayakbağı oluşturan ve savaşta başarıyı zora sokma potansiyeli taşıyan kişiler, kısa sürede açığa çıkar. "**İhanet ruhun ölmesi demektir.**" Çeşitli biçimde geçiktirilmiş bu türden ölümler, -savaş gibi- zor koşullarda kendini göstermekte geçikmez. Aynı zor koşullar, tarihin imbiğinden damıtılarak oluşturulmuş değerlerin taşıyıcılarını, güvenilir yol arkadaşlarını seçer; onları buluşturur ve daha güçlü bağlarla birbirine kenetler. Bu bağlar, zorluk karşısında bükülmeyen, ölüm karşısında yenilmeyen insanlara özgüdür. Örneğin, Bulgaristan devriminin önderlerinden **Tsola Dragoyçeva** (Sonya); kavganın gerektirdiği her görevi yerine getirirken, 8 yıl boyunca tutsaklıkta direnirken gösterdiği, tereddüt kabul etmez kararlılığı, parti kadrolarının faşizm tarafından birbiri ardına öldürüldüğü dönemde de göstermiş, ölüme dair mesajında, pek çok değeri bir arada yaşatmıştır:

"(...) hem de hayata, güzelliğe ve gerçeğe gönülden bağlıyken, diz büküp, boyun kırıp yaşamadılar. Bunun için ölümü türkülerle, şarkılarla karşıladılar... Ve bizler bu şarkıyı, barikatların, sokaklarda yürütülen çarpışmaların, darağaçlarının bu senfonisini, idam mangaları yenilgileri karşısında, söylenen bu şarkıyı bugün yaşayanlara seslenen ölümsüz bir vasiyet olarak gözbebeğimiz gibi koruyoruz..."

GÜZELLİK GÖRELİDİR

Her şeyi kendine yakışık düşenle ilişkilendirerek, müthiş bir dengeler bütünü oluşturan doğa; **güzellik denklemini**, asıl olarak uyum üzerine kurmuştur. Kendi başına estetik, kendi başına güzel olmak, belirli oranlarda mümkün ise de; her olgunun güzellikleri-

ni açığa çıkaran, onu daha güzel ve işlevsel kılan denklemler olduğunu biliyoruz. **Örneğin kırmızı, başlı başına da güzel bir renktir; ancak, bir renkler manzumesi olan gökkuşağındaki anlamı veya tanyeri ağarırken, dünyaya yeni bir günü müjdeleyen doğa hareketine rengini vererek üstlendiği işlev ve kazandığı görsellik, doğanın kendi sanatında, güzelin daha güzel kılındığının örnekleridir.**

Tualin üzerinde bir araya gelen çeşitli renkler, bir karmaşa oluşturabilirken; aynı renklerle muhteşem bir komposizyon yaratmak da mümkün olabiliyor. Söz konusu renklerin durduğu yere göre aldığı işlevin, güzelleşme oranı üzerindeki etkisi, kendinden menkul bir güzelliğin ne derece olabileceğinin de ip uçlarını verir. Doğanının en güzel ürünlerinden biri olan insan, toplum içerisinde üstlendiği işleve göre güzelleşip çirkinleşir.

Ezbere güzellik; ezbere hoşgörü, öngörü ve kabiliyet yoktur. Pratik içinde sınanmamış, anlamını yaşam içerisinde bulmamış, bu türden nitelikler bir isimlendirmedir sadece. İlk engebeye takılan, ilk darbede kırılan ve daha kötüsü; ilk zorlanmada geri çekilen nitelikler, en azından güvenilmezdir.

Mevsimlerin en bahar ayı olan Mayıs'ı anlamak, yaşama Mayıs yerinden dahil olmak, karşılıkları Mayışça vermek kolay değildir. **Kiraz, erik ve aşk** mevsimidir Mayıs; doğa, tüm üretken yanlarını kavgaya da taşır. **Kavga, bir aşk kalitesinde geçer. Mayıs'ta nerede olunduğu değil, Mayıs'ın nasıl karşılandığıdır önemli olan.**

Varsayalım zindandasınız
küf ve mantar kokusuyla
girdiniz Mayıs'a
Mayıs,
sizi yine de unutmaz
Elleri Mayıs olan
bir kadın
yol kenarına sarkan erikten
kiraz niyetine
bir dal koparır.
Bir gelincik tanık olur;
aşkın,
erikte kirazlaşan tadına
kısa ömrüne aldırmadan
yola koyulur
Ve Mayıs'a tüm bağlılığını
taşır zindana
Bir gelincik gibidir kavga
tüm ömrünce kızıl kalır.

CESARET, KAVGADA ÖNEMLİ BİR ÜSTÜNLÜK SEBEBİDİR

Gerek hazırlıkta, gerekse uygulamada, **cesaret olgusu** önemli bir yer tutar. Bunun fiili karşılığı, bedel ödeme cesaretidir ve ölümü göze almaya dek uzanır. Ölüm olasılığının olduğu yerde, ölümü göze almak, iş yapabilmek açısından önemlidir. Ancak bu, hiçbir zaman, "ölme isteği" veya "yaşamın değersizliği" olarak algılanmamalıdır. Aksine, devrimcilerdeki yaşam sevgisi büyüktür; yaşamı güzelleştiren ve sevgi sebeblerini arttıran özellikleri ile devrimciler, yaşamla en barışık olan kesimlerdir. Ancak, yine bu uğurda ve daha güzel yaşamlar için devrimciler, ölümü göze alırlar. Bu nedenle, "*hepimiz bu çizgi üstünde ölmeye hazırız*" diyen bir savaşçıya, komutanı tarafından verilen, "'*Niçin ölmeye hazırlanıyorsunuz' 'başka bir kelime kullanmasını yeğlerdim ben. 'Direneceğiz' demenizi isterdim. Kendinizi ölüme atmak için böylesine istekli olmanıza gerek yok.*'" (age, s: 205-206) yanıtı veya bir başka komutanın meseleye, "*insan bir kez gelir bu dünyaya. Bir kez geldiğine göre elinden geldiğince uzun yaşamaya bakmalıdır. (...) Savaşlar, solucanlara yem çıksın diye yapılmaz. Size bir çelişki gibi gelebilir ama savaşın asıl amacı ölümden kaçınmaktır.*" (age, s: 206) biçimindeki yaklaşımı bir çelişki değildir.

Elbette ki devrimcilik, bu türden **savaş repliklerine** her zaman **uymayabilir**. Burada önemil olan kavgadaki her figürün, amaçla doğru biçimde ilişkilendirilebilmesidir. Bu ilişki doğru kurulabildiğinde; ölümü, gözünü kırpmadan göze alabilmenin de "biz ölümü öldürür, yine de ölmeyiz" demenin de devrimcilere has nitelikler olduğu görülür.

DÜŞ GÜZELLİĞİ, DEVRİMCİLERİN ORTAK ÖZELLİĞİDİR.

"Güç bir yaşamımız var. Hatta bazıları bu yaşamı seçtiğimiz için bizim de sert, soğuk, acıya ve zevke, sevinç ve kedere karşı kayıtsız, özel türden insanlar olduğumuz, düş kurmayıp eylem yapan insanlar olduğumuzu sanıyorlar." (Yarın Bizimdir Yoldaşlar, Manuel Tiago, s:169)

İnsanlığın gördüğü en vahşi tarzı uygulayan ve kendinizden çok daha güçlü olan bir düşmanla kavgaya tutuşmak... Hem de öyle bir kavga ki, galip gelinceye kadar yenilmek, galip gelinceye kadar ölmek; ama mutlaka ısrar etmek... İşte böylesine zor bizim işimiz. Ama, kimilerinin sandığı gibi biz, ne acıdan etkilenmeyen "biyonik adamlar"ız; ne de duygu dünyasına kilit vurmuş "katı yaratıklar"ız. Böyle olmasını biz istemedik. Koşulları biz tayin etmedik. Varolan ve kimseye danışma ihtiyacı duymadan -insanlığa rağmen- kökleşmeye devam eden bir sisteme, "dur" denmesi gerekiyordu. Bedelse bedel, ölümse ölüm; ama papuç bırakılmamalıydı, insanlığın kıyıcısı gözü doymaz cellat sürüsüne.

Uzansam
avuçlarım saçlarına değecek
Öpsem, dudaklarım
alnındaki kavga izine değecek
Yoldaşım benim
gel, omzuma yaslan
yorgunluğum yorgunluğunu alsın
Biliyorsun direnmek
karakterimizdir bizim
Gücümüz kanasa
kanımızı yutarız
ama bir kez olsun
sevindirici bir sahne
bırakmayız cellada...

Bunun için duygusuz mu olunmalıydı? Tersine; **bir duygu deposu gibidir devrimcilerin yüreği.** Her insanın içinde bir çocuk, her insanda mimarca yanlar vardır. Bunlar ya korunup büyütülür, ya da ölüme terkedilir. İçindeki çocuğun ölmesi, yaşamın canlı yanı ile bağların kopması demektir. Mimar yanını öldürmek; tasarı yapan, düş kuran yanını yok etmek, geleceğini öldürmek anlamına gelir. Hele ki bir devrimci için bunlar, korunması gereken "olmazsa olmaz" özelliklerdir. Gerek önüne çıkan karanlıkları yırtmak, gerekse bütün bir insanlığın düşünü gerçek kılmak için; devrimciler, hiçbir zaman düşe sırt çevirmezler.

"*İnsan her şeyden önce düş kurma özelliğine sahiptir. Tarihte yapılan tüm güzel şeylerin temelinde, bizim yapabileceğimiz bütün güzel şeylerin temelinde, tüm kahramanlık ve yiğitliklerin temelinde, her yerde ve her zaman düş vardır. Hepimiz düş kurarız dostum hepimiz. Bazı kişilerin başkalarının teri ve kanıyla yaşamayacağı, çocukların makinalı tüfeklerle biçilmeyeceği, insanın özgürce soluk alacağı daha iyi bir dünya düşleriz. Bu düş, kavga ve acılara katlanacak güç verir, güç yaşamımızda bizler için her şeyden daha değerli olan şeyi kaybettiğimiz zaman bile, bizi mutlu eder. Ama bizim tek düşümüz bu değil. Eğer kişisel mutluluğu düşlediğimizi, sevgiye susadığımızı, düşmanın öldürmeyeceği çocuklarımız olmasını istediğimizi, huzur ve biraz rahat istediğimizi gizlersek, başkalarını ve kendimizi aldatmış oluruz. Parti görevlileri her şeyi verirler, ama hiç bir şeyden vazgeçmek zorunda değildirler. Eğer düşü öldürürsek kendimizi öldürmüş oluruz, olduğumuz gibi olmaktan çıkarız.*

(...)

Bugün kaybettiğimize üzülmeden her şeyi vermek zorundayız. Ama verdiğimiz şeyler ne kadar çok olursa olsun ağlamamalı, inanmalıyız. Gerçi bazen başkasının üzüntüsü insana kendininkinden fazla acı verir, ama hepimizin önünde aydınlık bir erek var. Bazıları düşecek, diğerleri ona erişecek." (age, s:169-170)

Değerleri bulandıran, ihaneti teşvik eden ve bedel ödemeyi "boşuna yitip gitme" olarak yansıtıp, mücadelenin önünü almaya çalışan güçler için en uygun toprak, **değer yitimi** ile gübrelenmiş olandır. **Değer yitiminin yaşandığı yerde, onur dahil insana ait saygınca olan ne varsa her şeyin pazara çıkarılması mümkündür.**

Kurtuluş fikrinde ısrar eden ve değerlerini çiğnetmemek için, her türlü bedeli ödemekten çekinmeyen insanların güzelliği karşısında; ruhunu satmış olanlar, bir leke gibi duracaktır.

"*Woo Yong Gak, Güney Kore'de tam kırk yıl, yedi ay on üç gün hapis kaldıktan sonra geçenlerde özgürlüğüne kavuştu. Evet, yanlış okumadınız: Tam tamına 40 yıl, 7 ay, 13 gün!... 40 yılı aşkın süre o, sadece numara 3514 idi. Onun adı yoktu. Bugün dişleri de. Hepsini korkunç işkencelerle yıllar önce yitirmiş. Kuzey Kore'deki ailesini de. Karısını, çocuklarını, anne ve babasını, kardeşlerini, dostlarını, bütün yaşamını... Anlattığına göre, kırk yıl boyunca kendisine direnme gücü veren şey, çocuklarının onu, 'ülkesinin birliği için mücadele eden biri' olarak hatırlayacak olmalarıydı. En mutlu olduğu zamanlarsa, 'işkence sonunda bayıldığı' anlardı. Tuhaf bir rehavet ve iç barış anları olmalı bunlar...*" Böyle söz ediyor Haluk Gerger (Ö. Bakış, 13 Mayıs '99) Kuzey Koreli Woo Yong Gak'tan. Bir denizaltı komutanı olan Woo Yong Gak, yakalandıktan sonra 12 arkadaşının işkence sonucu ölümüne tanık olur. Ondan istenen şey ise, Kuzey'i kınaması, pişman olduğunu açıklamasıdır. Böyle bir döneklik halinde serbest bırakılacaktır. Ama o kırk yıl, yedi ay, 13 gün boyunca tutsak kalarak işkence görmeyi tercih eder!... Bazı şeylerin pazarlanamayacağının, değerlerini koruyan insan karşısında en büyük sermayenin aciz kalacağının güzel bir örneğidir.

SOLUĞUMUZ TÜKENMEZ BİZİM

Her günbatımı
yeni bir şafak için
hazırlık sebebidir.
Bu yanımızı bilenler
bizim için üzülmezler.
Bizim içimize dolan oksijen
karbondioksite dönüşmez.

Soluğumuz
birbirine benzer
Soluğumuz
birbirine yakışır
Soluğumuz
birbirinin yerine geçer
Ve
bu nedenle
soluğumuz
tükenmez bizim.

Şafak
kendi renkleri gölgelenmeden
günün haberini verdiğinde
ılık soluğunu rüzgara
rüzgar da ılıklaşan varlığını
onu bekleyenlerin
soluğuna katar
Bu, şafağın
kızıla tutkun ağızlarla
öpüşmesidir...

Her insanın iradesi kendi içsel komutanıdır. Doğru bir organizasyon, doğru bir yönlendirme, strateji ve taktikler, **irade** denen komutanın eşliğinde başarıya ulaşır. Devrimcilikte ısrar, değerlerin savunulmasında istikrar ve kimliğin gereklerinde netlik, güçlü bir iradeyi gerektirir. Kapitalizmin karartıcı renkleri tarafından kuşatılmış olmak ve her an aşındırıcı ve bozucu etkinin tazyiki altında bulunmak, her an bir direnme halini gerektirir. Mülkiyet ilişkilerinin, bencillik zehrini insanın içine akıtmak için, özel imkanlarla donanmış biçimde fırsat kollaması ve en ufak çatlaktan sızmaya uygun bir akışkanlık halinde bulunması; devrimcilikte kimlik değerlerini savunmanın, neden tereddüt kabul etmez bir duruş gerektirdiğini kendiliğinden anlatır.

İnsanlığın asırlara yayılan zorlu yürüyüşünde, ileriye taşıyıcı hiçbir adım "küçük" değildir. Aynı şekilde; geriye düşüren, zayıflatan, tahrip eden hiçbir adım da "büyük" değildir. Bu, gelişmenin kendi kanunudur; sadece büyümenin, sadece gelişmenin, sadece güzelliğin toplamını alır. Duraklamalar, hareketi eteğinden tutup geri çekmeler, ihanetler; sebep oldukları maddi ve manevi tüm kayıplara rağmen, bu toplamın içinde yer almazlar. Çünkü onlar, toplamanın değil, çıkarma işlemenin unsurlarıdır. Bu nedenle, hiçbir gelişme -istediği kadar sürpriz öğeler içersin- devrimciliğin **ruhsal bileğini** bükmeye muktedir değildir. En olumsuz gelişme bile, kendi içsel dinamikleri ve onu hazırlayan koşullar bağlamında değerlendirildiğinde görülür ki, devrimci basamakları oluşturan taşlar, ona rağmen güzeldir ve yükselmeye devam etmektedir.

Özellikle bilinmek durumundadır ki; proletarya ideolojisinin burjuva ideolojisine, devrimin karşı devrime, ileriye doğru gelişmenin çürümekte olana, güzelliğin çirkinliğe karşı üstünlüğü her an ve her biçimde bir "ispatlama" talebine yanıt vermeyi zorunlu kılmaz. İdeolojik mücadelenin gereklerini kendi açısından yerine getiren karşı devrimin; sürekli olarak bir karalama kampanyası yürütmesi, asılsız yakıştırmalardan ve yalandan medet umması karakteri gereğidir. Bu nedenle devrimciler, şu veya bu platformda karşı karşıya geldiğinde, düzeyine inerek onunla eşitleri oynamaya kalkışmamalıdır. Bilinmelidir ki onunla aynı kulvarda yüzmek için onun çirkin/kirli havuzuna girmek gerekiyor. Tarihleri boyunca, kendilerine uzatılmış her eli kesmeye veya kirletmeye alışmış olanların; kendilerine güvenip onlarla anlaşmak üzere buluşan kızılderililerin kafa derisini yüzenlerin bıraktığı miras, kendilerine benzeyen türdendir. Hiçbir zaman, hiçbir adım haramilere güven temelinde atılmamalıdır. **Bohçalarında gelecek umuduyla yola çıkanların gıdası, öncelikle kendine güvendir.** Eline geçen her fırsattan çamur üretmeyi meslek edinmiş olan karşı devrimin tüm bileşenlerinin bu niteliği dikkate alınmalı ve girilen direkt veya dolaylı ilişkilerde, ellerine "kullanılabilir imkanlar" verilmemelidir. Devrimcilerin mümkün olduğunca açık, net ve tereddütsüz bir tablo çizmesinde her zaman yarar vardır. İstismar, niyetle ilgili bir olgu ise de, uygun yöntemlerle bu konudaki fırsatları sınırlamak mümkündür.

Bir savaşçı, kendi yürüttüğü savaştan öğrenir. Ve öğrendiğini tekrar aynı savaşa uygular. Böylece, savaş kendisini değil, kendisi savaşa hakim olur. Tabii böyle bir tarzın en önemli özelliği, gerekenin yapılmasında koşulsuz ısrardır.

"*Önemli olan, Almanların ilerlemesini engellemek, tankları yok etmektir. Bunun için, gerekli olan her çareye başvuracağız. Ben emir vermedikçe kimse bir adım gerilemeyecektir! Geriye çekilme hakkı tanımıyorum kimseye!*

(...)

Ayakta kalan tek bir er bulunduğu sürece bu hattan geri çekilmeyeceğiz. Hiçbir ayrım gözetmeyeceğim; askerin yerinden ayrılmasını ancak bir nedenle bağışlayabilirim; ölüm nedeniyle." (Sıcak Karlar, Yuri Bondarev, s: 287-288)

General **Bessonov**, bu emri cephenin içinde, alevlerin gölgesinde ve barut kokan bir ortamda veriyor. Ancak, sınıflar mücadelesinin çok cepheli zemini, mermi ve bomba gürültülerinin olmadığı en sakin yerlerde de bir adım dahi geriye gitmemeyi gerekli kılabilen özel bir zemindir. Umudu gölgelemek, halkların kurtuluş özlemini karartmak ve karşı karşıya gelinen her noktada ideolojik üstünlük görüntüsü yaratmak, rejimin koruyucu güçleri için bir varlık sebebidir. Bu nedenle, **umudun beslenme kanallarına zafer inacını akıtmak**, mümkün olan her koşulda kendi değerlerini haykırmak, devrimciler için bir "çarpışma görevi"dir. Bu çarpışmada an gelir, fiziki yenilgi kaçınılmazlaşabilir; buna rağmen uzlaşmamak, buna rağmen dövüşmeye devam etmek, özellikle değerlerin yenilgiye uğratılmaması açısından önemlidir. Bu bağlamda ne yapılması gerektiği, değerlerin nasıl korunması gerektiği ile ilintilidir. "*Irzını koruyan kızlar gibi dövüşün! Isırın, tırmalayın, ne yaparsanız yapın ama teslim olmayın*" (age, s: 309) diyen bir komutanın yaklaşımı, bu çerçevede değerlendirilmelidir. Tabii bu tür tutum alışların, savaşın doğrudan gerekleri açısından da anlamı vardır. Ancak, son tahlilde bu da bir **değer** sorunudur...

28 Şubat süreci[1]

Temel DEMİRER

"Öz ile tezahür/görünüş" birbirine tekabül etmesi zorunlu olmayan kategoriler olarak ele alınır felsefede ve sosyal bilimlerde. Görünüş ya da görüntü birebir özü ya da gerçekliği yansıtsa, toplum bilimlere gerek olmayacağı söylenir, yöntembilimin abece'sinde. Bu bakımdan, toplumsal ve/veya siyasal olayları, olguları, varlıkları, kurumları vb. incelerken salt bunlara katılan tarafların, unsurların vb. kendilerini ya da bu olguyu nasıl tanımladıklarına bakmakla yetinmemeleri, daha derindeki ilişkileri, iktisadi, siyasal, toplumsal, tarihsel koşul ve bağıntıları irdelemeleri gerektiği, toplumsal/siyasal bilim öğrencilerine belletilen ilk derslerdendir. "Saygın" gazetelerimizin pek çok mürekkep yalamış, kimi toplum/siyaset bilim alanında kürsü sahibi pek çok "saygın" kalemşörü de köşelerinde zaman zaman bu yöntembilimsel ilkeyi vurgularlar. Tabii iş "teori" yapmaya geldiğinde. Peki ya pratikte işler nasıl?

Bilindiği gibi "28 Şubat Vak'ası"nın ikinci yıldönümünü eda edilirken; basında pek çok "saygın" kalem, olayın üzerinden iki yıl gibi, soğukkanlı gözlem ve değerlendirme yapabilmeye yetecek kadar uzun bir süre geçmiş ve 28 Şubat'ın gerçek yönelişini saptamaya yarayacak pek çok ek veri ya da ipucunun ortaya çıkmış olmasına karşın, bu vesileyi 28 Şubat'ın gerisindeki "irade"ye saygılarını sunmak için değerlendirmekle yetindi. Yorumların ekseni, 28 Şubat müdahalesinin "gemi azıya almış ve Laik Cumhuriyet'in temellerini ("darbe" ya da "çoğunluk diktatörlüğü" yoluyla; bu konuda rivayet muhtelif) yıkmaya çabalayan Şeriatçı güçlere 'dur' demek için yapıldığı ve demokratik-laik Cumhuriyet rejiminin böylelikle korunduğu" yolundaydı; yani 28 Şubat'ın gerisindeki TSK iradesinin, müdahaleyi gerekçelendirişiyle tamı tamına örtüşmekteydi. Kimileri ise 28 Şubat'ın dağarcığına "Çeteler" ve "Bölücülük"le mücadeleyi de ekleyerek kapsamını (ve kendi takdir alanlarını) biraz daha genişletmekteydi.

Örneğin Ceyhan Mumcu, "*18 Nisan Seçimleri 28 Şubat sürecine son verir mi?*"[2] diye umutsuzca sorarken;[3] "İşçi" Partisi sözcüleri ise işi daha da ileri götürüp, 28 Şubat'ı bir "devrim" olarak selamlayıp, "*28 Şubat irticaya, mafyaya, Amerika ve (...) emperyalistler tarafından dayatılan yeni Sevr'e karşı mücadelenin adıdır. 150 yıllık milli demokratik devrimimizde son derece önemli bir atılımdır. 28 Şubat'la birlikte TSK yeniden Cumhuriyet Devrimi mevzilerine girmiştir. CIA memuru, mafya lideri, tarikat mensubu politikacı devri artık kapanmıştır, hep birlikte göreceğiz bunu,*"[4] diyebildiler İP Genel Başkanvekili Hasan Yalçın gibi!

Bu ana eksen çevresinde, Bülent Ecevit'in "*28 Şubat süreci denilen sürecin defteri de bence çoktan kapandı. Toplumun çok büyük kısmında laik Cumhuriyete büyük bir bağlılık var,*"[5] yollu sözlerinin yol açtığı "28 Şubat süreci sürüyor-sürmüyor" tartışmaları ile daha çok uzun süre tartışmaya yazgılı gözüktüğümüz "Demokrasi-Cumhuriyet" ikilemine ilişkin (Cumhuriyetçiler'in yüksek perdeden ve uzlaşmasız, Demokratlar'ın ise bir hayli mahçup) irdelemeler(i) yeralıyordu! FP (ve daha ikircikli olmak üzere DYP) Cephesi ise, durumdan (tersine) "vazife çıkartarak" "demokrasi havariliğine" soyundu![6]

28 Şubat tartışmaları dedik! Bu konuda Toktamış Ateş, "*Eğer 28 Şubat sürecini ortaya çıkartan nedenler, kimi tırpanlamalara karşın hâlâ 'tehlike olma' niteliğini koruyorsa, 28 Şubat süreci devam ediyor demektir*";[7] Recai Kutan, "*Meclis'in dokuzda bir oranında üyesi olan bir partinin azınlık hükümeti kurması, elbette 28 Şubat hadiselerinin devamı mahiyetinde bir olaydır*";[8] M. İskender Özturanlı, "*28 Şubat sürecini tamamlanmış saymak büyük yanılgıdır. Gericilerin, şeriatçıların ve tarikatların fitre, zekat ve kurban derileri yoluyla trilyonları topladığı ve bu trilyonların nereye harcandığının bilinmediği bir ülkede 28 Şubat tamamlanmış sayılmaz*";[9] Prof. Dr. Kemal Açıkgöz'de, "*Bu süreç (Türkiye'de gericiliğin birincil tehlike haline gelişi-b.n.) bugün de tüm hızıyla sürmektedir. Tabi herşeyin bir bedeli var. Bu bedel cumhuriyet karşıtlarının eğitimi ilkokuldan üniversiteye kadar kuşatmaları, yüzlerce imam-hatip lisesi açmaları, buraları ülke gereksiniminin çok üstünde öğrenciyle doldurmaları, gizlisi açığıyla binlerce Kuran kursunda küçücük çocuklara şeriat eğitimi verilmesi; imam okulu mezunlarının kitlesel biçimde kamu hizmetinin imamlık dışındaki tüm alanlarında, özellikle okul müdürlüğü, valilik ve kaymakamlık gibi etkili görevlere getirilmeleri, dinin muazzam bir ekonomik sektör haline gelmesi, bundan da öte şeriat özlemli kişilerin elinde büyük bir sermaye birikiminin sağlanması...tüm bunların sonucu olarak da herhangi bir şeriatçı*

partiyi iktidara taşıyabilecek bir oy tabanının oluşmasıdır,"[10] diyorlar!

Bu koşullarda da İP ile '*Cumhuriyet*' gazetesi yazarları gerektiğinde "demokrasiye rağmen" Cumhuriyet savunuculuğunu üstlenirken "Demokratlar" daha tereddütlüydü: "*28 Şubat nedir? En çarpıcı iki özelliği: 1) 28 Şubat yürürlükteki yasaların dışına çıkmamıştır. 2) 28 Şubat yürürlükteki yasaların uygulanmasını istemiştir... Peki bu durumda "kanun devleti" (İ. Selçuk'un dahi dili "hukuk devleti" demeye varmıyor anlaşılan -bn.) savunulmuyor mu? Nasıl oluyor da '28 Şubat' askerin 'postmodern darbesi sayılıyor? (...) Anayasanın koşulları içinde kalarak, anayasanın koşullarını bir anayasa kurumunda dile getiren asker neden darbeci olsun?*";[11] "*28 Şubat'ta, demokrasi sözünü çıkarına göre sömürenlere ve de onlara oy uğruna ödün verenlere, laik ("şeriatçı" olsa gerek-bn.) düzenin asla geri gelmeyeceği, yasa ve anayasamızın herşeyin önünde ve halkın STK ve ordunun güvencesinde olduğu anlaşılmıştır. Bu yoldan asla geri dönülmeyecektir.*"[12]

Ve "ne yardan ne de serden" diyen bir "demokrat": Anayasa hukukçusu Prof. Dr. Bülent Tanör, "*Demokratlar ve liberal demokrasiyi isteyenler için sıkıntı 28 Şubat kararlarının hükümetten değil, MGK'den çıkması noktasında başlıyor. Normal koşullarda bu kararlar parlamentodan çıksa, özü gibi çıkışı da demokratik olmuş olacak. Ancak öyle olmadığı için, 'demokrat ruhlar' sancılanmaya başlıyor. Aslında 'cumhuriyetçi ruh' bu kararları desteklemeyi gerektiriyor. (...) Demokrasi (...) askerin sivil otoriteye tabi olması rejimidir. Asker ağırlıklı bir organın siyasilere tavsiye adı altında dayatmalarda bulunması, demokrasinin formel yapısı itibariyle beni rahatsız ediyor. Ben hem bir cumhuriyetçi, hem de liberal demokrasiyi artık arzulamaya başlamış bir kişi olarak bu sıkıntıyı şahsen duymaktayım*", deyip ekliyor: "*28 Şubat Türkiye'ye özgü bir durumdur. Bu konjonktürel durumu anlamak gerekiyor ama diğer yandan da olması gerekeni de akıldan çıkarmamalıyız. Bizler Türkiye için demokrasinin ideal ve evrensel standartlarını istemeliyiz. Türkiye (...) ideal olanın tam bir sivil demokrasi olduğunu bir an için aklından çıkarmamalı*"![13]

Açıklanmalıydı "ama!" bu mümkün ve gerçekci miydi? ***Milliyet***'in haberine göre Ecevit'in "*28 Şubat defteri kapandı*" açıklamasından rahatsızlık duyan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu ve kuvvet komutanları, Başbakanlık'ı ziyaret edip, "28 Şubat'ın defterinin kapanmadığını gösteren" bir genelge yayınlanmasına zemin hazırlayarak,[14] "Devlet'in zirvesi"ndeki yanlış anlamaların önüne geçip tereddütlerin giderilmesini sağladılar ve tartışmaların önünü kesmiş oldular. Ancak, 28 Şubat'ın gerçek mahiyetini daha net biçimde gözler önüne sermeye yarayacak ikinci ve daha önemli adım ise Cumhurbaşkanı Demirel'den geldi. 3 Şubat 1999 tarihinde ***Radikal*** gazetesi yazar ve yöneticilerini Çankaya Köşkü'nde kabul eden Süleyman Demirel, MGK'nin anayasallığından kalkınarak, şu soruyu soruyordu: "*Bunlar ülkenin güvenliği ile çok sıkı ilgili olan ve rejime karşı fevkalade hassasiyeti bulunan, geçen 40 sene içinde bu hassasiyetlerin hangi şekilde tezahür ettiği bilinen Türkiye'de bu muhtıraya veya darbeye dönüşse daha iyi mi olurdu?*" Ve ekliyordu: "*Ben Türkiye Cumhuryeti Cumhurbaşkanı olarak yemin ettiğim şeyi söylüyorum halkıma. Türkiye'nin bölünmez bütünlüğüne ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin niteliklerine sadakatimi koyuyorum ortaya. Herkese diyorum ki, 'Bu korunacak arkadaş. Ona göre ayağınızı denk alın'!*"[15]

Demirel bundan sonra uzun süre hiç susmadı. "İki turlu seçim" önerisini yeniden gündeme getirdi;[16] Şükrü Elekdağ'ın bildirdiğine göre, 18 Nisan seçimlerinde, 1995 seçim sonuçlarına benzer bir tablo çıkması durumunda "*vakit kaybına meydan vermeden yeni parlamentonun bir kurucu meclis gibi çalışarak sistem reformu yapması ve Türkiye'ye yöneten demokrasiyi kazandırması*"[17] gereğinden söz etti; "*Seçim bir yarıştır. Ama bu yarışa girmenin şartları vardır. Bunlar Anayasa'nın 2. ve 3. maddelerinde yer almıştır. Bu yarışa giren, Cumhuriyet'i, demokrasiyi, laikliği, hukuk düzenini ve ülkenin bölünmez bütünlüğünü savunmak için girmektedir. Yarışa dincilik ve ırkçılık gibi irrasyonel unsurları öne çıkararak ve bunları istismar ederek giriliyorsa, böyle bir tutum ülkenin bekasını, birlik ve bütünlüğünü tehlikeye atmak olur. Bu türbir yarışın kabulü mümkün değildir. Hiçbir demokrasinin, iktidara gelince kendini ortadan kaldırmayı hedefleyen bir siyasi oluşuma izin vermesi düşünülemez,*"[18] dedi. Bununla da yetinmeyip, Köşk'e yemeğe çağırdığı '***Star***' gazetesi yazar ve yöneticilerine verdiği mesajlarda Süleyman Demirel şunlara dikkat çekti: "*1) '28 Şubat hiçbir şekilde askerin işi değildir, benim de içinde başında bulunduğum devletin, sistemin dini ideolojiye karşı tepkisidir, bir milli-devlet kaygısıdır.' (...) 2) 'Devletin hassasiyeti sürmektedir. Birileri laikliği şeklen kabul edip fiilen reddederse hassasiyet sürer, rejim sorunu çözülmez. Bu açıdan MGK önemlidir. Bu kurum devletin hafızası, sürekliliğin ifadesidir. (...) MGK siyasi bir kurul değildir, bir devlet kurumudur...' (...) 3) 'Güneydoğu sorununun bir yönü de temsil meselesidir. HADEP'in seçimlere katılması, 'Kürtçüler şu kadar oy aldı' havasını içeride ve dışarıda doğuracaksa, bu parti seçimi ideolojisini anlatma, devleti hedef alma haline getirecekse, seçim, seçim olmaktan çıkar, üniter devletin aleyhine bir vesika haline gelir. Buna hiçbir üniter devlet müsaade etmez.' (...) 4) 'Ben hep demokrasiyi savundum. Ama şu anda Türkiye'nin meselesi iç barıştır. İç barış, iç huzur için herkesin fedakârlığı gerekir. Etnik ve dinsel talepleri dikkate alan çağdaş demokrasi tartışmaları Türkiye için zamansız, hatta tehlikelidir. Mesele yüzyılın başında olduğu gibi, yine o dönem prensiplerine göre milleti yeniden inşaa etmektir. İş, aş ve iç barış dışında hiçbir öncelik*

yoktur.'!"[19]

Aslında ülkemizin yönel(til)diği ve 28 Şubat'la simgelenen sürecin salt RP-DYP koalisyonunun "popülist-oportünist" söylem ve uygulamaları ve "herşeyi yüzüne gözüne bulaştıran" açgözlülüğüyle apansız (ya da kimi kronik "Cumhuriyet"çilere göre de tedricen) içine düştüğümüz "şeriat tehlikesi"ne karşı bir "zinde kuvvetler" refleksinden ibaret olmadığını sezinlemek için sürekli olarak MGK'nin kendisinin başında olduğu Devlet'in (anayasal) bir kurumu olduğunu vurgulayan Süleyman Demirel'in mesajlarını dikkatlice izlemek yeterlidir. Demirel, "Başkanlık/yarı-başkanlık" rejimi,[20] "eyalet sistemi"[21] vb. konuları sürekli gündemde tutma uğraşı içinde gözüküyor. Bir zamanlar şiddetle eleştirdiği selefi Turgut Özal'ın da aşağı yukarı aynı istekleri dile getirdiği hatırlandığında, bunların, Demirel'in "*Devletin hafızası, sürekliliğinin ifadesi*"[22] olarak tanımladığı MGK'nın dağarcığında tuttuğu ve zaman zaman başkanlarının önüne sürdüğü "düzenlemeler" olduğu ve Süleyman Demirel'in de bunların açık sözcülüğünü üstlendiği görülüyor.

Örneğin Süleyman Demirel 28 Şubat'a ilişkin olarak şöyle haykırıyor: "*28 Şubat'ı unutmayın*"![23]

"*Devlet orduyu koruyamazsa muhtıra olur. (...) Bir yerden sonra orduyu devlet koruyamazsa, ordu kendi kendini korur*"![24]

"*28 Şubat Cumhuriyet'ten beri var. Fazilet kadrolarını uyardım.*[25] *Refah Partisi kadrolarının hatalarını yapmazsanız problem çıkmaz... dedim*"![26]

"*Rejim korunacak arkadaş. Ayağınızı denk alın. 28 Şubat uyarısı darbeye dönüşseydi, daha mı iyi olurdu? Türkiye'yi asker mi idare ediyor? Ne yapmış da asker idare ediyor? (...) AB'nin raporuna göre Türkiye'de asker gölgesi vardır. (...) Türkiye'de rejimin üzerinde askerin damgası var demenin bir manası yok. Türkiye'nin sorunları üzerinde askerin hiç düşüncesi olmayacak mı? Asker parti değil, parti iradesine göre hareket etsin. (...) Ama asker kendi komuta zinciri içerisinde duyduğu rahatsızlığı intikal ettirecek*"![27]

Süleyman Demirel, "*28 Şubat olmuştur. Olmamış gibi davranamayız. 28 Şubat kararlarını Anayasal bir kurum olan MGK aldı. (...) Türkiye'yi ve demokrasisini dünyaya yaralı gibi göstereceksiniz. 'Asker gölgesi var!' diyeceksiniz, bu olmaz*"![28]

Ve İsmet Berkan özetliyor: "*Cumhurbaşkanı açıkca söylüyor: Refah Partisi'nin iktidara gelmesi ve o dönemin uygulamaları, Türkiye'de ciddi bir darbe tehlikesini ortaya çıkardı. İşte o dönemde, askerlerin hassasiyetlerini anayasal zeminde ifade etmeleri, yani konuyu MGK'ye getirmelerini sağladı. Cumhurbaşkanı açıkca söylüyor: 'Darbeye dönüşseydi daha mı iyi olurdu?' (...) Darbe olmamış yerine 28 Şubat olmuştu. Bu yüzden 28 Şubat'ın uyulması gereken bazı kuralları vardı. Bu kurallara uyulmazsa ya da '28 Şubat'ın rövanşını alıyoruz' denirse, yeniden aynı duruma gelinecekti. (...) Devletin zirvesine göre Fazilet, 'Refah'ın temsil ettiği anlayış'ın partisiyse, bu partinin iktidara gelmesi, Türkiye'yi yeniden 28 Şubat öncesi durumla karşı karşıya getirebilir. Cumhurbaşkanı'nın deyimiyle 'darbe ya da muhtıra'yla karşı karşıya kalabiliriz yani. Çünkü akıllardan geçen ama korkudan söylenmeyen bir şey var: İkinci sefer her şey 28 Şubat gibi olmayabilir. İşte o yüzden Cumhurbaşkanı, '19 Nisan sabahı' endişesi taşıyor,*[29] *işte o yüzden, bu 'vaka'lardan hareketle şimdiden uyulması gereken bazı sınırlamaları hatırlatıyor.*"[30] "*Yani Demirel'e göre 28 Şubat olmasa Türkiye'de darbe olabilirdi, muhtıra olmayabilirdi. (...) 28 Şubat hükümet düşene kadar çoktan bir günlük şey olmaktan çıkmış, bir 'süreç'e dönüşmüştü. Türkiye'yi 28 Şubat'a getiren türden bir hükümetin yeniden yönetime gelme ihtimalinin de ortadan kaldırılması ya da uzaklaştırılması gerekiyordu. 'Süreç'ten kasıt buydu.*"[31]

28 Şubat sürecinin rejimde "topyekün bir ayar"a yöneldiği belirgindir. Mantığı, 12 Mart başbakanlarından Nihat Erim'in "*1961 Anayasası topluma bol geliyor*" saptamasındaki eksene oturmaktadır; ve esas olarak 1930'ların, seçkinci, dıştalayıcı ve otoriter yapılanışından bu yana, "Devlet'in hafızası"nda bir kopukluk yoktur.

Sorun, sanırız "işçi-emekçi talepleri/örgütlenmeleri"ne başından beri kapalı Türk demokrasisinin, Türk(iye) sermayesinin farklı katmanlarınca bir "pay kavgası" olarak algılanışı ve IMF/Dünya Bankası güdümlü Marmara semayesinin en büyük payı kimseye kaptırmama kaygısında yatmakta. Arap-İslam sermayesiyle bütünleşerek atağa kalkan ve siyasal ifadesini RP-FP'de bulan "Anadolu Kaplanları" ve 1980'lerden bu yana bu topraklarda sürmekte olan kirli savaşın getirisi olan ve eski sosyalist ülkeler, özellikle Türki Cumhuriyetlere açılımın da desteklediği "Özel Harp Serma-

yesi" (ya da "korsan sermaye": namı diğer ülkücü mafya/çeteler) son 20 yılın iki "yükselen sınıf"ı olarak, siyasetteki etkinliklerini arttırma çabasına yönelmişlerdi. 28 Şubat'ın, bu kesimleri önce (1970'li yılların) "Komünizm", ardından da 1980-90'ların "Bölücülük" tehdidine karşı kullanan (ve palazlandıran) Devlet'in, giderek bir "istikrarsızlık" unsuruna dönüşen bu "katılım" taleplerinin önünü (Marmara sermayesi lehine) kesme girişimi olarak değerlendirilmesinin daha doğru olacağı düşüncesindeyiz. Bu bağlamda, "*28 Şubat müdahalesi, devletin çekirdeğinin son 10 yıldır giderek şiddetlenen rejim krizini, toplumu sistemin merkezi çevresinde birleştirerek ve 'otoriter bir düzenleme' ile aşma girişimidir. Bu müdahale Türkiye'nin ABD-İsrail eksenine oturan yeni bölgesel hakimiyet iddialarıyla da örtüşüyor. 28 Şubat, iktisadi temelde 'kumarhane-kerhane kapitalizmi' diyebileceğimiz bir sermaye birikimi sürecini sonlandırarak ordu-büyük sermaye eksenine dayalı askeri-sınai kompleksin tesisini hedefliyor. Siyasal İslamı ve faşist çeteleri tasfiyeye yönelişi, laikliğe ve hukuka olan düşkünlüğünden değil, artık onlara ihtiyacının kalmamasından kaynaklanıyor. Gerçekten dini devletten nihai olarak koparmayı değil, dini, devlet egemenliğinin aleti kılmayı hedefliyor. Bu çerçevede 28 Şubat, solun taleplerinden hiçbirini karşılamayan otoriter bir müdahaledir,*"[32] diyen Ertuğrul Kürkçü, haklıdır.

28 Şubat, bir yandan toplumda giderek genişleyen gelir uçurumuna koşut olarak parçalanıp "uç"lara yönelen siyaseti yeniden merkezde odaklaştırma, bu gerçekleştirilemediği takdirdeyse, bir yandan Devlet ile (parlamenter) siyaseti birbirinden ayırıp siyaseti bir gölge oyununa dönüştürürken, Cumhurbaşkanlığı-MGK-Anayasa Mahkemesi-YÖK[33]-RTÜK vb. kurumlarda somutlanan Devletin otoritesini tahkim etme girişimidir. Sonuçta siyasal "istikrar"ı da, "istikrarsızlık"ı da ihata etmeyi ve kendine uyarlamayı hedefleyen bir projedir.

İyi de, her şeyin 28 Şubat sürecinin askeri vesayetince biçimlendirildiği Türkiye'de demokrasi nerede mi? Merkezi New York'ta bulunan "**Özgürlük Evi/ Freedom House**" adlı kuruluşun "***Dünya Özgürlük 1998-1999***" başlıklı araştırmasında Türkiye siyasal haklar endeksinde 4, temel özgürlükler endeksinde ise 5 puan alıyor; 4.5 puanlık ortalamasıyla da "kısmen özgür ülkeler" kategorisinde yer alabiliyor.[34]

"*Bugün demokrasinin neresindeyiz?*"[35] diye soran Ali Bayramoğlu'nun yanıtı ihtiyaca vurgu yapan bir tesbiti içeriyor: "*Demokrasinin yerlisi olmaz!*"[36] Ancak "Ulusal Sol"cu Mümtaz Soysal, hâlâ "yerli" demokrasi yanlılığıyla, "*Demokrasiyi yeniden tanımlamak gerekiyor. Demokrasi sanıldığının aksine bir disiplin işidir. Demokrasinin cumhuriyeti kemirmesine izin verilemez,*"[37] diyor! Bu bağlamda da John Quincy'in, "*Despotizm ya da sınırsız egemenlik; meclisteki mutlak çoğunlukla, monarşiyle, oligarşik bir cuntayla ya da bir kralla aynı şeydir*"; Henry Miller'in, "*Körler körleri yönetiyor... İşte demokrasi*"; Henry S. Truman'ın, "*Ne zaman etkili bir hükümetimiz var diyorsanız, o zaman diktatörlükle yönetiliyorsunuz*," saptamalarındaki eleştirilerin muhatabı oluyor!

Gerçekten de MGK disipliniyle biçimlendirilmiş otoriter "demokrasi(cilik) oyunu" o kadar irrasyonalleşmiştir ki; bu koşullarda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş,[38] Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök'ün destek ziyareti sırasında yaptığı konuşmada, 312'inci maddenin kaldırılmasını isteyen aydınlar için, "*adeta artist olacağım diye kandırılan kızlara dönmüşlerdir. 163'üncü madde Anayasa'ya uygun bir biçimde yeniden düzenlenmelidir,*"[39] diyebilmektedir!

Her şeyin bu denli irrasyonelleşmesinin ya da askeri disiplinin çarklarında demokrasinin katledilmesi ardında, resmi ideolojinin bekçiliğine soyunmuş 28 Şubat vesayeti yatmaktadır.

M. İskender Özturanlı, "*28 Şubat tarihi ülkemiz için bir dönüm noktası oldu. (...) 28 Şubat, Atatürkçü çizgiye dönülmesi gerektiğinin yüksek sesle açıklanmasıdır. 28 Şubat'ta, gerici ve şeriatçı bir düşünce dizgesine 'dur' denilmiş, çağdaşlığın yolu gösterilmiştir. Bu yolu gösteren, Anayasal kurum olan MGK'dir. (...) 28 Şubat süreci tamamlanmış saymak büyük yanılgıdır*";[40] Avni Özgürel'in, "*28 Şubat ile devlet (isterseniz buna derin devlet de diyebilirsiniz) bizce büyük ölçüde siyaseti ters yüz etme amacına ulaştı. (...) Tablo 'iş bilenin kılınç kuşananın' atasözünün canlı kanıtı adeta. (...) Devlet yeniden dizayn için siyaset alanını boşaltırken kendini oyuncu sanan herkesin hizmetinden karınca kadarınca yararlandı. Küçük kafalar da bunu 'Rakipleri Tasfiye oluyor, oh, oh' diye algıladı*";[41] Fikri Sağlar'ın, "*28 Şubat kararlarının o gün için son derece gerekli ve geçerli olduğunu biliyoruz. Ama o kararlardan ve o günden bir ders çıkarmalıyız. (...) Bir taraftan, 28 Şubat kararlarının doğruluğu ve geçerliliğini yadsıyamayız. Diğer taraftan da sivil inisiyatifin dışında böyle bir karar alınmış olmasından demokrasi ve siyasetçiler adına üzüntü duymalıyız,*"[42] diyerek (dolaylı ve dolaysız) önünde eğildiği 28 Şubat sürecini önceleyen Abdi İpekçi cinayetli[43] geçmişten, Susurluk'a[44] uzanan kirli savaş ve derin devlet gerçeğini bulabilirsiniz!

Örneğin Emin Çölaşan bile, "*Bu cinayet çok konuşulur,*"[45] dediği Mustafa Duyar'ın cezaevinde[46] öldürülmesi konusunda Sakıp Sabancı, "*cinayet, Susurluk'un uzantısı,*"[47] saptamasını yapıyor.

Bu konuda "*Duyar konuşacaktı*" diyen Can Dündar da ekliyor: "*Özdemir Sabancı suikastinin sanığı Mustafa Duyar'la birlikte nasıl bir sırrı toprağa gömdüğümüzün farkında mısınız? 'Komplo teorileri'ni sevmem ama bu konuda şu son birkaç ayda yaşadıklarım, bana artık sevmem gerektiğini söylüyor. (...) 5 hafta önce Mustafa Duyar'la görüşmek üzere Adalet Ba-*

kanlığı'ndan izin aldım. Benim soracaklarım vardı, onun da söylemek istedikleri... Bir süre önce büroyu telefonla arayan bir kişi, Sabancı suikastini üstlenen örgütten olduğunu söylemiş ve kanıtlaması zor, ancak son derece önemli iddialar ortaya atmıştı. Telefondaki kişi, olayın ayrıntılarını, yurtdışında bizzat suikastin tetikçilerinden dinlemiş ve suikast sonrasında rahatça kaçmayı, bir polisin yardımı sayesinde başardıklarını öğrenmişti. Aldığı diğer bilgiler, suikaste ilişkin kafalardaki soru işaretlerini pekiştiriyordu. Telefonu kapatırken, kendi zihninde vardığı sonucu, iki cümleyle özetledi: 'Bunu yapan, devlet örgütlenmesi içinde bir kol... Bir iç hesaplaşma vardı ve işi bize çözdürdüler.' (...)

Suikastteki Susurluk bağlantısını çözecek anahtar, Afyon Cezaevinde bir hücredeydi. İdamla yargılanıyordu. Daha önce suçu üstlenen ifadesini değiştirmek istiyordu. İtirafçı affından yararlanmak için 'Bildiğim bütün sırları açıklamaya hazırım' diyordu. Ancak pişmanlık talebi, yasadaki başvuru süresi dolduğundan kabul edilmemiş, o da üç kez 'intihar teşebbüsünde bulunmuş'tu. ATV için görüşme talebiyle Adalet Bakanlığı'na başvurduk. Bakan, 'Sanığın açıklayacaklarının yargıya yardımcı olabileceği' gerekçesiyle izin verdi. Afyon Cezaevi yönetimiyle görüşüldü. Duyar'ın yazılı oluru da alındı. Kendisi de görüşmeyi arzu ediyordu. Her şey hazırdı. Fakat Duyar'ın konuşmak için öne sürdüğü bazı koşullar, bürokrasiye takıldı. Bakan'ın açık emrine rağmen, bakanlıktaki bir bürokrat, şifahen verilen görüşme izninin geri alınması için özellikle uğraştı. Şimdi öğreniyoruz ki, bizim Duyar'la görüşme izni aldığımız, fakat resmi izin yazısı bir türlü çıkmadığı için gidemediğimiz Afyon'a, aynı günlerde Karagümrük çetesi, aynı bürokratın verdiği izinle nakledilmiş; gittikten iki hafta sonra da, gelen 'vur emri' üzerine bizden önce Duyar'ı "ziyaret etmiş" ve 4 kurşunla cezasını infaz etmiş. Komplo teorilerini sevmiyorum. Ancak 'tesadüfün bu kadarına inanmayı da saflık sayıyorum. Duyar kilit isimdi. Konuşsa belki Susurluk skandalının bir düğümü daha çözülecekti. Belki hep sağ eliyle vurduğunu sandığımız çetenin sol elini de görecektik. Sabancı'nın neden hedef seçildiğini öğrenebilecektik. Duyar, sırlarını hücre komşusu Selçuk Parsadan'la paylaşmış olmalıydı. Belki Parsadan'a sıkılan kurşunun nedeni de buydu."[48]

Aynı biçimde CHP İçel milletvekili Fikri Sağlar, Sabancı cinayeti sanığı Mustafa Duyar'ın öldürülmesinin Susurluk Çetesi tarafından gerçekleştirildiğini savunarak, *"Bu olay açıkça gösteriyor ki Sabancı cinayeti Susurluk Çetesi'nin işidir. Bu, bir Susurluk susturma operasyonudur. Taşeron bir örgüt tutulmuştur. Sabancı'nın katilleri bu çetede aranmalıdır. (...) Susurluk devam ediyor!"*;[49] Hikmet Çetinkaya da, *"Mustafa Duyar, 'Beni öldürecekler!' diyordu. (...) Devlet neden önlem almadı? (...) Çetelerin egemen olduğu bir toplumda devlet çaresiz kalmış... Devletin eli kolu bağlı... Türkiye bir hukuk devleti mi? Yoksa aşiret topluluğu mu?"*;[50] Perihan Mağden, *"Mustafa Duyar'ın 'temizlenmesinin' ne mükemmel bir zamanlama örneği olduğunu sizler de gördünüz mü? Yani insan ertesi gün Abdullah Öcalan'ın yakalanacağını bilse işler böyle bir cinayeti değil mi? Kaynasın diye. Kaynasın gitsin diye,"*[51] diyordu!

Bunlarla 28 Şubat sürecinin ne ilişkisi var mı? Gayet basit!

*"Avukatlar Genelkurmay'a Tuğgeneral Veli Küçük'ü sordu. İzmir Barosu'na bağlı **'Çetelere Karşı Hukukun Üstünlüğü Avukatlar Grubu'**, incelemeye aldıkları çeteleşme olayları çerçevesinde Abdullah Çatlı ile birlikte çok sayıda çete üyesi ile bağlantılı olduklarını ileri sürdükleri Jandarma Tuğgeneral Veli Küçük hakkında, Milli Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı'na başvurdular. Başvuruda, Küçük hakkında idari ve adli soruşturma açılıp açılmadığının açıklığa kavuşturulması istendi."*[52]

Bu konuda şimdiye değin bir yanıt verilmemesi anlamlı değil midir? Oysa *"Çatlı adamımızdı, cenazesinin verilmesi için emniyeti aradım,"* diyen Tuğgeneral Veli Küçük, Abdullah Çatlı'yla en az 30 kez görüşmüştü, gerçek Mehmet Özbay'ı tanıyordu; Susurluk'un öteki ünlü isimleri de telefonuna "abone"ydi. *"Susurluk olayı sırasında Balıkesir Emniyet Müdürü olan Nihat Camadan, üç generalden oluşan heyete, Kocaeli Jandarma Alay Komutanı Veli Küçük'ün kazayı duyunca kendisini aradığını ve 'Ölen adam Çatlı; Sami Hoştan geliyor cenazeyi ona verin' dediğini anlatmıştı. Camadan ise kazanın jandarma bölgesinde olduğunu ve kendisinin bir şey yapamayacağını söylemişti. Küçük, bunun üzerine Camadan'dan talebini Balıkesir Jandarma Alay Komutanı'ndan istemiş, ama alay komutanı isteğini geri çevirmişti. Veli Küçük'te ifadesinde Camadan'ın söylediklerini kabul etmişti.*

Anlaşılana göre Sami Hoştan'la 1991, Sedat Peker'le ise 1995'ten beri istihbarat temini için konuşuyordu. Çatlı ile de aynı şekilde tanışıyordu. Anlaşılan Küçük, herkesin 'Ben Çatlı'yı Mehmet Özbay kimliği ile tanırdım' kıvırtmasına başvurduğu günlerden çok önce onun gerçek kimliğini biliyordu. Cenazenin Hoştan'a teslim edilmesi için emniyet müdürünü, alay komutanlığını aramakta beis görmemişti. Bu ilişkileri 'normal' bulan sadece Küçük değildi. Emekli olduktan sonra NTV'de gazetecilerin Çatlı-Küçük telefon görüşmeleriyle ilgili soruları yanıtlayan eski Jandarma Genel Komutanı Teoman Koman 'Küçük Çatlı'yı değil, Çatlı Küçük'ü üç kez aramış, onlar da üç kontur, sekiz kontur' diyerek olayı geçirmişti. Eğer Küçük-Çatlı ilişkisi basına yansıdığı gibi üç telefon görüşmesinden ibaret olsaydı, Koman'a katılmak mümkün olabilirdi. Ama Veli Küçük adına kayıtlı 0542-214... numaralı cep telefonunun şu an 'devletin ilgili tüm birimlerinde' bulunan 1995, 1996 yılı dökümlerinin tamamına bakıldığında Küçük'ün Çatlı ile sanıldığından çok daha samimi olduğu; Küçük'ün bu telefon-

dan kullandığı 0532-313 80 95 numaralı telefonu üç değil, en az otuz defa aradığı görülür.

Üstelik Veli Küçük'ün samimiyet kurduğu tek kişi Çatlı'da değil. Küçük'ün 'kızım kullanıyor' dediği kendi adına kayıtlı bu cep telefonunu arayan bir dizi ilginç isim var: Dönemin Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaş'ın tesbitlerine göre Sedat Peker, Sami Hoştan, Hadi Özcan ve Abdullah Çatlı bu telefonu defalarca aradı. Aynı telefon Ömer Lütfi Topal'ın çeşitli gazinolarındaki telefonlardan da defalarca arandı. Yine Savaş'ın raporuna göre Sami Hoştan 1996'da yedi ay içinde Veli Küçük'le tam 34 kere görüştü. Bu tesbitlere göre, Küçük, Kutlu Savaş'ın 'uyuşturucu bağıntılı' olarak tanımladığı ve Çatlı'ya kimliğini veren gerçek Mahmet Özbay'ı da tanıyor. Onu hem İstanbul Emirgan'daki ofisinden hem de 0532-2122527 numaralı cep telefonundan defalarca aramış."[53]

Bunlar bir şey anlat mıyor mu? Ya da "*Diyarbakır çetesi davasında Yüzbaşı Coşkun Bayar üst rütbeli komutanları suçladı: Jandarma rüşvet aldı*"![54] "*40 bin marka cinayet işleyen ve uyuşturucu kaçakçılığı yapmakla suçlanan 'asker çetesi' yargı önünde*"![55] haberlerine veya Susurluk davası sanıklarından uyuşturucu kaçakçısı[56] Yaşar Öz'ün, "*Devlet beni PKK'ye karşı kullandı!*"[57] demesine ne dersiniz?

Yurttaşlarını yetişmelerinin her aşamasında dayakla te'dip etmeyi marifet bellemiş kirli savaşçı derin jerontokratik[58] devlet, 28 Şubat sürecini derinleştirerek saldırganlaşırken faaldir! Örneğin 8 Mart 1999'da sokağa çıktıkları için saçlarından sürüklenerek gözaltına alınan genç kadınlar; Istanbul üniversitelerinde 16 Mart katliamını anmak için toplanan üniversite öğrencilerinin yaka-paça, coplanarak gözaltına alınışı ve yara bere içinde DGM'ye sevkedilişi; Çanakkale'de üniversite kantinine afiş asan öğrencilerin özel timlerce dövülüşü; İzmir ve Mersin'de Newroz'u kutlayan öğrencilerin güvenlik görevlilerince hakaretlere uğrayarak tartaklanması; Ankara'da yemek fiyatlarının artışını protesto eden Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin itile kakıla gözaltına alınıp DGM'ye sevkedilişi, yine Hacettepe Üniversitesi'nde Newroz kutlamasında çene kemiği kırılan, kafaları patlatılan öğrenciler, vb'leri gibi!

İşin traji-komik yönü, devletin dayakçı polisini kollamak için her keresinde bir gerekçe üretmedeki ustalaşmışlığı. Bu keresindeyse, gerekçe malum, "PKK terörü"! Değil mi ki, sağda solda serseri bombalar patlıyor, değil mi ki Kürt insanları metropol varoşlarında ve Kürt illerinde Newroz ateşleri yakıyor; her sokağa çıkan sopayı, copu hakediyor demektir. Gözaltına alınanların yüzde doksandokuzu, daha Savcılığa sevkedilmeden, ya da sevkedildikten hemen sonra, hakkında koğuşturmaya gerek olmadığı gerekçesiyle serbest bırakılıyormuş, ne gam?! Polis-jandarma dayağı, huzur ve güvenlik ortamının, her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyduğumuz birlik ve beraberlik ruhunun ve demokratik hukuk devletinin şaşmaz güvencesidir ne de olsa. Dayağı bir kez yiyen, bir daha sokağa çıkmadan önce, iki kez düşünecektir.

Evet, Türkiye'de polis/güvenlik güçleri kendini hem yargı, hem de infaz mercii yerine koyuyor. Yakalıyor, cezalandırıyor, hatta infaz ediyor. İşin ürkütücü yanı, devlet otoritesinin, hemen her zaman ona bu rolünde arka çıkması, hatta kışkırtması. Yani yasama-yürütme-yargı ayrılığından oluşan Anayasal güçlerin ayrılığı ilkesini kendi ayaklarıyla çiğneyerek "Hukuk Devleti" yerine "Polis Devleti" kurgusuna meşruiyet zemini yaratması. Mağdurlarının ya da mağdur yakınlarının insanüstü çabaları sonucu kamuoyuna malolabilmiş az sayıda işkence ve işkence sonucu ölüm davasının yıllardır şehir şehir süründürülürken, alınlarında "katil" yazılı pek çok görevlinin ellerini kollarını sallayarak aramızda dolaşması, terfilerle ödüllendirilmeleri buna kanıt değil mi? Ya da "ağır" devlet adamlarının gerdan kıra kıra "*Polisimiz canla başla görevini yapmaktadır. Bu memleketin polisini yıpratmayın!*" yollu aba-altından-sopalı tehditleri? Eminim ki bu satırların pek çok okuru, hayatında en az bir kez Emniyet'e düşmüş, ve "*burada Anayasa, hak-hukuk işlemez*" dersini en yetkili ağızlardan bellemiştir. Ya da en azından, emniyet mensubu cenazelerinde elleri kurtbaşlı "güvenlik" görevlilerinin "*Kahrolsun İnsan Hakları!*" çığırtkanlığına tanık olmuştur.

Türkiye'yi yönetenler, her za-

man toplumu hizaya getirmede kerteriz alabilecekleri bir iç ve/veya dış "tehdit" saptayagelmişlerdir. Demokratik taleplerimizi, daha iyi, adil, eşit, kardeşçe ve özgür bir yaşama özlemlerimizi ertelemenin gerekçesi her zaman için vardır; "**Milli-Askeri-Strateji-Konsepti**" hep bir düşman/kuşatılmışlık paranoyasıyla karşı karşıya bırakır bizi. Ve bu (gerçek ya da hayal (hiç önemli değil) düşman/tehdit karşısında Devlet'in yani Merkezi (ve giderek de temerküz eden) Otoritenin ardında hizaya geçmemizi bekler. Bu düşman/tehdit, komünizm de olabilir, anarşi de, bölücülük de, irtica da, dış düşman(lar) da. Önemli olan, hep bir **tehditin** varolması, ve bizim bu tehdit karşısında devletin ardına sıraya dizilip "devletlû"lara "*Türkiye Sizinle Gurur Duyuyor!*" diye alkış tutmamızdır. Açlıktan guruldayan midelerimizin sesini bastırıp, hastane kuyruklarında ölüşlerimizi, parasızlıktan tedavi olamayışlarımızı, çocuklarımızı okula gönderemeyişlerimizi, patlayan çöplüklerin altında kalışlarımızı unutarak. Özlemlerimizi, düşlerimizi, taleplerimizi hep -hiç gelmeyen- yarınlara erteleyerek. Katledilenlerimizi anmaktan, bayramlarımızı kutlamaktan ürkerek...

Bu ülkedeki "Yurttaş-Devlet dengesinin" değiş(tiril)mesi ve yeniden tanımlanması gerektiği kesin. Yakın dönem Türkiye tarihinin deneyimleri, yurttaşların örgütlenerek taleplerini haykırmadığı bir ülkede, ibrenin hızla "Hukuk Devleti"nden "Polis Devleti"ne doğru kaydığını gösteriyor. Gencecik insanların sırtında cop kıran polise, makam otosunda gerdan kıran "devletlû"ya, bir imzayla trilyonları götüren müteahhide, rantiye/spekülatör sermayedara herşeyin bir "had"di olduğunu öğretmekse, varlığını seçimden seçime hatırladıkları üretici-emekçi yurttaşa düşüyor! Ama Türki(ye) toplumu, egemenlerin suskunluk (Susurluk) zemininden bölgesel çavuşluğun tehlikeli labirentlerine sürüklenmektedir!

DİPNOTLAR

1) Serdar Şen'in ifadesiyle, "*28 Şubat salt dönemsel bir krize çare olarak sunulmadı. Ekonomik, siyasal, ideolojik kriz aynı zamanda rejimin kriziyle birleşti. O nedenle alınan kararlar ve gerçekleştirilen uygulamalar büyük etkiler yaratmaktadır. Krizin iç içeliği algılamaya ilişkin sorunlar yarattığından ötürü 28 Şubat'ın içeriği sığlaştırılarak, daha çok ordunun şeriatçılara karşı hareketi gibi algılandı. Oysa 28 Şubat süreci öncesiyle birlikte ele alındığında, farklı ve çok daha derin bağlantıların ve amaçların bulunduğu görülecektir. Ve ortaya çıkan diğer bir gerçek, rejimin kurulmasında önemli bir payı bulunan ordunun yaşanan evrimde de belirleyici bir konuma sahip bulunduğudur. 28 Şubat hem rejimin yeniden yapılanma sancıları karşısında açıcı olmuş, hem de etkin konumunun yeni evrede de süreceğini ilan etmiştir. Bu nedenlerden ötürü 28 Şubat bir savunmanın değil, değişim yönünde atılan adımın adıdır.*" (Bir Adım Dergisi, "Başlarken", Mart 1999, s.18-19)

2) Ceyhan Mumcu, Cumhuriyet, 15 Mart 1999, s.2

3) İsmet Berkan, "*28 Şubat defteri açık duruyor*"; (Radikal, 4 Şubat 1999, s.3) Türker Alkan, "*Kim demiş '28 Şubat cüce bir aydır' diye? İki senedir bir 28 Şubat'ı bitiremedik. Bir hayli de zorlanacağız sanırım*"; (Radikal, 20 Mart 1999, s.5) ya da Mehmet Ali Kışlalı, "*Türkiye 18 Nisan seçimlerine yaklaşırken ciddi endişeler duyuyor. Her ülkenin kendine özgü yanlarını da içeren demokrasi anlayışı ve uygulaması olduğu gibi, Türkiye'nin de var. İster beğenin, ister beğenmeyin, MGK, rejimin çok önemli ve yararlı bir mekanizmasıdır.*" (Radikal, 4 Mart 1999, s.7) "*TSK, Türk devlet yapısı içinde, kamuoyu nezlinde özel bir yere sahiptir. Anayasa'da da, MGK içerisinde de özel bir yeri vardır. (...) TSK'nın çok boyutlu önemini kim inkâr edebilir?*" (Radikal, 11 Mart 1999, s.7) diye uyarırken gündelik gazete manşetleri de ekliyordu: "*Seçime kadar 28 Şubat!*" (Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12) "*28 Şubat'ın defteri kapanmadı.*" (Milliyet, 5 Şubat 1999, s.16)

4) Hasan Yalçın, Cumhuriyet, 1 Mart 1999, s.5

5) Bülent Ecevit, Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12

6) "*Çünkü (28 Şubat) postmodern bir darbe olarak nitelendirildi. Demokrasi ve darbe yanyana gelmemesi gereken iki kavram. Temenni ederiz ki Türkiye'de işler demokrasi içinde yürüsün. Seçimle gelen, seçimle gitsin.*" (FP Genel Başkan Yardımcısı Cemil Çiçek, Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12) "*Her ara dönemin ortak özelliği, demokrasinin belli oranda askıya alınmasıdır. 28 Şubat döneminde en büyük zayiatı bu sürecin ürünü olan 55. hükümet vermiştir. Cumhuryetin temel niteliklerinin korunması herkesin ortak sorumluluğudur. Bu sürece gerek yoktu. Hiçbir gerekçe, demokrasinin askıya alınmasını gerektirmez.*" (DYP Genel Başkan Yardımcısı Cihan Paçacı, Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12)

7) Toktamış Ateş,' Cumhuriyet, 2 Mart 1999, s.3

8) Recai Kutan, Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12

9) M. İskender Özturanlı, Cumhuriyet, 7 Mart 1999, s.2

10) Prof. Dr. Kemal Açıkgöz, Cumhuriyet, 15 Mart 1999, s.2

11) İlhan Selçuk, Cumhuriyet, 2 Mart 1999, s.2

12) İlhan Selçuk, Cumhuriyet, 1 Mart 1999, s.5

13) Prof. Dr. Bülent Tanör, Cumhuriyet, 28 Şubat 1999, s.6

14) Milliyet, 5 Şubat 1999, s.16

15) Süleyman Demirel, Radikal, 4 Şubat 1999, s.9

16) Süleyman Demirel, Radikal, 4 Şubat 1999, s.9

17) Şükrü Elekdağ, Milliyet, 8 Şubat 1999, s.19

18) Şükrü Elekdağ, Milliyet, 8 Şubat 1999, s.19

19) Süleyman Demirel, Ali Bayramoğlu'dan naklen, Star, 13 Mart 1999, s.8

20) Cumhurbaşkanlığı Basın Merkezi'nin "*Böyle bir hazırlık yok*" açıklamasıyla yalanlamasına karşın (Milliyet, 30 Aralık 1998, s.20) aynı tarihli Miliyet Gazetesi'nde "***Köşke Başkanlık Yetkileri***" başlığıyla, Demirel'in hazırlattığı öne sürülen ve bir çeşit Başkanlık sistemini öngören, Cumhurbaşkanı'nın doğrudan halk tarafından seçilmesi,

seçimlerin iki turlu olması, Cumhurbaşkanı'nın TBMM'nin feshi ve seçimleri yenileme yetkilerine haiz olması vb. maddeler içeren bir "Anayasa değişikliği taslağı"nın tam metni yer almaktaydı. Böyle bir taslak olsun olmasın, Demirel'in, bu tür yetkileri içeren bir sistem reformu talebi olduğu, bir "sır" değildir.

21) "*Bizim korkumuz, biz üniter bir devletiz; acaba üniter devlete zarar gelir mi diye biz eyalet sistemini düşünemiyoruz. Eyalet sistemini de düşünemediğimiz için merkeziyetçiliğe saptanmışızdır. Türkiye'nin iki meselesi var. Ademi merkeziyetçilik ve yeniden düzenleme.*" (Süleyman Demirel, Cumhuriyet, 11 Ocak 1999, s.7)

22) Ali Bayramoğlu, Star, 13 Mart 1999, s.8.

23) Süleyman Demirel, Cumhuriyet, 27 Aralık 1998, s.6

24-) Süleyman Demirel, Milliyet, 10 Şubat 1999, s.1

25) 28 Şubat süreci konusunda FP lideri Recai Kutan, "*Bu ülkede beyazlar ve zenciler var. Beyazlara her şey mübah, zencilere değil. Biz Türkiye'nin zencisiyiz*" diyerek ekliyor: "*28 Şubat, eski müdahale dönemlerinden farklı bir tatbikat; 12 Eylül'e göre daha uzun vadeli ve daha kapsamlı bir program. Vatandaşlara bir nevi baskı ve sindirme oldu. (...) Türkiye'yi yeniden dizayn etmek isteyen çevreler var. (...) Adamlar, Cumhurbaşkanı dahil, propagandaya başladılar. (...) Onlar yapınca mübah, biz yapınca problem.*" (Radikal, 11 Şubat 1999, s.1-8)

26) Süleyman Demirel, Milliyet, 10 Şubat 1999, s.14

27) Süleyman Demirel, Radikal, 4 Şubat 1999, s.9

28) Süleyman Demirel, Radikal, 4 Şubat 1999, s.3

29) Bilal Çetin, "18 Nisan seçimlerinin kritik önemi"nin altını çiziyor. (Radikal, 30 Mart 1999,s.6) derken; "*İstikrar arayışında ilk durak: 18 Nisan...*" (Milliyet, 19 Mart 1999, s.19) diyen Hasan Cemal, sormadan edemiyor: "*Ya 18 Nisan'da da durum değişmezse ne olur? (...) Asker ne yapar?*" (Milliyet, 3 Şubat 1999, s.19)

30) İsmet Berkan, Radikal, 5 Şubat 1999, s.3

31) İsmet Berkan, Radikal, 1 Mart 1999, s.3

32) Ertuğrul Kürkçü, Cumhuriyet, 1 Mart 1999, s.5

33) Hilal Köylü, "*YÖK'ten MGK dersi. MGK'nin 28 Şubat 1997 tarihli toplantısı ardından, irticai faaliyetleri takibe alan YÖK, tüm üniversite öğrencilerine 'Milli Güvenlik' dersleri vermeye başladı.*" (Hilal Köylü, Radikal, 20 Şubat 1999, s.9)

34) Journal of Democracy, Ocak 1999

35) Ali Bayramoğlu, Star, 19 Mart 1999, s.18

36) Ali Bayramoğlu, Star, 20 Mart 1999, s.19

37) Mümtaz Soysal, Cumhuriyet, 3 Şubat 1999, s.4

38) HADEP'in kapatılması davasıyla ilgili esas hakkındaki görüşlerini açıklayan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş, HADEP'in seçimlere sokulmaması gerektiğini belirterek, "*Teröristler Meclis'e girecek,*" (Cumhuriyet, 10 Nisan 1999, s.5) diyebilmektedir!

39) Vural Savaş, Cumhuriyet, 25 Mart 1999, s.1-19

40) M. İskender Özturanlı, Cumhuriyet, 7 Mart 1999, s.2

41) Avni Özgürel, Radikal, 31 Mart 1999, s.9

42) Fikri Sağlar, Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12

43) Abdi İpekçi davasının avukatı Turgut Kazan, "*Böyle bir cinayet soruşturması yirmi yılda sağlıklı biçimde tamamlanamıyorsa, hukuk devleti işlemiyor demektir. (...) Dosya tarihe gömülebilir,*" (Turgut Kazan, Milliyet, 1 Şubat 1999, s.18) "*Devlet gerçeği saklıyor*" (Cumhuriyet, 10 Şubat 1999, s.4) derken; Başbakan Bülent Ecevit, "*Abdi İpekçi cinayeti konusunda geçmiş dönemle ilgili tatsız olaylar yaşanmıştı. Ama bunların tartışmasına girmeyi, bunların irdelenmesini doğru bulmuyorum,*" (Cumhuriyet, 3 Şubat 1999, s.5) yanıtını veriyor! Oysa Ercüment İşleyen'in, "*İpekçi'de Susurluk imzası var*" (Milliyet, 11 Şubat 1999, s.14) dediği siyasal cinayet konusunda Neslihan Cuyar önemli bir gerçeğin altını çiziyor: "*MİT, İpekçi delilini yok etti: Cinayete karışan Yalçın Özbey'in Almanya'da alınan ifadesinin ses kayıtları yok edildi.*" (Milliyet, 10 Çubat 1999, s.11)

44) "*Kayıp silahlar çetede: Haspro Şirketi'nce Emniyete hibe edilen malzemeler arasında olan 10 adet Baretta marka suikast silahından birisinin, Susurluk'ta kaza yapan ve Çete'yi açığa çıkaran Mercedes'te bulunduğu anlaşıldı*"! (Radikal, 20 Mart 1999, s.8)

45) Emin Çölaşan, Hürriyet, 16 Şubat 1999, s.5, Avrupa basımı

46) İşte iki haber; birincisi: "*Devletin iflası... Bir çete, bir hapishanede, bir itirafçıyı, 'müdür silahı'yla öldürdü... 'Karagümrük çetesi'nin lideri Nuri Ergin, Eskişehir cezaevinden telefonla emretti. Afyon Cezaevi'nde Sabancı suikastinin sanığı Mustafa Duyar öldürüldü, Selçuk Parsadan yaralandı.*" (Soner Arıkanoğlu, Radikal, 16 Şubat 1999, s.1) İkincisi de: "*Bayrampaşa Cezaevi, Sedat Peker'in kontrolünde! Cezaevi müdürü, Sedat Peker'in yanına randevuyla gidebiliyor. Mahkumlarda makineli tüfek bile var. Uyuşturucu için ihaleler açılıyor*" (Tuncay Özkan, Radikal, 5 Şubat 1999, s.8)

47-) Sakıp Sabancı, Cumhuriyet, 17 Şubat 1999, s.3

48) Can Dündar, Sabah, 20 Şubat 1999

49) Fikri Sağlar, Radikal, 16 Şubat 1999, s.5

50) Hikmet Çetinkaya, Cumhuriyet, 16 Şubat 1999, s.5

51) Perihan Maden, Radikal, 20 Şubat 1999, s.4

52) Cumhuriyet, 6 Şubat 1999, s.4

53) Necdet Açan, No:397, 25 Şubat-3 Mart 1999, s.48

54) Enver Eriş, Cumhuriyet, 10 Şubat 1999, s.4

55) Cumhuriyet, 7 Nisan 1999, s.9

56) "*Zehir gibi rapor: ABD Dışişleri Bakanlığı'nca yayınlanan 'Uluslararası Narkotik Denetimi Stratejisi-1998' başlıklı raporda, 'ABD Uyuiturucuyu Önleme Ajansı'nın (DEA) tahminlerine göre, Avrupa'ya her ay giden eroin miktarı 4 ila 6 ton arasıdır. Avrupa'da ele geçirilen eroinin yüzde 75'inde Türk bağlantısı vardır; ya Türkiye üzerinden getirilmiş; ya Türkiye'de işlenmiş, ya da ele geçtiğinde, Türk suç şebekeleriyle bağlantısı anlaşılmıştır,' dendi.*" (Yasemin Çongar, Milliyet, 28 Şubat 1999, s.11)

57) Yaşar Öz, Cumhuriyet, 23 Mart 1999, s.9

58) Jerontokrasi: Yaşlıların yönetimi

Ulusal sorunda ayrıştığımız noktalar (3)

Umut ŞENGÜL

1) STRATEJİK MODEL

Ulusal sorunda, özgün sorunları çözümleyebilmenin önemli yanlarından biri, Marksizmin teorik bütünlüğü ve teorinin tarihsel gelişme diyalektiğini doğru ve derinlikli kavramayla ilintili. Bunu yaparken de, en mümkün biçimde somut gelişmeleri özenle takip etmek ve bunu teorize etmek önemli olacaktır.

Ele alacağımız her teorik genellemeyi, mümkün olduğunca özgüne, yani bölgemiz gerçeğine indirgemeye çalışacağız. Sadece genel olarak ne ifade ettiği değil, her özgünde alacağı biçimi de işlemekten yanayız. Geçmiş süreçlerimizdeki, –salt akademik yanıyla sınırlı kalan– teorik karmaşanın pek de yararlı olmadığını gördük. Yani sadece muhalefet eden güçler açısından değil, egemen bir çizgi haline gelen düşünceler için de yerinde savunular oluşamadı. 4. Konferansda sözüm ona, **seksiyon** düşüncesi mahkum edilmişti. (Belirtmek gerekir ki bu mahkumiyeti temsil edenlerden yana oy kullananlardan biri de bendim) ve konferans çoğunluğunun düşüncesi ve muhalif düşünceler bir broşürle içe yayınlandı. Bununla "*burjuva milliyetçilik*" olarak tanımlanan '**seksiyon**' düşünceleri mahkum etmek ve konferans düşüncesinin yayılıp kavranması amaç edinilmişti. Ama her ne hikmetse, bu yazıları okuyan çok sayıda –özellikle gerilla bölgelerindeki– insanlar, aksine '**seksiyon**' düşünceleri yönünde etkileniyorlardı. Çünkü 4. Konferans öncesi hemen hiç bir tartışma yaşayamayan, bu yazıları hiç inceleyemeyen bizler, kendi zihnimizin de devinimiyle gelişmelerin yönünü farklı biçimde kavramaya başladık. Hatta bu, bölük pörçük ve de yetersiz olan '**seksiyon**' yaklaşımının da ilerisine geçti.

Bu örneklerden de hareketle, sorunu özgün olana indirgemek önem taşımaktadır. Biz Kürdistan devriminin Ulusal Demokratik nitelikte olduğunu savunuyor, Kuzey parçasından başlayarak, ulusal devrimini tamamlaması ve giderek demokratik bir halk cumhuriyetinin kurulmasını ve kesintisiz biçimde sosyalizme geçilmesini öngörüyoruz. Bu süreç, aynı devlet sınırları içinde, –ideolojik ve politik paralelliği doğrultusunda,– ezilen ve ezen ulus halkının devrimlerinin koordine içinde ve birleşik örgütsel mekanizmalarla yürütülmesi gerektiğini; bunun, tamamen her ulusal halkın kendi kurum ve önderlikleri bazında özgül programlar içermesini, genel enternasyonal proleter yaklaşım ve onun ideolojik birliği bağlamında da azami birlik programları ve bunun ortak kurumlarının oluşturulması gerektiğini savunuyoruz.

Politik stratejimiz, aynı zamanda örgütlenme ve mücadele stratejimizi de belirlemektedir. Kürdistan Ulusal demokratik ve Türkiye Demokratik devrimini gerçekleştirmek, onun özgün araçlarını, devlet modellerini ve devrim sonrası duruşlarını, karşılıklı ilişkilerini bu günden bir somut programla ortaya koymayı ve onun gerektirdiği görevleri kuşanmayı esas alırken; bunun Marksizmin genel yorum ve yöntem biçimine uygun olmasına da özenle dikkat kesileceğiz.

Türkiye Demokratik Cumhuriyeti ve Kürdistan Demokratik Cumhuriyeti birliğinin bir Anadolu ya da daha geniş alanda bir Ortadoğu Federal Cumhuriyetleri Birliği'ni amaç edinerek, örgütlenme ve mücadele stratejimizi bu hedefe kilitlemeyi benimserken, bunun araçlarını da somutlamak temel görevler arasında olacaktır. Devlet ve onun alt kurumlarındaki federatif ilişki, cumhuriyetler arasındaki birliğin gelişmiş son ve en ileri modelidir. Bu modeli esas alarak, parti ve diğer kurumların şemasını buna uygun biçimde düzenlemek olanaklı ve de gerekli.

Bu yan, Kürt ve Türk proletaryasını aynı ideolojik hat üzerinde birleştirebilmenin, her iki devrimi koordineli ve birleşik olarak yürütebilmenin ilk teminatıdır. Bu nedenle konuyu önemsiyor ve federatif önermeleri irdelemeyi gerekli görüyoruz.

2) DEVLETYAPISINDA FEDERASYON VE MARKSİZM

Öncelikle şunu vurgulamak gerekir. Geçmiş ve bugün geleneğimizin kimi takipçilerinin yaptığı gibi, 'devrim öncesi' ve 'sonrası' yaklaşımlar, aslında Marksizmin evrimini kavrayamama olarak yansımaktadır. Marksist teorinin kendi tarihsel gelişim süreçleri irdelenmeden ve bunların evrimi kavranamadan, sanki Leninistler; 'devrimden önce modelimiz şu'(!) 'devrimden sonra da şu'(!) olacak demişler gibi; devrim öncesi dönem-

de kavrama çıkarılamayıp, ancak pratik gelişmeler bazında kavranan ve yeni biçimini alan savunuların gelişim seyri kavranamamış ya da yanlış aksettirilmiştir.

Örneğin SSCB modeli, 'devrim sonrası bu modeli uygulayacağız' şeklinde ele alınmamış; aksine, öncesinde oldukça farklı olan düşünceler, zamanın ve yeni durumların gelişme seyrinde yeni ve daha doğru, daha üst biçimler almıştır.

Özellikle ulusal sorunda, çok önemli bir model olarak gelişen 'federasyon' karşısındaki tutum da aynen böyle olmuştur.

Federasyon; özgür grup, komün, devlet, parti vb. oluşumların birliği anlamına geliyordu. Ve ilk başlarda, Marks da, Engels de bunu eleştirmiştir. Özellikle Fransız Devrimi deneyimlerinde bu tavırlar daha tartışılır bir hal almıştır.

Amerikan 'devriminde' federalizmi savunanlar, birlikten ve merkezi otoriteden yana olanlar, Fransız devriminde ise, Jakobenlerin merkezi politikalarına karşı çıkan ve otoritenin dağılmasını isteyen Jirondenler olmuştur. 1850'de Komünist Birlik'e seslenen Marks, bölgelerin bağımsızlığını güçlendirerek merkezi iktidarı güçsüz düşürmeye çalışan ve Federasyonu destekleyen Alman Sosyal demokratlarına karşın şöyle der:

"*İşçiler sadece birleşmiş ve bölünmez bir Alman Cumhuriyetinin yaratılması için değil, aynı zamanda onun içinde devlet iktidarının elinde kesin bir güç merkezileşmesi için de etkilerini kullanmalıdırlar.*" (Marks ve Engels Seçme Eserler, aktaran E. H. CARR)

Yine Alman ve İsviçre federal anayasının "küçük devletler" sistemini eleştiren Engels;

"*Ancak birleşmiş ve bölünmez bir cumhuriyet şeklinin proletaryanın yararına olabileceği*" ni (age) ifade eder.

Bunun yanı sıra, merkezi devlet otoritesinin anti-tezi olarak Proudhon'cular (Anarşistler); Federasyonu, "*en yüce*" şekil diye savunmuşlardır.

Marx, 1871'de Fransız komüncüleri onaylamıştır. Bu durum Federasyon karşıtı "merkezi devlet" anlayışlarıyla çelişiyorduysa da, Marx, burada devletsiz bir toplumu kasdederek savunu yapıyordu. Ama aslında, "küçük devletler federasyonu"na karşıydı Marks.

Yine Lenin, 1903'de, Federal bir Rusya Cumhuriyeti görüşünü savunan Ermeni Sosyal Demokratları eleştiriyordu. Ve 1913'te çok açık biçimde şöyle diyordu:

"*Kapitalizm kendi gelişmesi için, mümkün olduğu kadar büyük, ve merkezileşmiş devletleri gerektirdiğinden, Marksistler, elbette federasyona karşıdırlar.*" (Lenin, Cilt XVII, İngilizce baskı, s: 242, aktaran E. H. CARR)

Yine Lenin, "*ilke olarak federasyona karşıyız*" diyerek bunu da "*ekonomik bağlantıyı zayıflattığını ve tek bir devlet için uygun biçim olmadığı*"nı belirterek savunuyordu. (Lenin, Cilt XVII, s: 90)

Yine Lenin 1914'te;

"*Diğer bütün şartlar aynı kaldıkça kayıtsız şartsız merkeziyetçilikten yanayız. Ve federal ilişkileri savunan burjuva ideologlarına karşıyız.*" (Lenin, Cilt VIII, s: 82) diyor.

Stalin; Mart 1917'deki bir makalesinde;

"*Rusya'da federalizmin, milli meseleyi çözmediği, çözemeyeceği ve tarihin tekerleğinin geriye döndürmek gibi boş bir hayalin peşinden koşarak bu sorunu daha da karıştırmaktan başka bir şey yapmadığı açık görülmüyor mu?*" (Stalin, Eserler Cilt III, s: 27) diye soracaktır.

Yine daha önce; "*Parti ve devlet yapısında federalizme karşıyız*" gibi açık söylemler vardır. Ve çoğu kere geleneğimizdeki tutucu kesim de hiç bir ayrım yapmadan bu alıntılardan bolca aktarmalar yapardı. 1917 Ekim'i ve sonrası kısa süreye kadar bu yaklaşımlar Lenin'de ve Stalin'de genel olarak devam etmiştir. Devrim sonrası, özellikle sovyet modellerinin yerel uluslarda uygulanışına geçildiği ve kopmaların, ayrılmaların başladığı dönemlerde federasyona ilişkin görüşler yeniden biçimlenecekti. Çünkü, kendi kaderini tayin eden ulusların, kendi iktidarlarını –bağımsız iktidarlarını– oluşturmaya başlayınca bunların ilişkileri de yeni karmaşa ve ayrışımlar, yeni biçimler oluşturmaya başlamıştır. Ya da, "devrim sonrası böyle yaparız" dedikleri için değildi. Yani önceden kabul edilmeyen, doğru görülmeyip reddedilen yaklaşımlar giderek değişime uğrayacaktı.

Engels, Erfurt Programının Eleştirisinde, "*tek ve bölünmez cumhuriyet*" vurgusuna önem verirken, "*iki adada dört milletin yaşadığı İngiltere'de*" federasyonu "*ileri bir adım*" olarak tanımlamaktadır. Lenin ise; "*Bir istisna ve gelişme için bir engel olduğunu*" söylerken, "*ancak özel şartlarda 'ileri bir adım' olabileceğini*" de belirtiyor ve bu özel şartları da, "*milli meselenin ağırlığını hissettiriyordu*" (Lenin, Eserler XXI, s: 419, A. Carr) diyecekti.

Lenin'in devrimin arifesindeki "**Devlet ve Devrim**" adlı çalışması, hem devlete dair, hem de devrim iktidarlarında devletlerin biçimine dair yeni edinimleri ortaya koyuyordu.

1918'in başlarında, Tüm Rusya (Sovyetler Birliği) Merkez Yürütme komitesi (VTSIK)'nın kaleme aldığı, '**Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi**' Sovyet Cumhuriyetini, "**Milli Sovyet Cumhuriyetleri Federasyonu**" olduğunu ilan ediyordu ve Stalin 3 Nisan 1918'de Pravda'da;

Sovyet Federasyonunu, İsviçre ve Amerika'daki, sadece coğrafik ve tarihi bir gelişme sonucu bölünmesi şeklinde değil, "*milli niteliği bakımından olduğu kadar özel hayat tarzı bakımından da farklılaşmış, tarihi açıdan farklı bölgelerin birliğiydi.*" dedikten sonra; burjuva federasyonun "*bağımsızlıktan emperyalist birleşmeye geçiş aşaması*" olduğunu belirtiyor ve Sovyet federasyonunun niteliğini şöyle tanımlıyor:

Çarlık devrindeki "cebri birlikten" (...) "*Rusya'daki bütün millet-*

ler ve halkların çalışan kitlelerinin gönüllü ve kardeşçe birliğine doğru" (...) "*geleceğin sosyalist birlikçiliği*" (Stalin, Eserler IV, s: 66-73, aktaran E. H. Carr) olarak ifade edecekti.

Bir yıl sonra kabul edilen parti programında, "*sovyet modeline göre örgütlenmiş bir federal devletler birliği*" (...) "*tam birleşme yolunda geçici şekillerden biri*"(RKP (B) V. Rezolyutsiyak (1941) C.1, s: 287) olarak tanımlanıyordu.

Bu 'geçici şekil' diye kast edilenin giderek federasyon konusunda, idari bir uygulamadan öteye, devlet işlerliği ve çok sayıda sosyalist devletin birbiriyle ilişkilerini temellendiren esas model haline geldiğini gösteriyor. Partinin 1913'lerde, "geniş bölgesel özerklik" olarak tanımladığı tezlerin sınırlarını çoktan aşmış oluyordu.

Sovyet iktidarlarının kurulamadığı ve burjuvazinin denetimine girerek kopan ulusların, Finlandiya, Polonya vb. dışında, bir kaç yıl aradan sonra da olsa sovyet iktidarının kurulduğu devletlerin "birliği"ni sağlamanın tek doğru ve gerekli modeli olarak federasyon benimsenecekti.

RKP (B) VIII. Parti Kongresi tarafından Mart 1919'da kabul edilen programının 3. maddesi şöyle der:

"*3) Aynı amaçlarla parti, tam birliğe giden yolda geçiş biçimlerinden biri olarak, Sovyet tipinde örgütlenmiş devletlerin federatif birliğini önerir.*" (Stalin, MUSSS, s: 360)

Bu gelişmeler tamamen, Ekim devrimi sonrası özgün ve pratik sorunların ortaya çıkardığı ihtiyaçlardı. Stalin; 28 Aralık 1922'de **Pravda**'da ki bir makalesinde;

"*Sovyet cumhuriyetlerinin bir federal devlet halinde birleşmesini kaçınılmaz kılan üç koşullar grubunu*" şöyle açıklıyor;

"*Birinci koşullar grubu, iç ekonomik durumuzla ilgilidir.*" (...) "*İkinci koşullar grubu dış durumuzla bağlantılıdır.*" (...) "*Son olarak birleşmeyi gerekli kılan ve Sovyet iktidarının yapısal karakteriyle, Sovyet iktidarının sınıf niteliğiyle bağıntılı olan üçüncü olgular grubu*" (age. s:151) olarak açıklıyor. Bu her bir grupta bir dizi alt açılım yapan Stalin, birinci ve ikinci koşullar grubuna işaret ederek;

"*Gerek az önce sözünü ettiğim ekonomik gereksinimlerimiz, gerek*

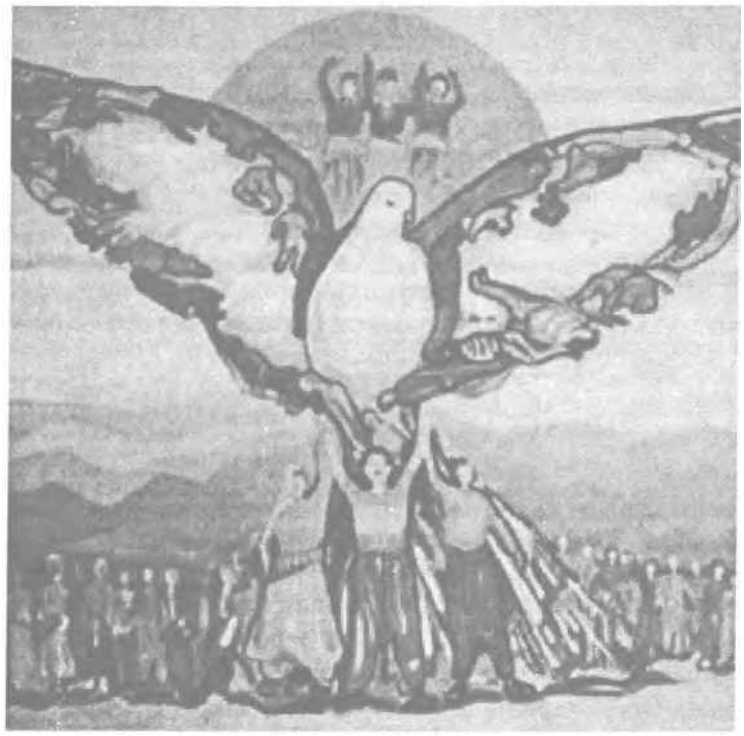

dış politika alanındaki askeri ve diplomatik gereksinimlerimiz kuşkusuz daha önce de vardı. Ama bu koşullar, iç savaşın bitmesinden sonra, cumhuriyetlerin ekonomik inşaya girişme olanağına ilk kez kavuştukları, ekonomik olanaklarının tüm fukaralığını ve gerek içte, ekonomik alanda, gerek dışa karşı birleşme zorunluluğunu ilk kez gördükleri bugün, olağanüstü bir önem kazanmıştır. Sovyet iktidarının kuruluşunun altıncı yılında, bağımsız sosyalist cumhuriyetlerinin birleşmesinin neden şimdi güncel bir sorun haline geldiğinin nedeni budur" (age, s: 150-151) diyor.

Bu aktarımlardan federasyon düşüncesinin tarihsel evrim sürecini ifade etmeye çalıştık. Devrim sonrası ayrışım ve sonra yeniden, üstelik en üst biçimde eşit ulusal devletlerin federatif birliği şeklinde birleşmek. Bunlar devrim öncesi saptanabilen ve birebir karşılık gören şeyler değildi. Başta federasyona karşı çıkan Marksistler, sonra bunun pratik tek geçerli çözüm olduğunu keşfediyorlardı.

Lenin birlik konusunda bakın ne diyor:

"*Bize Rusya'nın paylaşılacağı, ayrı cumhuriyetlere bölüneceği söylendi, fakat bizim bundan hiç bir korkumuz yok. Bağımsız cumhuriyetler ne kadar çok olursa olsun biz korkmuyoruz. Bizim için önemli olan şey, devlet sınırının geçtiği yer değil, burjuvaziye karşı mücadelede hangi milletten olursa olsun, bütün milletlerin işçileri arasındaki birliğin korunmasıdır.*" (Lenin, Eserler Cilt XXIII, s: 100, aktaran E. H. Carr)

Eğer bir birlik, Türk ve Kürt işçilerin birliğinden bahsedilecek, bu esas olarak ideolojik ve siyasi bir doğrultu birliğidir. Ve kaçınılmaz olarak, Türk ve Kürt devletlerinin (demokratik-Sovyet) biçimleri eğer bir birlik yapacaksa ve bunun, ulusların gönüllü kaynaşması ve sınırların tamamen ortadan kaldırılmasına varmasından bahsedilecekse, gelecek ilk devlet modelleri federatif ilişkiler içinde olacaktır. Ve bu, bağımsız demokratik devlet oluşumlarından geçerek olgunlaşacaktır.

Federasyon yaklaşımının, devrim öncesi ve sonrası olarak ayrıştırılamayacağı, sosyalistler devrim öncesi bunun nesnel koşulunun olmadığını bilerek, kendi projelerini somut programlar haline getirerek, bunu yerel ulusal halklara sunacaklardır. Ya da bunu somut program-

lar haline getiren ezilen ulus sosyalistlerini destekleyecek, ideolojik birliği güçlendireceklerdir.

Federal sovyet modellerinin evrimi, parti ve devlet isimlendirmelerine de yansımıştır. RSFSC daha sonra, SSCB olarak değiştirilmiş, egemen ulus adına olabilecek her türden –ayrıcalık– çağrışımına dikkatle eğilinmiştir. Öncesi bir benzeş modelin olmadığı durumda, Bolşeviklerin çeşitli düşünsel aşamalar yaşaması ne kadar doğalsa; Bolşevik deneylerden çıkan sonuçları görmezden gelmek de o kadar aykırı bir tutumdur.

Federasyon işlerlikleri bazında, Kürdistan ulusal demokratik devrimi ile kurulacak olan 'demokratik cumhuriyet' Kuzey eksenli olup, diğer parçalardan tümünü ya da bir kaçını, aynı anda ya da değişik zamanlarda kendi birliğine katabilir ve bu durumda, oluşacak Türkiye demokratik cumhuriyeti ile federatif bir birliğe girebilir ve girmesi doğrudur da. Olası gelişmelerde bölgede, diğer sınır devletler de, bir devrim imkanıyla oluşabilecek bir başka demokratik cumhuriyetle de aynı federatif birliğe girebilir ve bu Türkiye demokratik cumhuriyeti içinde geçerli olacaktır.

Aynı devlet egemenliği altında, ezilen ulus halkının ulusal ve ezen ulus halkının sosyal nitelikteki devrimleri, aynı ideolojik ve siyasi bir doğrultuda ve birleşik bir mücadele ile yürütülebilinir. Bu, devrimin zaferi, çeşitli milliyetlerden proletaryanın enternasyonal birliği ve nihai çıkar birlikteliğinin zorunlu gereğidir.

Bunun için, ilerdeki federal devlet modeline paralel olarak, her milliyetin kendi öncü ve askeri kurumlarını oluşturmak, aynı zamanda bunların federatif birliğini tesis etmek ve böylece devrime önderlik ederek koordinesini sağlamak gerekmektedir. (Bunu bir sonraki başlık altında ele alacağız)

Sovyet Cumhuriyetlerinin federatif birlikleri ve bunların gelişme süreçleri incelendiğinde oldukça özgün yanların olduğu da görülecektir. Marksist düşüncenin evrimi, "merkezleşmiş tek devlet" yaklaşımından, milliyetler ve yaşam farklılıklarına dayanan 'federatif devletlerin birliğine' geçiş şeklinde gelişmesi, bu sürecin realitesinin sonucu olmuştur. Ve bu, dünya proletaryasının tam birliğine doğru giden çözüm yöntemlerinde en önemli ara biçim olduğu genel kabul görmektedir.

Sovyetlerdeki geriye dönüşlerle birlikte boyutlanan en önemli sorun, yine Çarlık Rusya'sının temel sorunu olan ulusal ve etnik çatışmalar oldu. Bu, genel anlamda kapitalist ve emperyalist dünyanın kaçınılmaz olarak canlı tuttuğu en önemli çelişmelerdir. Bu geriye dönüşlerde federatif yapıların rolü neydi, nasıl daha iyi ele alınabilirdi? 40 yıllık sosyalist iktidarla ulusal kaynaşmaların hangi sınıra kadar çekilebildiği, bunların gelebileceği son limit burası mıydı, geri uluslarla ileri ulusların dengelenmesinin sorunları nelerdi? vb. gibi bir çok özgün yanın araştırılması ve sosyalizmin sorunları olarak üzerine kafa yorulması gereken yanlardır.

Bunlara rağmen; ulusal devletlerin birliği ve uluslararası proleteryanın kaynaşması ve giderek sınırları, ulusal "farklılıkları" ortadan kaldıracak komünal sistemlere varmanın biricik yolu, tam hak eşitliğine dayalı federatif birliklerdir.

Başta Engels'in, Marks'ın ve 1917'lere kadar Stalin ve Lenin'in de karşı çıktıkları federatif devlet birlikleri anlayışı; pratik bir gereklilik olarak temel ihtiyaç durumuna geldiğinde köklü bir değişime uğradı. Kimi çevrelerin "gördüğü" biçimiyle, Lenin, bu sorunu 'devrim sonrasının bir sorunu' olarak değil, –zaten başından itibaren devrim sonrasının projeleri üretilmeye çalışılıyordu– ve başından itibaren red ediliyor; 'merkezi devlet' yaklaşımı benimseniyordu. Bu gelişme tamamen düşüncenin diyalektik gelişim evrimi ve düşüncenin toplumsal pratik tarafından belirlenmesinin işlerliğiydi.

Eğer Türk ve Kürt proleteryası önderliğinde, Kürt ve Türk halklarının birliği sağlanacaksa, bu federatif bir devlet birliği projesi ile gerçeklik haline gelebilir. Bunun başka bir yolu yok mudur? Buna evet diyemeyiz, ama çok zayıf bir ihtimale bağlanıp kalamaz ve onu esas alamayız.

Özellikle ulusal devrimci gelişmelerin boyutu, ulusal bilinç ve milli zulme uğramış bir ulusun halkının son yirmi yılda yaşadığı katliam, sürgün, kırım uygulamalarının yarattığı tahribat, çok açık bir gerçekliği boyutlandırmıştır ki, o da; ezen ulusa, ezen ulus şovenizmine duyulan öfkedir. Eğer sosyalistler gerçeklerin dışına çıkmak istemiyorlarsa, siyasetini bu olgulara dayandırmak zorundadırlar. Çok açık olgulara rağmen, hâlâ; "Kürt halkı isterse" demek, aymazlıktır. Daha nasıl istesin?

3) YEREL (ULUSAL) KOMÜNİST PARTİLER VE FEDERALİZM

Bolşevikler uzun bir dönem, 'parti ve devlet' yapısında federalizme karşı olmuşlardır. 1918'de başlayan ayrışımlarla, giderek devlet yapısında federalizm yaklaşımını benimsemiş ve bunu teorik kuramlar, anayasal belirlemeler haline getirmişlerdir. Aynı zamanda pratik uygulanabilirliğini de kanıtlamışlardır. **Bunun yanında partinin yapısına dair yeteri bir açılımın yapıldığı söylenemez.** Doğal olarak, herhangi bir demokratik cumhuriyetin devlet aygıtları –yani kendi iktidar kurumları– olduğunda, bu paralellikte, proletaryasının öncü bağımsız kurumunun da olması gerekmektedir.

Devlet aygıtlarının, –halkın kendi iktidar organları olarak sovyetlerin– cumhuriyetlerin federal işlerliklerine göre düzenlendiğini daha açık biçimde görüyoruz. Ekim devriminden hemen sonra Sovyetler şöyle tanımlanıyordu.

"Yerel olarak, sovyetler yönetim organlarıdır, yerel iktidar organlarıdır: İdari, ekonomik, mali ve kül-

türel eğitsel bütün kurumları kendi denetimleri altına almaları gerekir.

En küçükleri de dahil olmak üzere, bu örgütlerden her biri yerel nitelikteki sorunlarda tamamen özerk olmakla birlikte merkezi iktidarın kararnamelerine, kararlarına ve bağlı bulundukları daha büyük Sovyet örgütlerinin kararlarına uygun faaliyet gösterirler. Böylece bütün uzantıları arasında tam bir uyum bulunan tutarlı bir Sovyetler Cumhuriyeti yaratılmıştır." (Sobranie Uzahonenii, 1917-1918, No: 12, Madde: 79, aktaran: H.E Carr)

Bu belirlemelerde, ilerleyen süreçlerde devlet yapısında federalizmin kabul edilip uygulanmasına doğru, değişmeye, esnemeye ve 'merkezi devlet' anlayışının yerel federal cumhuriyetlere doğru gelişmesiyle birlikte gelişecekti. 1923'de Sovyetler Birliği kurulduğunda, **Narkomnats** (Milliyetler Halk Komiserliği) kaldırılacak ve Milliyetler Konseyi VTSİK'nın ikinci bir kolu olarak yer alacaktı. Bu merkezi hükümetin bir organı işlevi gören **Narkomnats**'ın kaldırılarak, yerine "milli cumhuriyetlerin" kendi organlarının –devlet organlarının– kurulmasının yasayla da güvence altına alınması olacaktı. **Narkomnats**'ın amacı şöyle tanımlanıyordu: "*Milli cumhuriyetlerin ve bölgelerin kuruluşunun hazırlanması ve bunların bir cumhuriyetler birliği haline getirilmesi yolundaki temel görevini*" tamamlamıştı denilecekti.

Narkomnats'ın işleyişi ve görevleri süreç içinde değiştirilerek ele alındı. 1920'lere gelindiğinde **Narkomnats**'a bağlı yerel (milli) seksiyonlar oluşturulmuş ve önlerine şu görevler konulmuştu:

"*a) Sovyet iktidarı ilkelerinin her milletin kendi özelliklerine ve kendi dillerine uygulanması*

b) Milliyetler halk komiserliğinin (Narkomnats'ın) bütün kararlarının uygulanması

c) Belli bir bölgede yaşayan milletlerin emekçi kitlelerinin kültür düzeyini ve sınıf bilincini yükseltecek bütün tedbirlerin alınması

d) Milli kılıklara bürünen karşı devrim ile mücadele ('milli' burjuva hükümetlerle mücadele vb.)" (aktaran: H. E Carr, s: 258)

1920'le birlikte RSFSC sınırları içinde bir çok yeni Sovyet özerk cumhuriyeti ve bölgenin kurulmasıyla, "*milliyetler halk komiserliğinin yeniden örgütlenmesi*" (aktaran E. H. Carr) gündeme geldi. Bu yeni reformlarla, her milliyet kendi 'sovyetler milli kongreleri' aracılığıyla kendi temsilcilerini seçecekti. Ve bu seçilenlerin topluluğu bir nevi "milliyetler parlamentosu" oluşturacaktı. Bu gelişmeler çeşitli evrimler içererek gelişecekti.

Burada özellikle devlet aygıtları ile parti ilişkilerinin gelişimi ve bunların şekillenişi önem arz ediyor. Parti ile Sovyetler –yani temel devlet kurumları– arasındaki ilişki, ya da bunların paralel ve de iç içe gelişimi, aynı zamanda federatif devlet modellerinde partinin işlerliklerini de buna uygun hale getirecektir. Mart 1919'daki, sekizinci parti kongresinde, parti ve sovyetler ilişkisi şöyle somutlanıyordu.

"*Komünist parti, görevinin, tüm işçi örgütlerinde, sendikalarda, kooperatiflerde, köy komünlerinde, vb.'de belirleyici üstünlük sağlamak ve yönetimi tamamen ele geçirmek olduğunu göz önünde tutar. Komünist parti, çağdaş devlet organlarında, Sovyetler'de, özellikle programını ve kesin öncülüğünü kabul ettirmek için mücadele eder...*

Rusya Komünist Partisi, kendi açısından, Sovyetler'de siyasi üstünlüğü tamamen ele geçirmeli ve Sovyetlerin çalışmalarını bilfiil denetlemelidir." (RKP(B), aktaran: E. H. Carr) Devrimden sonra dahi, 'Parti = Sovyetler' değildi ve zaten böyle olması da doğru değildi. Ama karmaşık bir yapıya sahip olan, Sovyetler içinde parti çalışması esastı ve giderek Sovyetler içinde parti etkinliğini sağlamak gerekiyordu. "*Tüm İktidar Sovyetlere*" sloganının atıldığı ve bunun temel bir politika haline geldiği Ekim Devrimi döneminde; Bolşevikler, Sovyetler içinde çoğunluk dahi değillerdi. Ama politik olarak onu yönlendirip, devletin en yüce organları haline getirmeyi başardılar. Bu başarı:

"*Bütün Sovyet örgütlerinde parti disiplininden hiç ayrılmayan gruplar oluşturmak esastır. Belirli bir sovyet kurumunda çalışan Rusya Komünist Partisi üyelerinin hepsi bu gruplarda yer almalıdır.*"(RKP(B) Rezolyutsiyak (1941) Cilt I, s: 306, aktaran E.H. Carr) şeklindeki kesin disiplinin ürünü olacaktı.

Bu işin bir yanı, bizim sorunumuzla ilgili esas yan ise, 'milli cumhuriyet sovyetleri' yani "milli devletler" şeklindeki ayrışımlarda ve bunların federatif birliklerinde partinin nasıl bir şekil aldığıdır. Çıkarsama olarak, her 'milli federatif Sovyet Cumhuriyetinin kendi yerel partisine sahip olması ve bunun da diğer devlet kurumları gibi, ortak bir federal birliğinin oluşturulmasıdır. Fakat bu konuda çok açık açılımlar olmamakla birlikte, (en azından bizim elimizde yok) kimi değiniler de yok değil.

25 Aralık 1918'de Alman ordularının Beyaz Rusya'dan çekilmesinden sonra, 1 Ocak 1919'da kurulan 'Bağımsız Beyaz Rusya Sovyet Cumhuriyeti'nin çalışmalarını veren bir makaleden bazı aktarımlar yapalım. (Bu makale Stalin'in 60. yaş günü dolayısıyla yazılmıştır.)

"*(...)*

Stalin yoldaşın telkinleri, Miyasnikov'un katıldığı kuzey batı bölgesi parti konferansında tartışıldı. Bu görüşler Beyaz Rusya SSC ve ***Beyaz Rusya Komünist Partisine temel oldu.***" (...) "***Bir Beyaz Rusya Komünist Partisi Merkez bürosu kuruldu.*** *Merkez büro başkanı, aynı zamanda parti merkez komitesi ve sovyet hükümeti başkanıydı.*" (...)

"*Beyaz Rusya Sovyeti Geçici Hükümeti'nin üyeleri Smolensk'e hareket ettiğinde yoldaş Stalin, Miyasnikov'a şöyle yazdı. "Beyaz Ruslar bugün Smolensk'e hareket ettiler. Bir manifesto getiriyorlar. (Beyaz Rusya işçi ve köylü sovyetleri geçici hükümeti'nin manifestosu kastediliyor, bn) Parti merkez*

komitesi ve Lenin, sizden onları, belki henüz tecrübesiz fakat hayatlarını parti ve sovyetler uğruna feda etmeye hazır genç kardeşler olarak karşılamanızı istiyor.

Bu hazırlıklardan sonra, 31 Aralık'ta ***kuzeybatı bölgesi olaganüstü parti konferansı toplanarak kendini derhal Beyaz Rusya Komünist Partisinin ilk kongresi olarak ilan ederek****, bir Beyaz Rusya Bağımsız Sosyalist Cumhuriyeti kurmaya karar verdi. Bu kendi kaderine tayin girişimine açıkça itiraz eden bir kaç komünist ("Jilunoviç ve grubu") partiden istifa ettiler.*"(aktaran E. H. Carr) (abç)

Bir noktayı belirtmekte yarar var:

Beyaz Rusya'nın millet olarak ele alınması uzun tartışmalara neden olmuş ve bir çok partili, "Beyaz Rusya milletinin yapay olarak yaratıldığını" savunmuştur. Stalin, "*Beyaz Rus olmayan unsurların henüz ağırlığını koruduğu Beyaz Rusya*"nın gelecekte, milli bir Beyaz Rusya olacağını savunmuştur. Bu örnek çokca 'ezilen ulus milliyetçiliğiyle' her şeyin damgalandığı durumlara cevap veren tipik bir örnektir. Ve Stalin, gerçekten de buranın çoğunluğunun Beyaz Rus olmadığını kabul ediyor.

Sorumuza dönecek olursak, her 'milli yerel cumhuriyet'in "aynı zamanda bir "milli cumhuriyet" ismiyle anılan komünist partilerinin de olduğunu gösteriyor, yukarıdaki alıntı. Bu aynı zamanda özgür, gönüllü ve eşit birliğin gereği.

Yine Pravda'da 24 Mart 1923'te yayınlanan ve çeşitli sapmalara işaret eden makalede:

"*...Öte yandan, gerek partinin merkezi kurumlarında gerek ulusal cumhuriyetlerin komünist parti örgütlerinde...*" şeklinde ibareler kullanıldıktan sonra, sapmaya işaret ederek devam ediyor. Yine aynı makalenin sonunda görevler saptarken de;

"*(...)*

Ulusal komünist partilerin merkez komiteleri nezdinde yerli parti işçilerinden oluşan eğitmen grupları oluşturmak... (Stalin, MUSSS, s:178-179) şeklinde kullanılan ibareler, açık ki, yerel milli cumhuriyetlerinin KP'lerinin varlığına işaret ediyor. Bu hem genel anlamda SBKP olarak merkezileşmiş ve aynı zamanda, her ulusal cumhuriyet nezdinde yerel olan KP anlamına geliyor. Bu konuda, devletin federal yapısı kadar açık ve esnek oluşumların parti yapısında oluştuğu görülmüyor. Ve yerel "milli cumhuriyet" KP'leri ile merkezileşmenin nasıl olduğu da yeterince açık değil. Beyaz Rusya örneğinde, partinin bir bölge gücü, –Beyaz Rusya'yı kapsayan ve o döneme kadar bölge olarak anılan– parti gücü; bir kongreyle, kendisini Beyaz Rusya Komünist Partisi'nin ilk kongresi olarak ilan ediyor.

1920'lere gelindiğinde "*Rusya Komünist Partisi içinde de 'milli seksiyonlara' tekabül eden ve her birimin sekreterliğe bağlı 'merkez bürosu' bulunan bir örgütleme kuruldu. Çekoslovak, Alman, Yugoslav, Macar, Polonyalı, Letonyalı, Litvanyalı, Estonyalı, Yahudi, Marili seksiyonları ile, Türk dilini konuşan halklar için seksiyonlar 1920'de mevcuttu*"(aktaran, E. H. Carr) denildiğinde, bunun sadece Merkez Rusya'nın (RKP'nin) komünist partisi bünyesinde kurulan ve ülke içindeki farklı milliyetlere yönelik çalışma yapan örgütleme olduğu çıkıyor. Çünkü Macar, Polonyalı, Yugoslavya gibi, Sovyet Federal Cumhuriyetleri birliklerinin dışındaki uluslar açısından yerel KP'ler söz konusu olamazdı. Üstelik RKP(B)'ye bağlı.

Haziran 1917'de gerçekleşen tüm Rusya Sovyetleri Kongresinde, Zinovyev'in, partinin Ukrayna seksiyonu adına konuştuğu (aktaran E. H. Carr) belirtiliyor. Bu, partinin Ekim devrimi öncesi süreçlerde de milli bölge esaslarına dayalı, çeşitli örgütlemeler oluşturduğunu tanıtlıyor.

19 Ocak 1918'de Müslüman halkların iç işlerinden sorumlu bir komiserlik kurulacaktı. Ve bu komiserlik, müslüman halkı (Rusya Müslümanları, Volga ve Kırım Tatarları, Sibirya ve Türkistan Kırgız, [Kazaklar] ve Sartları, Transkafkasyalı Türkler ve Tatarları, Kafkas Çeçenleri ve Dağlıları) "*Müslüman sosyalist Partinin kızıl bayrağı altında toplanma*"ya çağırıyordu. Kasım 1918'de de Moskova'da Komünist Müslüman Örgütleri Kongresi toplanarak, "**Komünist Müslüman Örgütler Merkez Bürosu**"nu kuracaktı. Bu alanlarda kurulan müslüman halklar örgütlenmeleri Sovyet Cumhuriyeti sürecinde oldukça karmaşık biçimler olarak gelişmiştir. Ve kendi içinde birçok özerk SSC kurulacaktı. Başkirt ve Tatar, Çavuş Bölgesi, Kazakistan, Kalmuk, Terek vb. adlarla bir çok özerk cumhuriyetin kuruluşu da sürecekti.

Genel bir mantık oluşumu çerçevesinde, hemen her sovyet iktidarında paralel biçimde komünist parti oluşumlarını da gerektirmektedir. Bunun devrim sonrası süreçlerde gündeme gelmiş olması, kendi doğal gelişimi ve kendi deneylerinden öğrenmenin ihtiyacı olarak şekillenmesiyle ilintili. Aynı devlet egemenliği altında, çeşitli ulustan proletaryayı birleştirecek, aynı zamanda o yerel ulus halkına ve devrimine önderlik edebilecek ve diğer ulusal KP'lerle federatif bir ilişki içinde, birliği oluşturabilecek modeller, devrim döneminin ihtiyaçlarıdır.

Devlet yapısında federalizmin kabul gördüğü her durumda, parti yapısında da federasyona gidilmesi zorunlu olacaktır. Bunun uygulanışının çok çeşitli özgün biçimleri söz konusu olabilir.

Türkiye ve Kürdistan devrimleri, öncesi deneyleri yakınen tecrübe edinerek ve kimi hazır vargılardan yola çıkarak çözümleme yapacak; ama bire bir aynı tekrarı da olmayacaklardır.

Kürt ve Türk proletaryasının birliğini; en başta siyasi ve ideolojik doğrultudaki bir birlik olarak inşaa etmek temel görevdir. İkincisi aynı devlet egemenliği altında, aynı hedeflere yönelen devrim güçlerinin, topyekun bir karşı-devrimi yenilgiye uğratabilmelerinin

gereği olarak birleşik bir devrimci mücadeleyi örgütlemek ve yönlendirmek olacaktır.

Öncü kurumların bu genel politik doğrultuda, birbiriyle ilişkilerinde; bir merkez parti ve onun yerel ulusal seksiyonları şeklinde değil, iki merkez partinin tamamen eşit kural ve koşullarla tanımlanmış ve devrimi koordine edebilen ortak merkezi oluşumlar biçiminde birleşik bir mekanizmaya dayanması olacaktır. **Seksiyon geri ve egemen ulus merkezli, biraz da üniterci bakış açısını yansıtmaktadır.**

Bunun yanısıra, her ulusal KP'nin, kendisine bağlı seksiyonları ve bunların genel olarak düzenlendiği işleyiş kural ve programları olacaktır. Kürdistan Komünist örgütünün, diğer parçalardaki faaliyeti bu seksiyonları aracılığıyla yürütülecek ve birleşik bir Kürdistan programı eksenli olacaktır.

Devrimci özgürleşmeci güçlerin, genel marksist önermeleri kavrayabilmeleri için gerekli olan; –her şeyden önce– tarihsel gelişim süreçlerini irdelemek olmalıdır. Örneğin, 72'lerde ulusal sorunun sunduğu genel tablo, 90'larda oldukça farklıdır. İbrahim'in kendi koşulları içinde, sorunu hemen her yönüyle ele alması ve doğru çözümlemelere vardırması elbetteki zordu. Ve bu dönemde, Sovyet deneylerinin yeterince algılanabildiği söylenemez. Ama, sonrası süreçte de, bu yönlü çabalar içine girilmedi.

Parti isimlendirmesi de bu yanıyla hatalı bir belirleme içermektedir. Tabi sadece ismi değil, işlevi ve temsili yönüyle esas önemi içerdiği kadar, 'Misak-ı Milli'ciliği red eden anlayışın; Türk ve Kürt işçilerinin ve giderek halkının birliğini isteyen her sosyalistin, Türkiye ve Kürdistan ülkesinin varlığını esas alarak buna uygun belirlemelere gitmesi zorunludur. Burada, Kürdistan'ın daha çok öne çıkarılması sosyalist olmanın gereğidir. Yine eğer Türk ve Kürt proletaryasının ileri unsurları ve yine Kürt ve Türk halkının 'öncüsü" olarak alınacaksa, o zaman neden; Türkiye/ Kürdistan Komünist Partisi değil de, sadece Türkiye ibaresiyle anılsın.

Milli baskı altında ezilmiş bir ulusal halkın 'öyle kolaydan ve tüm güvensizliklerini, tüm önyargılı ve tepkilerini bir yana bırakarak safa geçeceğini sananlar ciddi bir yanılgı içinde olduklarını anladılar. Bugün "**Kürtlere özgürlük**" sloganına dahi karşı çıkanların; Bolşeviklerin, "*müslüman halklar için*" hangi araçlara baş vurduğu ve egemen Rus şovenizmine karşı halkların güvenini kazanmak için; –ama gerçekten tutarlı ve KKT etmenin zorunlu gereği olarak– ulusal, hatta dinsel baskı altında olanlara verilen önemi irdelemeleri gerekir.

İlk dönemde sovyet iktidarların kurulduğu Estonya ve Letonya'nın 1920'lerde burjuva hükümetleri yönetimine girmesini dahi, tutarlı bir savunu olarak tanımak, yine halkları yakınlaştıran temel uygulamaları olmuştur.

Coğrafyamızdaki durumun, Sovyet Rusya'sı kadar karmaşık olduğu söylenemez. Ama bunun önemli oranda bir basiretsizliğe takılıp kaldığını biliyoruz.

Bunun aşılabilmesi, nesnel olguları doğru kavramayı ve ona uygun politik yönelimlerle yaşamın akışını yönlendirmeyi öğrenmek zorundayız. **Araştırmak, tartışmak ve ortaya çıkan vargılara sıkıca tutunarak, pratiğe atılmaktan başka bir yol yok. Tabi eğer bir şeyler yapmak istiyorsak.**

Devlet yapısında federalizm, doğal olarak parti yapısında ve diğer –ordu, gençlik, kadın, kitle örgütleri vb.– tüm kurumlarda da federal ilişkiyi kaçınılmaz hale getirir. Burada, "Proletarya partisinin bölünmesi", ya da 'işçilerin milliyetlere göre' örgütlenmesi şeklindeki karşı propagandaların, esas olarak işçi sınıfının ideolojik-siyasi birliğini yadsıyan şekilci ve şoven yansımalar içerdiğini belirtmek gerekir.

Devrim öncesi, aynı egemen devlet sınırlarında, aynı ulustan proletaryanın bağımsız komünist partilerinin federatif birliği pekala mümkün. Bunun mekanizmasının temel çekirdeği olarak; Türkiye ve Kürdistan komünist örgütlerinin kongreleriyle temsil edilen ve belirlenen **Birleşik Komünist Parti olacağını ve iki ayrı asgari program ve bir azami programla, Kürt ve Türk proletaryasının ve çeşitli azınlık proleterlerin ideolojik-siyasi birliğini içereceğini varsayıyoruz.** (Bu son belirttiğimiz model, tartışılmakta olup, henüz resmi düşünce haline gelmemiştir.)

Ayrıca, devrim öncesi ve devrimin birleşik yürümesinin zorunluluğu ve aynı zamanda, proleteryanın enternasyonal birliğinin gereği olan bu model, devrim sonrası çeşitli değişimlere uğrayabilir ya da yeniden düzenlenebilir. Buradaki önermelerimizi, Lenin ve Stalin'in, Ekim devrimi öncesi yaklaşımlarına dayandırmak gibi bir gayret içinde değiliz. Ama esas olarak, Sovyet modelinden yola çıkarak ve onu bugünden uygulama alanına indirgeyerek açılımlar elde etmeye çalışıyoruz.

Devlet ve onun tüm kurumlarında tam hak eşitliğine dayanan federal birlikten yanayız. Ve bunu Kürdistan komünist örgütünün de en temel yaklaşımlarından biri olarak ele alıyoruz. **Aslolan siyasi–ideolojik doğrultuda birleşmek ve halkların kaynaşmasını, yakınlaşmasını sağlayacak federal örgütsel ilişkilerden, sınırların ve tüm federal ilişkilerin de çöpe atılacağı tam birliğe doğru ilerlemektir.**

Varlığın bilgisi

Bayram KAYA

OLABİLİRLİKTEN ZORUNLULUĞA

Egemen eğitim sistemi öğrencilere varlığın bilgisini edinme metodunu belletirken, akıl almaz metafiziksel yalanlaştırmalara başvurur. Sistemin verdiğini belleyen öğrenci ise, hayatı boyunca, vahaya bakıp çölün de yeşil olduğunu zanneden kişiden farksız, metafizik incelikler ve teolojik süslerle dolu pek garip bir düşünme metodu içinde yüzer: Gerçekte olan ilişki ters çevrilmiş, kavramlar, belirleyeni bilinmez gizemli bir mahiyet kazanmıştır.

Daha ilkokul sıralarında metafiziksel öğelere alıştırılırız: "Ali geldi" diye bir yargıyı ve oluşu ifade eden bir cümle kurulur. "Ali" özne, "geldi" yüklemdir. Bu özneli yüklemli düşüncecilik girdabında öğrencinin başı döner. Çünkü nesnellik, bu metodla buharlaşıp yok olmuştur. Yöntemin bir mantığı olmadığı için öğrenci bunları ister istemez ezberler. Bu ezberde her şey özneye aittir. Öznenin gerisinde ise daha büyük özneler vardır. Sonunda her şey en büyük özne Tanrı'ya bağlanır. Oysa akıp giden canlı hayat içinde varlığın donrurulmuş böyle bir sınıflandırması ve temellendirmesi yapılamaz. "Ali geldi", nesnel bir durumu ifade eder. Bizdeki yargısı veya kavram, bu nesnel durumun kendisidir, ama farklıdır da. Bilmenin verdiği bir özgünlük kavramla nesnel durumu ayırmamızı sağlar. Kavram, "olabilirliğin zorunluluğa" yani mutlak bir dönüşüme geçiş olduğunu belirtir: Bizim dışımızda bir nesnelliğin, bizim dışımızdaki nesnel durumudur. Başka deyişle, nesnellik ile onun bizdeki kavramı, bu iki karşıt bağıntı nesnel bir durumu gösterir. Kısacası biz olabilirlik olarak bir yargıya, kavrama, bilgiye, genele, evrensele aldırış etmiyoruz. Öznel bir etmen olan kavramı, geneli, evrenseli nesnellikten ve onun pratiğinden ayırıyor, birbirine karşıt koyuyoruz. Böylece hem özü görünüşten, nesneyi kavramdan ayırıyor; hem de bunların iç içe, birlik içinde aynı şey olduğunu söylüyor, karşıtların birliği diyoruz.

Buna göre, bir nesnel duruma bir kavram denk düşer. Kavram nesnellikle hem özdeşir (upuygun) hem de onu dıştalar. Birbirlerini dıştaladıkları noktada çatışma ve gelişim, upuygun oldukları noktada bilgi vardır. **Kavram, nesnelliğin vasıflarını genelleştirme imkanı sağlar. Canlı, tekil insanları, "insan kavramı" ile evrenselleştirir. Ancak kavramın tekil nesnellikleri kapsaması için, o kavram ya da genelin veya evrenselin esnek, göreli ve nesnesiyle karşılıklı bağlılık içinde olması gerekir. Bilimsel kavram tekil nesnelliği de kapsar, birbirlerine dönüşür.**

Örneğin, "Ali bir savaşçıdır" çok basit bir önermedir. Bu basit, sıradan önermede bir kavramı nesnelin karşısına koyarız. Ali, herhangi bir nesne değildir; özel, tekil savaşçı bir insandır. Özel ile genel nitelikler hem iç içe, hem aynıdırlar. Verilen kavramdan özel, tekil canlı insan ayrılabilir ama kavramın belirttiği savaşçı özelliği yani genel, evrensel ya da aynı canlı insan Ali'ye aittir. Ali'yi kavramdan nasıl ayırıyoruz? Özel'i genel'den bireyi evrenselden, özü görünüşten, maddeyi bilinçten nasıl ayırıyorsak öyle ayırırız. Bunlar benzer kategorilerdir. Genel özel'den geçerek varolabilir, özel ise genele giden yol üstünde vardır. Her bireysel evrensel kavram içine kendi özgünlüğüyle yaklaşık olarak girer. Parça-bütün çelişkisinde, parça bütünü yaklaşık olarak yansıtır. Göreli-Mutlak ilişkisi de, göreli bilgilerin toplamı mutlak bilgiyi vermez. Her göreli de mutlak, yaklaşık olarak yansır. Bunlar hem birbirlerini dıştalar, hem iç içedirler. Bu, özneli-nesneli bir bilgi edinme metodudur.

Dil dil diye sızlanıp duran yazarların gözardı ettiği bir gerçektir bu. Dil diye diye bizi "olguculuğa"; yeni-gerçekçiliğe"; "Dil felsefesine" sürükleyenler, hatta, dilin nesnellikten ayrı, bağımsız bir tarihi olduğunu söyleyenler nesnel bilgi üzerine mistik bir tül giydirmekten başka bir şey üretemezler. Herkes kendi zamanın çocuğudur; dil bundan bağımsız değildir, o da kendi devrindeki düşüncenin dolayısız realitesidir. Dilin, kendi çağını aşabileceğini ya da dilden herhangi bir kavramı atmakla nesnelliğinin de ortadan kalkacağını tasarlamak saçmadır. Dilde olup da dilin zamanında olmayan bir nesnellik düşünülemez.

HER ŞEY MÜMKÜNDÜR

Materyalist bilgi teorisi, hareket halindeki maddenin önceli ve sonralı varolduğunu varsayar: İlk varolan; "vardı", "var" ve "var olacak" diye bileceğimiz şey maddesel harekettir. İlk varlık kaba bir madde değildir, hareket halindedir. Hareket maddenin yüksek derecede gelişimiyle can, ruh, bilinç gibi özelliklere yükselir. Maddeyi ilk veri alıyor, var kabul ediyorum derken, hareket halinde canlıların tüm ilksel başlangıçlarına sahip bir maddeyi kastetmekteyiz. Maddeci Monizmi savunurken de böylesi bir karşıtların birliğini ifade ediyorum.

Düşünce, özne-yüklem ilişkisinin ilineksel anlatımı değil, özne-nesne diyalektik birliğidir. Düşünce maddeden başka ne olabilir ki? Herhangi bir devrin düşünceleri son üstelemede, kendi devrinin toplumsal koşulları ve nesnel ilişkilerinden başka bir şey olamaz. **Koşulları ve diyalektiğin elamanter unsurları yer ve zamanı bir tarafa atarsak, düşünceyi de bir kenara itmiş oluruz.** Düşünme için karşıtı maddi temelin varlığı olmazsa olmazıdır, ama düşünce için düşünen bir beyin de şarttır. Düşünce maddesel hareketin yüksek derecede gelişmiş bir evresinde bilinçli insanın yaratımıyla meydana gelir.

Fakat ilksel başlangıçları "vardı" dediğimiz ilk madde de mevcuttur. Bunu politikayı salt ekonomiye indirgeyen, devrimi salt maddi temele bağlayan kaba determinist anlayışlara karşı söylüyoruz, aynı zamanda politikada abartıcılığı, seçmeciliği tercih eden yaklaşımlara karşı da söylüyoruz. Düşünce, koşula bağlı, göreli ve geçicidir. Ali geldi önermesi mutlak bir bilgidir ama belli koşullarda bu önerme gerçek olduğundan göreli bir önermedir aynı zamanda. Belli koşullarda olabilirlik zorunluluğa dönüşmüştür.

Bilinç, maddenin diyalektik bir yansısıdır. Marx, "*maddi temel bilinç şekillerinin üzerinde yükseldiği somut temeli oluşturur*"dan öte birşey söylememşitir. Bilinç nasıl şekillenir? Bilincin bu temelden yükselişi tamamen koşullara bağlıdır. Geçişler, değişiklikler oluşlar, karşılıklı bağıntı içindedir. Burada her şey mümkündür. Marx'ın belirlemeciliği olabilirliğin zorunluluğa dönüştüğü bağıntıdır. Bir şey çok şey olabilir, mümkündür, fakat bir şey başka bir şeye dönüşmüşse ancak öyle olabileceği için zorunlu olarak öyle olmuştur.

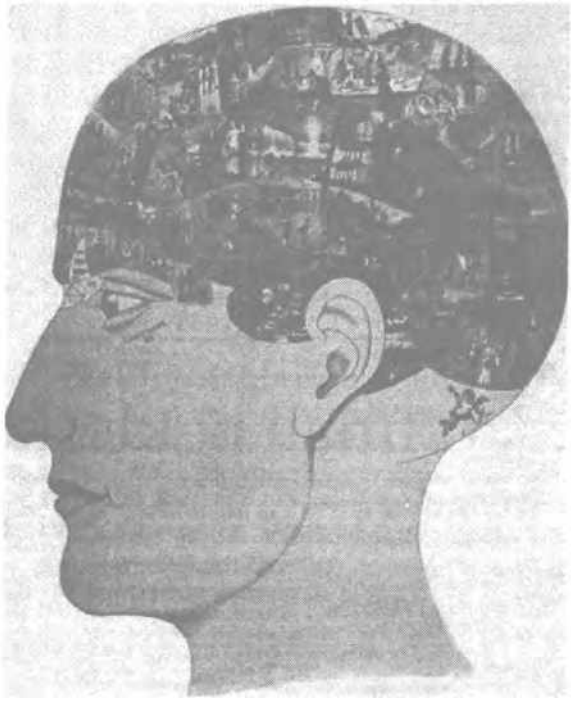

MADDENİN DUYUM YETENEĞİ

John Locke (1632-1704) maddenin düşünme yeteneğine sahip olabileceğini ileri sürüyordu. D'Holbach ise, "*madde olan ve yalnızca madde üzerinde düşünceleri bulunan insan, düşünme yeteneğinden yararlandığına göre, madde düşünebilir yada bizim düşünce adını verdiğimiz özel değişime elverişli olur*" diyordu. Madde duyarlı mıdır? Holbach bunu çok ciddi tartışır: "*maddenin duyarlığı, duyarlı olmak için 'hayvanlaşan' yani hayvanla uyumsallaşan, özdeşleşen, kaba ve duyarsız bir maddenin hayvana özgü bir uyuşumu, bir düzenleme sonucu olarak düşünebilir.* (Akt. Plehanov, Materyalizm Üzerine Üç Deneme, Kaynak Yayınları)

Duyarlık, maddenin ilksel ve evrensel bir niteliğidir. Doğada biri canlı, diğeri ölü iki çeşit devimin vardır. Diyalektik ve metafizik. "*Doğayı, bütün özgünlükten yoksun, hepten edilgen, ölü maddeler yığını olarak anlarsak, kuşkusuz, kendimizi bunların devinimlerinin ilkesini, doğanın dışında aramaya zorlanırız; ama eğer doğayı gerçek olarak, çeşitli parçaları karşılıklı kesiksiz etki, tepki içinde olan, ortak bir merkezi hedefleyip oraya doğru tırmanan... bir bütün olarak anlarsak, işte o zaman hiç bir şey bizi, tanık olduğumuz olay ve nesnelere doğaüstü güçlerin biçim verdiği konusuna zorlanırız*" (age. s:15) Holbach nesnelerin özünü ölü ve cansız bir duyarlık ve devinim olarak almıyordu, ama diyalektik oluşumu içinde de kavrayamıyordu. Asıl yanılgısı bir maddenin başka zaman ve başka koşullarda da aynı sonuca yol açtığına inanan bir mekanikçi idi.

İnsan belli koşullarda maddeselin bir yaratığıdır. Plehanov'a göre madde "vardır", madde bir yaratık değildir, doğada yalnızca cisim adı verilen bireyler bulunur ve bu madde sözcüğü ile yalnızca tüm cisimlerdeki ortak özellikler koleksiyonunu anlamak gerekir. Maddenin duyma yeteneğinin yadsınması ise cisim kavramını duyma yeteneği kavramıyla birleştirmemeleri sonucudur.

Peki duyum belirleyici midir? Maddenin duyum yeteneğini nasıl değerlendirmeliyiz? Helvetius (1715-1771) tatmin edici bir yanıt ortaya koyar: Çevre, insan karakterinin şekillenmesinde belirleyici, sosyal gelişmenin motifleri insan bilinci ve tutkusudur. İnsansal maddesele uyarlarsak, çevre koşulları maddenin gelişiminde belirleyici ama duyum da gelişmesinin bir motifidir. Plehanov ise bunu şöyle yorumlar: Ruh bizdeki duyma yeteneğidir; anlama, bunun sonucudur; her insanda duyum vardır, öyleyse fiziksel duyarlılık, onun gereksinimlerinin, tutkularının sosyobilitesinin düşüncelerinin, yargılarının, istençlerinin, eylemlerinin temelidir.

Şu sorunun yanıtı tayin edici bir noktaya vurgu yapacak hale gelir: Varlıkların değişikliği, tohumlardan mı yoksa çevreden mi kaynaklanır? Soru bir taraftan Lamarcılığı, bir taraftan Darwinciliği çağrıştırır. Helvetius, henüz evrim görüşünün bilimsel olarak ortaya çıkmadığı koşullarda; türün tarihinin aynı zamanda, tohumların yapısında izler bırakabileceğini öngörmüyordu. Aydınlanmacılar insan bilinci ve tutkusunun sosyal gelişmenin motifi olduğunu görmüşlerdi ama orada da kalmışlardı.

Plehanov bu soruyu daha etraflı yanıtlamıştır: Bir yanda vücut, madde, öte yanda can, ruh; bu cevherlerden hangisinin öteki üzerinde etkili olduğu bilinmiyor; ama bu ikisinden tek başına birinin yardımıyla olayların açıklanması 'tek yanlılık'ın iyice kanıtlanabileceği sanılıyor. Ne idealist ne materyalist olmadan, nitelikleri gereği birbirinin ucunda yer alan bu iki şeyden birinin, ötekinin üstünde olduğuna inanmakla yetiniliyor. Bu dalkavukluktur... Doğa birincil, ruhun işlemleri maddenin devinimlerinin zorunlu sonuçlarıdır.

Maddede duyum hangi devrimsel gelişme ile ortaya çıktı? Bu konuda net bir şey bilinmiyor ama insansal akıl hangi devrimsel gelişmeyle ortaya çıktıysa o da benzer gelişme çizgisi izlemiştir.

Helvetius, insanın toplumsal ilişkilerin ürünü olduğunu belirtirken, sosyal gelişmenin motifini insan bi-

linci ve tutkusunda görmekteydi. Bu görüşün karşısında doğalcı görüş vardır: İnsan verili bir doğaya sahiptir, değişmez. Darwin doğal seçimi esas alırken, Lamarck kazanılmış yeteneklerin kalıtımsal aktarımını savundu ve ojenizme yol açtı. Francis Dalton'un ıslah yoluyla ırk üstünlüğü anlamına gelen **öjenizm** öğretisine ırkçılardan Gobineau, Chanbirlion ve Rosenberg ultra bir özellik verdiler.

YENİ DARWİNCİLİK

Darwin insanlığın uzun bir biyolojik evrim sonucu oluştuğunu gösterdi. 1) Her canlı daha ilkel biçimlerinden türedi. 2) Evrimin nedeni doğal seçilimdir. İncil ve Kuran, hayvan ve insan türlerinin değişmezliğini, verili bir doğaya sahip olduğunu yazıyordu. Jeoloji bilimi ise yeryüzünün bu hale yavaş yavaş geldiğini söylüyordu. Lamarck gereksinim duyulan organ gelişir ve bu özellik "kalıtımsal aktarılır" demişti. Darwin ise kalıtımsal teoriyle karşı türlerin evrimi teorisini ileri sürmüştü. Malthus ise evrimin nedeni olarak doğal seçimi görür. Buna göre koşullara en iyi uyan ayakta kalıyor, türünü sürdürebiliyordu. Değişimin nasıl oluştuğu konusunda Yeni Darwinizm akımı, Darwin'in teorisini geliştirir. Böylece, oluşumların hücre bölünmesi sonucunda olduğu, hücre bölünmesiyle aynı özellikleri taşıyan iki hücrenin oluştuğunu, ancak bu süreçte bazen küçük hatalar olduğunu, yeni hücrenin ana hücrenin aynısı olmadığı (mutasyon), bunların canlıların özelliklerinde büyük farklılıklara yol açtığı görüşü ortaya çıktı. Milyonlarca yıl içinde yeni hayvan sınıfları ve grupları böyle oluşur.

Demek ki gelişmenin bir diğer iteneği çevre yanında DNA'lar olmaktadır. DNA'ların keşfi Darwin teorisinin biçimini değiştirmiştir. Yeni Darwincilik, Darwinciliğin ileri bir düzeye sıçrattı. Örneğin Sovyet tarım uzmanı Lysenko bu gelişmeyi kavrayamadı. Çevre değiştirilerek yeni bitki türlerinin elde edilebileceğini sandı. Genetik bilimi henüz gelişiyordu ve Lysenko bunun karşısındaydı. Yeni bilgileri izlememenin kurbanı oldu ve eski görüşte; beslenme, çevre, eğitim gibi dış koşulların ıslahıyla yeni özelliklerin sonraki kuşaklara geçeceğini sandı. Bu anlayış Sovyet tarım, bilim ve felsefesini mahvetti. Ancak, aynı yıllarda ABD Evrim teorisine tamamen karşıdır. Bu yüzden yeni bilimsel gelişmeler, egemen ideolojik-politik-felsefik yapılara aykırı bir çizgide gelişmektedir hep... Resmi bilim ve felsefe değil, resmi ideolojinin "öteki" ilan ettiği bilim ve felsefe geleceğe damgasını vuracaktır.

Lysenko'nun olgucu-metafizik eğilimi Marksizme mal edilemez. Lysenko'nun felsefik bakışı Marksizmin felsefesinin özüne aykırıdır. Lysenko Marksistti ama hata içindeydi. Her şeyi genlere indirgeyen yaklaşıma karşı, belirleyici olanın çevre olduğunu öne çıkardı, koşullarla birlikte organın iç çelişki ve dinamizmini kavrayamadı.

Şimdi, sorduğumuz soruya daha açıcı bir yanıt verebiliriz. İnsan maddenin en yüksek gelişim ürünüdür. Evrimsel gelişim hiyerarşinin en tepesindedir ve devrimsel bir toplumsal ilişki içindedir. Bu durum insandaki beyin, dil, düşünce, konuşma, dik durma, alet kullanma işlevini niteliksel bir dönüşüme uğratmıştır. Toplumsal ilişkilerin, organların gelişimi üzerinde etkili olduğu ama sonraki kuşaklara kalıtsal olamayacağı, kalıtsal olanın organizmanın iç çelişkiler sonucu ortaya çıkan değişimde bulunduğu ortaya çıkarılmıştır. Fakat bir organizmanın özelliği ne denli değişirse değişsin, içinde bulunduğu koşul ve ortam onun tercihine bağlı olmadığından her an doğal seçime uğrayıp elenebilir. İşin püf noktası burasıdır. Ama mutasyon olumsuz koşullarda canlıya bir avantaj da sağlayabilir. Zira, insan bilgisi kendi biyolojik özelliği üzerinde oynayıp onu değiştirecek bir durumun sınırına geldiği için "yeni devrimsel türler"in de önü açılmıştır. Genetik bilimi çok gelişmiştir. Bunun doğal hayata zararı ve faydası ise ayrı bir tartışma konusudur. Egemen sınıflar bu bilgiyi de artıdeğer için kullanacaklardır.

Buradan anlaşılacağı gibi toplumsal ilişkiler olmasaydı bilinç gelişemezdi. Akılsal devrimin iteneği toplumsal koşullar ve iç çelişkilerin getirdiği değişim/mutandır. Toplumsal pratik ve ilişki, algıların düşünce olarak bilinçte şekillenmesinin motorudur.

La Mettrie, madde de duyma, hayvanlarda düşünme yeteneğini savundu. Lange, materyalizmin, duyarlı güçler dünyasını, inatla gerçekler dünyasına göre aldığını savladı. Bu düşüncelere göre, hayvanların da düşünce ürettiğini varsaymalıyız. Bu doğru olur mu? Bu konuda çok farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Marksist felsefe her şeyi olası görür, ama olabilirliğin gerçeğe dönüşümü çok farklı bir şeydir. Hayvan beyni de insansal algılar düzeyinde bir psişik etkinlik içindedir ama algıyı düşünce olarak bilince çıkaramaz. İnsan toplumsallaşamasaydı benzer durum içinde olurdu: İnsan toplumsal ilişkilerin insanıdır. Alet kullanan insanın dokunduğu doğayı değiştirmesi gibi algılanan bir şeyde bilinçte düşünce olarak değişir; bunlar aynı şeylerdir. İnsan ev yapmasını bilmese, ev sözcüğünü düşünemezdi. Ancak hayvanların da düşünce ürettiğini bir zaman sonra düşünebileceğini felsefik olarak varsaymalıyız.

Bir de, yeni doğan bir hayvan yavrusu hemen annesinin memesine yönelir; örümcek ağ örer, arı bal yapar. Bunlar iç güdüseldir, biyolojik irsiyet yoluyla yerleşir, doğuştan gelir, evrimsel gelişimle azalır. Pavlov'a göre iç güdü şartlı refleksler zinciridir. İç güdü bilinçli davranış değildir. Değiştirme gücü en az canlı, en yüksek iç güdüye sahiptir. Bu doğrudan maddedeki canlılığın ve duyum yeteneğinin bir evresidir. Bilinç burada rüşeym halindedir.

Sonuç olarak özneli-yüklemli düşünüş ilineksel ve tek yanlı bir anlatımdır. Özneli-nesneli düşünme metodu ise her türlü mistik tülü dağıtan, hem felsefi anlamda maddeyi, hem de bilimsel anlamda maddeyi derinlemesine inceleyen bir metoddur.

Tarihin belleğine kazılan yerli sözler

Mustafa ÖZ

Önce madde kütlesi oluştu. Sonra da maddenin hareketi ve sesi belirdi. Yani maddenin altyapısıyla üstyapısı oluşarak birbirlerini tamamladılar. Böylece de madde boyutlandı.

Her maddenin kendine özgü sesleri vardır. Bunların güzelliği-çirkinliği de herkese göre değişir. Nedense madde seslerinin içinde en güzel ses insan sesidir. Çünkü insan, sesiyle özgünleşir. İnsanlık da önce sesle (logos) başlamıştır. Beyin-dil diyalektiği, insanı eyleme zorlamıştır.

'İnsan sesi güzeldir' ama her kişinin sesi güzel değildir. Ses dille "söz" olur. Ses-söz, insanda bir giysi gibidir. Giysi, bazı insanlarda güzel durur, bazılarındaysa çarpık görünür. Güzel giysili insanlar nasıl başkalarını etkiliyorlarsa, güzel sözlü insanlar da öyledir. Tatlı dilli insanların yanında, zehirli yılan dilli olanlar da vardır. Belki de burada Aristoteles'in, "*İnsan biçimi üç türlü ruh taşımaktadır*": "*Bitki ruhu*", "*hayvan ruhu*", "*insan ruhu*" dediği doğru olabilir. Demek ki kişinin "insanlaşması" için o kişinin dili-eylemi başta gelmektedir. Bir insanın "sözlüğü" ne denli genişse, insanal niteliği de o denli net'tir...

İnsan, belleğindeki sözcükleri diliyle sıralarken mantığı araya girer, dilin estetiğini oluşturur. İnsanın güzelleşmesi de onun dil estetiğine dayanmaktadır. Tatlı dilli, güzel sözlü insanlar, dil estetiğinin göstergeleridir.

Tarih de, toplumların, kişilerin söz ve eylemleriyle oluşmaktadır. Bu bağlamda tarih, toplumların ve kişilerin "sicil defteri"dir aynı zamanda. Böylesine büyük sicil defteri, çağdan çağa, elden ele dolaşır durur. Bu uzantının sonucunda "nefret"le "hayran"lıklar, gelecek insanlara 'yol' gösterir...

"İyi" ya da "kötü" sözcükleri tarihin belleğine kazılmış mermersel sözlerdir. Böylesine kalın sözler, ya bireylerin ya da toplumsallığın ürünleridirler. Bireylerin içinde özellikle devlet yöneticilerinin sözleri, fazlasıyla önem taşımaktadır. Bunları somutlayacak olursak önemli yerlilerin sözlerini şöyle sıralayabiliriz.

Bir; Süleyman Demirel (TC yöneticisi). Yönetimciliği sırasında, belki de otuz yıl önce, karşısındaki gazetecilere ve toplananlara şöyle seslenmiştir: "*Bana sağcılar suç işliyor dedirtemezsiniz...*" Bu kalın sözler daha sıcaklığını yitirmeden Türkiye'deki "sağcılar" sokaklarda takır takır adam öldürmeye başlamışlardır. Arkasından soygunlar, adam kaçırmalar, "faili meçhul cinayetler", toplu katliamlar almış yürümüştür... Geçen günlerde gazetenin birisinde şöyle bir 'haber' duruyordu. "*16 bin faili meçhul cinayet dosyası sırada bekliyor*" diye yazıyordu gazete. O devlet yöneticisinin o sözleri söylediği otuz yıldan beri cinayet işleniyor Türkiye'de. Peki 16 bin faili meçhul cinayetleri kimler işlemiştir? "Sağcılar" değil midir? Öldüreni belli olmayanın içinde "devlet" de varsa, devlet "sağcı" değil midir? Sokrates'i, Bruno'yu, Hallacı Mansur'u, Pir Sultan'ları, Nesimi'leri ölüme mahkum edenler sağcı değiller miydi? Ne yazık ki güzelim insanları toprağın altına gömenler malesef sağcılardır. Çünkü sağcılardatutucularda diyalektik akıl ve mantık yoktur. Yani onlar, düşüncelerini, yargılarını bilimsel verilere göre kuramazlar. Onlar, bilimsel düşünenlere, bilime düşmandırlar. Bunlar, düşmanlarını (!) öldürmekten "zevk" alıyorlar, cennette kendilerine yer hazırlıyorlar, birisi de çıkmış ortaya, "*Sağcılar suç işlemez*" diyor!..

"Zaman her şeyi belirler" derler ya, gerçekten otuz yıllık "zaman" dilimi, otuz yıl önce söylenen sözleri yalanlamıştır...

İki; Kenan Evren (Sağ ihtilal komutanı). Yıldızlı komutan, toplulukların karşısında yıldızlarını parlatarak, "*Asmayalım da besleyelim mi*" diyordu topluluklara. Yani TC devleti, suçlu sanılanların tümünü asmak istiyordu o günlerde. Hatta asılanların arasında çocuk yaşta olanlar da bulunuyordu. Devletin "asma" işi, insanları beslemekten daha kolaydı çünkü. Yine o sözlerden anlaşıldığına göre, devlet, insanları beslemez, asar'mış. Yani devletin içyüzü böyleymiş... İşte o yıldızlı yöneticinin o sözleri söylediğinden itibaren de Türkiye'de "faili meçhul" cinayetler her gün artmıştır.

"Asalım" diyen kişi, bugün bir de resim sanatıyla uğraşıyor... Beyninde "insanları asma", elinde fırça. Nasıl oluyor bu? Yoksa sanat kuramlarının içinde "insanları asma" da var mıdır?..

Üç; Tansu Çiller (devlet yöneticisi, Türk-Amerikan vatandaşı). Bu devlet yöneticisi de, eline Kuran-ı Kerim alarak, hatta onu öperek, "*Vatan için kurşun atan da, ölen de kahramandır*" demiştir. T. Çiller, bu tarihsel ve talihsiz sözleri, onlarca kişilerin katilleri, TC devleti tarafından "kahraman" ilan edilmiştir... Burada şu soru akla geliyor; "Bu devlet, hukukla değil de katil kahramanlarla mı ayakta durabilmektedir?"

Bu üç devlet yöneticisinin yukarıya alıntıladığımız sözleri, tarihin belleğine, hiç silinmeyecek şekilde yerleşmiştir. Gelecek kuşaklar, bu üç Türk büyüğünün (!) sözlerini değerlendirip sorgulayacaklardır...

Sarsılıyor yer küre

Ozan VELİ

Savaşlarda ölen ben
depremlerde ölen ben
buz tutmuş yaralarım
buzulllarda ölen ben

Doğanın hareketi, küçük kıpırtılar gönderiyor yeryüzüne. İnsan, "felaket" gibi üşüşüyor başına. Ölmeyenler ölenlerin yasını tutuyor. Birde o meczuplukta yarışan tekel medyası. Muhteşem bir reyting pazarı. Sorular hep o bildik, 'Reha Muhtarvari.' "*Çok korktun mu?*" "*Nasıl hissettin*" "*Ne oldu?*" "*O anda nerdeydin?*" Sonra efendi bürokratlar. "*Depreme ani yakalandık*" diyen sağlık bakanından, "*allah beterinden korusun*" diyen reisine kadar. Doğru, deprem Japonya'da, gelmeden bir gün önce haber veriyor, ama yine bu da "ecnebilerin" Türklere bir oyunu olacak ki aniden -haber vermeden- bastı. Hepsi bir yana, şapşallıkta üstüne toz kondurmaz bir yönetim.

Ve gerçek nedenleri saklıdır hep felaketin. İnsan hayatının beş para etmediği bir ülkede timsahların gözyaşı da neyin nesi? Hele bir de vaatler. 'Milletimiz büyüktür, yaraları saracaktır' edebiyatında da büyüklük kimseye bırakılmaz.

Ve hiç kimse sormaz, 'devlet dediğin bu soygun cenderesi kimden yana işliyor?' Vergileri ödeyenler, savaşlarda ölenler, depremlerde aynı gömüte düşenler neden hep biz? Neden savaşa oluk oluk para akıtırlar da, neden onlarca batık banka için servetler harcanır da, neden nüfusun sadece yüzde yirmisi değerin yüzde altmış beşini alır da, neden memlekette insan kanı sudan ucuz da, neden peki sefalet içinde ölen biz.

Bir adım ötesini görmez olduğunda beyinler, soygun çarkları kolay işler. Her gördüğü bürokratın eline sarılıp öpen, yalaka yalvarmaca bir ruh haline girdi mi insan(cık)lar, orada it ulumasıdır artık feleğin çarkı. Bir karanlık dehlize dönüştü mü düşünçe dünyası, ot kadar kıymeti yoktur artık ayakta olmanın. Uzay çağında ve bilimin kucağında hâlâ 'allahın taktidiri' diyorsa devletin tepesi, orda kuşluk vakti ölüm kokar. Dövünmeyin boşuna ey insanlar! Bu afet, bu ölüm, bu çığlık, bu zulüm hepimizin eseri. Evet ölecek insanlar. Her doğa olayında, her toplumsal dalgalanmada, her savaşta adına barış denilen her durağanlıkta ölecek insanlar. **İnsan için olmayan her sistem, halktan insanların ölüm ilanıdır. Çünkü bunların herbiri canlı yaşamı tehdit eden ölümcül virüsler salgılayarak ayakta kalmakta. "Herşeyin insan için" olduğu bir dünya yaratılamazsa çok sürmez gezegenin ömrü.** Zaten şunun şurasında ekolojik dengelerin altı üstüne gelmek üzere, yani kapitalist-emperyalist sistem dünyanın sonunu getirmeden bugünden bir şeyler yapmak zorundayız. **Ya felaketlerin baş aktörü şu kapitalizmi söküp atacağız; onun "her şey kâr için" mantığını dünyadan temizleyeceğiz, ya da her doğa şamarının karşısında oturup ağlayacağız.**

Sistemi tepeden tırnağa, başından sonuna kadar sorgulama kudretine erişilemediği taktirde; yönü insana dönük, alt yapısı insan yapısına ayarlanmış sosyalist sistemler kurulmadıkça deprem, sel, çığ ve benzeri her tür doğa kıpırtılarında insanlara, -emekçi insanlar başta olmak üzere- toplu ölümler kaçınılmaz olacaktır.

Bir nehir baştan başa
Ağıtlarla uyuyor şimdi
Insan küfü kokuyor sokaklar
Şaklabanlar at yarışında önde
Göçükler altında göçerler
Ve bir kere daha acıları
Bize kalmadı bebelerin
Uyuyun ey insanlar uyuyun

Bir halk asırlarca nasıl uyutulur aynı masallarla! Nasıl yürür bu devran böyle hayasızca. Bu körlüğün bunca kalıcı olması neden?

Sadece emperyalist efendilerinin kârları ve daha rahat ulaşım, işgücü, hammadde kaynaklarını en iyi biçimde sunma gayretkeşliği sayesinde, **birinci derecede deprem bölgelerine rafineriler kurarlar. Çamurun ve milin üzerine siteler inşa ederler. En küçük bir bilimsel dayanağı dahi barındırmayan bu ham kafalar, para zoruyla her türden belgeyi hazır ederler. Sonra bir iki mütaahiti öne çıkarıp, devletin "sorumluluklarını" es geçip, bakın katil bu, deyip yol gösterirler. Dağ başlarına bir gecede altmış bin askeri indirmekle övünenler, dört günde Gölcük'e ulaşamazlar. Patronların iş makinalarına dokunamazlar. Cesetle-**

rin üzerine bolca vaat savururlar.

Bütün bunlar olurken, çokça geleceğe dair projeler üretirler. Ve nedeni belli ol(may)an bir sessizlik içinde, herkes bir güzel dinler. Devletli büyükleri ne yapıyorsa, halk onları yapmaya başlar. Hiç ihtiyacı olmayan, gelen yardımlardan yıllık stoklar yapar. Gücü zorbaya yetmez de, gidip afetin içinde kalmış adamın üç parça eşyasını çalar. Taktir allahtandır deyip, yeni felaketlerden güçlü çıkma yolunu arar "herkes".

Bu elbetteki, toplumsal bilincin şekillendiği zemin üzerindeki versiyonu. Yani, "sen yaşa diğerini boş ver" mantığının kapitalist çocuğu. Demokratik olmaktan, bilimsel olmaktan, insani olmaktan alabildiğine uzak.

Devletin zorbalık olduğunu anlayacak bir küçük devinime ihtiyaç var. Sermayenin çopu, yasası, eli kulağı olduğunu anlayacaksa bu halk, bu afetler uygun veriler sunar. Dostu da düşmanı da aşikâr eder desek, her şer odağının timsahca gözyaşları önemli oranda bunun önünü tıkamakta. Yine de burda, aydınına, devrimcisine, ilericisine düşüyor görev.

Bir de işin diğer yanı var. Bunca medya çığırtkanlığı ve gelişmiş teknolojik imkanları yanında, devede kulak bir ses bizimkisi. Kendin söyle kendin dinle hikayesi. **Bunun önüne geçebilmenin yolu, devrimci-demokratik güçlerin ortak eyleminden geçiyor. Mesela neden deprem bölgelerinde bu türden geniş organisazyonlara gidilmesin ki? Devrimci-demokratik halk güçlerinin, gövde gösterisinden uzak, gerçek halk katılımı ve bilinçli etkinliğini ifşa etmeyelim. Neden tam da bu ortamlarda gerçek halk kömünleri oluşturulamasın?** Bir yanı halkın mağduriyetini hafifletme uğraşına uzanan etkinliklerin, halkın düşmanlarını teşhir etmesiyle diğer yanını ortaklaştırabilir pekala. **Yerkürenin sarsıntısını, bilinç sarsıntısına dönüştürmek pekala olanaklı.**

Bu ülkeyi, bu halkı, bilinçli devrimci eylem dönüştürüp, halkın kendi devrimini olanaklı hale getirecekse; her çelişki, her yeni hareket, her çıkmaz, her serzeniş ortamında gerekli yeri almak zorundayız. Zorbaların, düzenbazların, sermaye uşağı asalakların planlarını, hokkabazlıklarını kırmanın, açığa çıkarmanın yolu da buradan geçiyor.

İnsanların bilincini keçeleştiren, ruhunu ve yüreğini çevreleyen zincirlere saldırmayız. Halk, gerçek dostlarını ancak zor gediklerin fırtınasında anlamaya başlayacaktır. Bunu bilip, buna uygun davranalım. Kuru sıkı bir "kapitalizm sorumludur" söylemi yeterli değildir.

Bir uçtan bir uca ölüm yayılmış, adlansa da olur, adlanmasa da olur. Sular zehir zıkkım, insan eti bir avuç kül. Çocuklar, ahh... o çocuklar. Gözleri nasıl da korkuyu umuda sarmış. Nasıl da üşümüş yüreği. Savaşta onlar, afette onlar, kıtlıkta kıyımda onlar bir tutam sevinç. Ve dünyanın kurtuluşu en çok onlar için gerek. En çok onlara gülecek sosyalizm.

bir deniz yıkılmış üzerime
göçer olmuşum bu ellerde
şimdi varıyorum farkına yanlızlığımın
aklım bir tutam zelzele

ah o düşlerim
serinliğinde iken dağlarımın
bir tek soluk alamadan yıkıntılar altında
ölmek zor geliyor bana

Ben bir göçerim
uzak diyarlardan sürüp getirdiler beni
kopardılar
nasıl ki bülbülü yuvasından söküp alırlar
öyle kopardılar hiç acımadan

şimdi bir yıkıntının altındayım
bir tas su verenim yok
bir tek ışık görünmüyor
oysa dicle akıyor kulaklarımdan
köpüğünde yıkanıyorum munzurun
ve akşamüstü esintiler
otururken yayla yerine
atıp bir keçeyi yere
bağdaş kurup çay içiyorum

bir de yeşilırmağın
bir de berivan kızların işveleri
oysa ben şimdi göçük altındayım
yedi nokta dört bir sarsıntıdan sonra
bütün dünyanın yükü
meğer benim omuzlarımda

Deprem ben ve devlet

Nihat ATEŞ

Bir haftadan bu yana defterime ancak yeni yeni bu notları düşmeye başlıyorum. Çünkü geçtiğimiz haftanın bir kabustan farkı yoktu. Merkez üssü Kocaeli olan güçlü bir deprem oldu ve biz de bunu İstanbul'da şiddetle hissettik. Bine yakın insan öldü burada. Ya Kocaeli, Adapazarı, Gölcük ... Oradalarda... bu depremde, resmi rakamlarla on bin, ama kırk bini bulacak insan kayıbı. Bunu da ben tahmin etmiyorum tabii. Devlet'in BM verdiği rakam bu. Bir felaket...

Ne kadar büyük acı lardan geçiyoruz. Çevreme belli etmemeye çalışıyorum ama kendimi bir kısmi felçli gibi duyumsuyorum. Bu kalemi bile tutmak istemiyorum sanki. Sanki yaşamım bu depremden önce ve bu depremden sonra diye ikiye bölünmüş gibi. Hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağını sanıyorum. Tıpkı ülke gibi.

Bilimadamlarının açı klamaları bir yanda, bir yanda devlet denen aygıtın açıklamaları. Bilimadamları bundan sonra sıranın İstanbul'a geldiğini yineleyip duruyorlar. Düşünmek bile istemiyorum ama aklımdan da çıkaramıyorum. Eğer böyle olursa beş yüz binden fazla ölü, milyonlarca yaralının olabileceğini söylüyordu bu kentin belediye başkanı. Dehşeti tasavvur edebiliyor musunuz?

Devlet doğası gereği yaşatmaz. Aygıt yaşamla ilgili değildir. Tarih sahnesine ilk çıktığından bu yana. Yeni yeni ortaya çıkıyor. Oradaki kırığın uzun zamandan bu yana hareketli olduğunu söylüyormuş bilimadamları. Buna rağmen hiçbir şey yapmamış. Yapmaz da. Bundan öncekiler de yapmamıştır. Bundan sonrakiler de yapmayacaktır. İnsanların ne önemi var böyle bir aygıt için. Demirel, bu işin Allahın işi olduğunu, bu ülkenin %99'nun müslüman olduğunu söylüyordu yine. Böylece sorumluluğunu örtmek istiyor, ortadan kaldırmak istiyor gibi.

Ölüm duygusu somut. Elle tutulur hale geliyor. **Somut olan duyguyu soyuta çekiyor; soyutladıkça, duygunun ve aklın zincirlerini allaha ve mutlak'a doğru çektikçe, aygıt'ın sorumluluğunun ağırlığını hafifletmiş oluyor.** Onun için çok somut olan insanlığın binlerce yıllık kültürünün bu aşamasında vardığı, "yaşamın **kutsallığı**" kavramı ve kültürünün anda somutladığı bu kavram, hayata dair olan bu kavram aygıt' ı n mantığınca soyuta doğru çekiliyor. Yaşamımızı ellerimizden alıyorlar, sonuçta kavramı da beynimizden sökecekler.

Sağlık Bakanı Osman Durmuş, aygıt mantığının en veciz örneklerini veriyor: "*Yaşayış biçiminden emin olduğumuz Türk insanlarının görev yapması daha güvenli.*" diyor. "*Duş yok diyorlar. Ora-*

da plaj var." diyor. Oysa bilimadamları, "*suya ayaklarını zı bile sokmayın, lağımlar kırı lmış suya akıyor.*" diyor. Sağlık Bakanı yüzlerce cesedin yüzdüğü suda insanlar yıkansı n diyor. İnsanlar orada yıkanacak, düşünün. Siz orada yı kanırken bir beden parçası de ğecek bedeninize. Yıkanabilirsiniz elbet. Eğer bir insan değilseniz; bir sadistseniz. "*Yaşayış biçimlerinden emin olduğumuz Türk insanları*" ne demek? Burada aygıtın faşist mantığı biçimleniyor. Türk insanı yaşayışında mutlaka abdestlidir, sünnetlidir, zina yapmamıştır sağlık bakanına göre. Onun için ilahi kutsallı kta "adam kurtarma şansları daha büyüktür." "Elin abdestsizi nasıl yapacak bu işi?" Aygıtın mantığı böyle işliyor. Demirel'in açıklamalarıyla Osman Durmuş'un açıklamaları aynı temeldedir. Yaşamın kutsallığından ölümün ulviyetine geçmek. Bunu yaptırabilseler insan aklına, hiçbir sorunu kalmayacak aygıtın. Ölüm üzerine oturan aygıt'ın dişlileri daha da rahatlayacak öğütürken.

Burada bir de şu "**itibariyle**" söylemine değinmek istiyorum. Seçim sayım sonuçlarının verildiği ve daha çok sunumun yapıldığı gecelerinden aşinayızdır. "*Saat 03.00 itibariyle açılan sandık sayısına göre oyların dağılımı ...*" diye başlar. Aynı dili depremde ölenlerin sayısını verirken de kullanıyorlar. "*Saat 03:05 itibariyle başbakanlık kriz masasına ulaşan ölü ve yaralı sayısının illere göre dağılımı...*" diye başlıyor. Açılan sandık sayısıyla, ölen insanların sayısı aynı kuru ve aş ağılık bir dille verilmiyor mu? Korkum iki kat büyüyor. Aygıt ürpertiyor. Bu aygıtın dilidir. Rakamlara indirgeniverirsiniz. Siz on binden, otuz binden birisinizdir sadece.

İnsanlar, insanlar... ölen onlar. Hayatları feda edilebilir olanlar. Bu halk. Bu halkın her katmanından insanlar... Oysa yaşam ne kadar kutsal. Böyle ölümle yüz yüze gelince ne kadar iyi anlıyor insan. Öyle çevrelenmişim ki? Hiçbir yere gidemiyorum. Ölümden kaçmak istiyorum. Ama nereye gidebilirim. İşim, evim, kitaplarım herşeyim ama herşeyim burada. Gitmek için para gerekiyor. O da yok. Nerede insan özgürlüğü? Bu ilişkiler ağı ve para... İşte kapitalizmin yarattığı özgürlük. **Canınızı kurtarabilme özgürlüğünüz ancak paranız kadar.** Hiçbir şeyin ama hiçbir şeyin yaşamayı seçtiğimiz yerin sizi kısıtlamasından daha kıyıcı olmaz demek geliyor içimden.

İlk kez bu kadar yakı ndan gördüm ölümü. Bu ülkenin her an bin bir çeşit ölümle burun buruna yaşayan insanları... Bu duyguların ne kadar yakınındayız biz şairler. Bu duyguları nasıl çözecekler. İ dealist estetiğimiz ve aygıt' ın diliyle mi?

Kızkardeşimin yaşamını ve benimkini düşünüyorum ş imdi. Onun o babamızı kaybettiğimiz trafik kazasında da ölümle burun buruna geliş i. Onun, annemin, çocukları nın, eşinin. Arabada ben yoktum. Şimdi onlar yine ölümle burun buruna geldiler. En az benim kadar korkuyorlar yine. Başka bir arkadaşım da depremde çok fazla korkmadı ğını anlatıyor. Zaten kaç kere başına dayanan namlularca ölümle karşılaştığını, onun için biraz kanıksamış olabileceğini anlatıyordu. Demek kı zkardeşim alışamamıştı. Ölüme alışılır mı? Ölümle burun buruna yaşamak duygusuna alışılır mıydı? Bilgi yoksa belki bu sorunun yanıtı "evet" diye verilebilir.

Bilmek. Önemli olan da bu.

KARA HABER

Nazım HİKMET

Erzıncan da bır kuş var
Kanadında gümüş yok.
Gıttı yârım gelmedı
Gayrı bunda bır ış yok.
Oy dağlar, dağlar dağlar
Aldı ellerıne kanlı başını
karın ortasında Erzıncan ağlar
O ağlmasın da kımler ağlasın.

Kar yağar lapa lapa
Tipidir gelır geçer
Yan yana sırtüstü yatan ölüler
Akşam olur tandıramaz
Ateşini yandıramaz...

Gün ağarır, şafak söker
Kimsecikler gitmez suya
Ezilmiş başlarıyla ölüler
Vardılar uyanılmaz uykuya

Ses edip geceye beyaz taşından
Kuşların saati çaldı ıkıyı
Ne çabuk tahzada bıttı yaşamak.
Kimın sakalı ak,
Kimisı altı aylık
Kimi on üç dört yaşında
Kımı yola gıdecek
Kımısı mektup bekler

Yan yana s rtüstü yatan ölüler.
Yayık da yağ vardı, dövülemedı
Ak peynır torbaya konulamadı,
Hasret gıttı ölüler
Dünyaya doyulamadı.
Uyanıp kaçamadılar
Kuş olup uçamadılar,
Açıldı kuyular kımse ınemez
Erzıncan beygırı rahvandır amma
Ölüler ata bınemez,
yan yana sırt üstü yatan ölüler

Son yazı(*)

Fikret BAŞKAYA

29 Haziran 1999 tarihli **Özgür Bakış**'da bu köşede yazdığım "***Demokratik Cumhiriyet mi?***" başlığını taşıyan yazıya, 15 Temmuz'da Haluk Gerger ve İrfan Cüre'den cevap geldi. Haluk Gerger, "***Karanfil Devrimi***" başlığını taşıyan yazısında, benim yazdıklarımı tartışmak yerine şöyle yazıyor: "*Bu durumda, Kürt platformlarına dahi sızarak, sığ bir keskinlikle 'ne demokrasisi, yok öyle şey, yaşasın sosyalist cumhuriyet' demek, sadece rant peşindeki solculuk tüccarı aydınların işidir ve her şeyi belirsiz geleceklere erteleyip rahatına bakmanın sinsi kurnazlığıdır. Kürtler de onların umrunda değildir, sosyalizm de ...*" diyor. Kim hangi platforma nasıl sızmış? Her halde Haluk Gerger kendini Kürt platformlarını korumaya memur edilmiş sayıyor. Kürt platformları birilerinin babasının malı mı dır? Bu adam kendini ne sanıyor? Bu ne biçim üsluptur? Bu ne biçim bir ruh halidir? Bu ne menem bir tahammülsüzlüktür? Fakat, hepsi bu kadar da değil. Haluk Gerger'in adı gazetenin künyesinde de geçiyor. Yani gazetenin yayın danışmanı. Ne zamandan beri bir gazetenin yayın danışmanı, o gazetenin yazarlarından birine bu tarz bir üslupla hitap etme hakkını kendinde bulabiliyor? En iyisi bu soruların cevabını okuyucuya bırakmaktır...

Gazete'nin aynı günkü nüshasında İrfan Cüre, '***Sosyalist Cumhuriyet mi?***' başlığını taşıyan bir yazı yazdı. Yer darlığı yüzünden ancak özetleyerek cevap veriyorum.

Birincisi; Öcalan davasının 'tarihiliği'yle' ilgili. Bir dava'yı 'tarihi' yapan, ona ilgi duyan insanların çokluğu, davayı yerli yabancı medya'nın önemsemesi değil, yapılan savunmanın siyasi-moral-etik muhtevasıdır. Bu unsurlar bakımından, Öcalan davasının "tarihi bir dava" olduğunu sanmıyorum. Kaldı ki, önemli olan davanın kendisi değil, ortaya çıkardığı sonuçlardır. Bu da ancak yaşanarak ortaya çıkabilicek bir şeydir. Dolayısıyla, davanın 'tarih' olup olmadığını ancak, ex-post, yani yaşanarak ortaya çıkacaktır. Tarihi olayların ne olduğuna ancak tarih 'karar verebildiğine' göre...

İkincisi; sorun, 'demokratik cumhuriyet' kavramıyla ilgili ve asıl tartışma konusunu oluşturuyor. Bir kere siz kavramlara canınızın istediği zaman, canınızın istediği içerikleri yükleyemezsiniz. Eğer İrfan Cüre, 'demokratik cumhuriyet'-ten Batı Avrupa'daki, ABD'deki, vb. rejimleri kasdediyorsa, yani emperyalist ülkelerdeki rejimleri kasdediyorsa, bu rejimler demokratik deniyor diye demkratik olmazlar ve değillerdir. Adı üstünde bunlar emperyalist ülkelerdir. Oralarda bir 'demokrasi oyununun' oynanabiliyor olması, başka yerlerde o kadarının bile mümkün olmamasıyla ilgilidir. Birindeki rejimin niteliği, diğerindekini belirler durumdadır. Bu yüzden Almanya'da, İngiltere'de vb. olan, Nijerya'da, Meksika'da, Türkiye'de, Endonezya'da vb. olamaz. Emperyalist ülkeler dünyanın zenginliğine el koymaktan kaynaklanan 'avantaja' dayanarak, kendi emekçi sınıflarına ' biraz fazlasını' verebiliyorlarsa, bu başka yerlerdekilere 'daha azı' dayatıldığı içindir. Oralarda bir 'sosyal uzlaşma' mümkün olabiliyorsa, bu, emperyalist sömürünün başka yerlerde aynı 'uzlaşmanın' maddi temelini ortadan kaldırdığı içindir. Ekonomik olanla siyasi olan arasındaki bütünlük önemlidir. Bu yüzden 'ekonomi politik' denmiştir. Ya da ekonomiden bağımsız bir siyaset, siyasetten bağımsız bir ekonomi mümkün değildir. Bir ülkedeki rejimin 'karakteri', büyük ölçüde o ülkenin emperyalist dünya sistemi içindeki 'yeri' tarafından belirleniyor. Türkiye'nin emperyalist hiyerarşideki ya da "pramitteki yeri" veri iken, burada emperyalist ülkelerdekine benzer bir rejim mümkün olamaz. Keşke olsa demekle de olmaz... Burada ya komprador demokrasi olur ya da mevcut çerçeve aşılıp, sosyalist bir düzen kurulur... Öyleyse 'demokratik cumhuriyet' bir söylem olmanın ötesinde bir anlam taşımıyor. Ve bu kavramın Kürt sorunu ve onun çözümüyle de bir ilgisi yoktur. Zira Kürt sorunu Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı alanına giren bir sorundur ve onu ancak 'uygun kavramlarla' tartışabilirsiniz... Demokratik cumhuriyet ayrı bir

tartışma konusudur. Siyasi bir sorun olan Kürt sorunu da başka bir tartışma alanıyla ilgilidir. Tartışmayı 'demokratik cumhuriyet' tartışmasına dönüştürmek, neoliberalizmin, Yeni Dünya Düzeni'cilerinin dayattığı "liberal demokrasi" denilene razı olmak demektir ki, buralarda "liberal demokrasi" de mümkün değildir. Liberal demokrasi söyleminin ne büyük bir yutturmaca olduğunu işçi sınıfı daha 19. yüzyılın başında yaşayarak öğrenmişti. Ve bu içi boş sloganına karşı, "**Ekonomik liberalizm demokrasinin düşmanıdır**" karşı sloganını ortaya atmıştı... Eğer 'demokratik cumhuriyet' ve 'Sosyalist cumhuriyet' ten hangisinin gerçekleşme olasılığı daha büyüktür denirse, birincinin imkansız, ama, ikincinin en azından 'olası' olduğunu büyük bir rahatlıkla ifade edebiliriz.

Üçüncü sorun; 'mevcut rejimin kimin tarafından teşhir edileceğiyle' ilgili. İrfan Cüre: "*Eğer,*" diyor "*işçi ve emekçi sınıflar bunun teşhirini kendileri yapacaksa, sendikalara, sendika uzmanlarına, işçi ve sosyalist partilerine, özgür üniversitelere ne gerek var? İşçi ve emekçi sınıflar ne zamandan beri kendiliklerinden düzeni teşhir edecek ve dolayısıyla rejimi köklü değişime uğratacak bilince erişiyorlar? Bırakalım işçi ve emekçi sınıflarını, herhalde onlardan bir adım daha ilerde oldukları konusunda pek tartışmayacağımız sosyalist partilerimizin üyesi sendikacıların (ufacık bir örneği Yıldırım Koç) hali pür melali ortada değil mi?*" diyor.

Benim söylediklerimden bu anlam mı çıkar? Biz ideolojik-siyasi mücadelenin önemsiz olduğunu mu söylüyoruz? Birincisi şudur: Bir siyasi parti kendine ilerici, devrimci, sosyalist vb. dedi diye, adı öyle kondu diye, kimileri de onu öyle sanıyor diye, bunlardan hiçbirisi olması gerekmiyor... İkincisi: Bizdeki 'sol örgütlerin' büyük çoğunluğunda burjuva düzeninin (ya da sınıflı toplumun) tüm pislikleri sürekli olarak 'yeniden üretiliyor'. Bu bakımdan üzerinde bulundukları asıl zemin sol değildir. Sol-sosyalist olmak kesin bir ideolojik-siyasi-etik, radikallik gerektirir. Oysa söylem bir yana bırakıldığında, söz konusu örgütlerin düzen-içi muhalefet aşamasının ötesine geçemedikleri görülür. Uzmanlara gelince, işçi sınıfının ve emekçi toplum çoğunluğunun en çok uzak durması gereken kesim, 'uzman-aydınlardır'. Türkiye'de sendikalar gerçekten işçilerin örgütü müdür? Bir sendikada profesyonel olarak çalışan uzmanın işi ne? İşçilerin, 'şu kadar ücret istiyoruz' diyebilmek için 'toplu sözleşme uzmanına' ihtiyaçları mı var? Bir kere: Sendikalar sermaye sınıfının ya da bir bütün olarak burjuva sınıfının, işçi sınıfı içindeki 'kaleleridir'. İşe bu kaleleri düşürüp, gerçek işçi örgütlerini oluşturarak başlamak gerekiyor. İkincisi: aydınlara haketmedikleri misyonları vehmetmek, sosyalist, Marksist değil, burjuva bir görüş tarzıdır. Eğer, bizzat sendikalar işçilerin kurtuluşunun önünde en büyük engel haline gelmişse, onlara hizmet eden 'uzmanlar' mı ideolojik netleşme sağlayıp, işçi sınıfının önünü açacaktır?

Tartışmanın özüne ilişkin benim söylemek istediğim kısaca bunlardır. Bu durum karşısında her halde yapılması gereken şey, tartışmayı 'sızma sorununun' olmadığı platformlarda sürdürmektir. İşte bu nedenle gazetedeki yazılarıma saygılarımla son veriyorum...

(*) *Fikret Başkaya'nın, "**Özgür Bakış**" gazetesinden ayrılma nedenlerini içeren "**Son Yazı**" başlıklı makale "**Özgür Bakış**" gazetesinde yayınlanmamıştır.*

YARIM KALAN KAVGA

Uçsuz bucaksız karanlıkları yırtarak geldiler
Ay ışığı ile birlikte
Dağların doruklarını aşarak
Kızıl güneşi taşıyarak geldiler dünyama
Bir çığlık seli gibi sessizliğin tınılarına
İsyan bildirileri gibi kin ve yapıcılık katarak

Korkuya cepheden bayrak açıp
Sömürü ayazına karşı yürüyerek geldiler
Ve gelenler bir başına değillerdi
Birler binleri, binler onbinleri
barındırıyordu ardlarına
Ama ardlarına bir kez olsun bakmadan
Yüzlerini güneşe dönerek yürüdüler

Kararlı ve yürekliydiler
Ellerinde mavzerler
Bilinçlerinde ayaydınlık günler taşıyorlardı
Gözleri semalarda dalgalanacak
kızıl bayraklara gebeydi
Ve kanları bayrağa rengini vermek için
Gittikçe artan bir iştahla sabırsızlanıyorlardı
Bedenlerinde kin ve öfke parıldıyordu
Yaşam mücadelesinde kararlıydılar
Belliydi dur diyeceklerdi
Kahpe pusulara, zulme, haksızlığa,
hayın çıyansı kara günlere

Güneşe sunmak için körpe bedenlerini
Hiç yılmadan savaştılar
Ve günü geldi düştüler toprağın
en bereketli kıvrımlarına
Ama düşmanlar bilmiyorlardı bereketli
kıvrımlardan yeni savaşçılar doğduğunu
Onların da ellerine mavzerleri aldıklarını
Ve sevdalarını kavganın orta yerine
sürdüklerini bilmiyorlardı
Günü geldi kabına sığmayıp
taştılar ülkelerden
Akarsu olup aktılar yüreklere
En çok da onlara yakışırdı
kocaman yürekleriyle sevmek
Ama bir sevgiliden mektup alacak
Ya da yarin dudağına kösnül
bir öpücük konduracak kadar
Arsızca soluyamadılar havayı
Bir çiçeği doyasıya koklayamadan
Sevdiğine kör gecenin bağrında
Seni seviyorum diye bağıramadan
Kimse duymadan usulca gittiler
Onlar giderken hep gülümsüyorlardı
Ve bizlere yarım kalan kavgalarını
bırakıp da gittiler

İbrahim ÖZCAN

UZAK YOLCUDAN NOTLAR

Bir yurdun yeniden yapılanması

Cengiz GÜNDOĞDU

Marmara bölgesi, ciddi bir yer sarsıntısıyla çöktü. Düzce, Adapazarı, Değirmendere, Gölcük, Yalova, Çınarcık, İstanbul'da Avcılar yerle bir oldu.

Şimdi bu işin sorumlusu aranıyor. "Bu işin sorumlusu yoktur, başımıza gelenler takdir-i ilahidir" diyenleri hiç hesaba katmıyorum. O zaman karşımıza yükleniciler, inşaat mühendisleri, belediye fen işleri çıkıyor. Tam burda şunu da söyleyeyim. Çınarcık'ın Esenköy'ün dağlarını bile hallaç pamuğu gibi atan yüklenici Veli Göçer, yer sarsıntısının hemen ardından kaçıyor. Veli Göçer, kültürümüzü iyi biliyor. Bütün suçlular, Veli Göçer'e çullanıp işi kapatmak istiyorlar. Veli Göçer bunu bildiği için kaçtı. Bir süre sonra ortalık durulur... gazetelerde, televizyonlarda "Veli Göçer Arsa Ofisi" diye reklamlar başlar.

Şimdi işin aslına geliyorum. Yıllardır yazdıklarımın, söylediklerimin bir özeti olacak bu. Anadolu insanı, bilimin, felsefenin, sanatın öncülüğünde ciddi bir aydınlanma hareketi başlatamadı. Kırsal toplumda bu pek de önemli değildir. Tek katlı köy evinde yaşarsın... kısıtlı üretimler içinde yaşar gidersin. Ama iş büyük ölçekli üretime geldikte işler değişir. Yoğurdu evinde değil, fabrikada üreteceksin. Çok katlı binalar... bitmez tükenmez yollar... büyük **köprüler** yapacaksın. Karşında da doğa var. Doğayı da ancak bilimle çözümleyebilirsin. İşte Türkiye kapitalizmi burda yanlış yaptı. Türkiye kapitalizmi, ilk okuldan başlayarak üniversitelerinin son sınıfına kadar, bilimi, felsefeyi, sanatı rededen bir eğitim sistemi kurdu. Böylece Türkiye'de disiplinsiz, beceriksiz, sorumsuz diplomalı bir cahiller ordusu oluştu.

İşin bir ayağı bu. İkinci ayağına geldikte... Türkiye kapitalizmi hileli mal üretir. Kırmızı biber, ekmek, su, çanta, ayakkabı, giysiler... ne varsa hilelidir. Bu hileli üretimle para kazanır, gider hileli yerlerde yapılmış, hileli binalar alır.

Bu işin üçüncü ayağı halktır. Önce **gecekondu** yapar. Sonra iki katlı apartman... sonra o iki katı beş-on kat yapar. Alt katın kolonlarını keser, oto galerisi yapar.

Bu işin dördüncü ayağı Marksistlerdir. Bilimin, felsefenin, sanatın öncülüğünde halkı aydınlatacaklarına "devrim tartışmasında" boğulmuşlardır.

İş yine Marksistlere düşüyor. Türkiye kapitalizmi bu işin üstesinden gelemez. Bilgi beceri açısından gelemez... çıkarı açısından gelemez. Çünkü sorun fay hatlarının saptanması... sağlam binaların yapılması gibi teknik değildir.

Sorun, bir yurdun yeniden kurulmasıdır. Bunun için de en azından beş yüz yıl sonrasını tasarlayabilen aydınlık bilinç **gereklidir. Kapitalizm** aydınlık bilincinden korkar.

Marksistlerin aydınlık bilinçten korkmaları için hiçbir neden yoktur. Esenlikli bir yurt için Marksist ilkelere dayalı bir aydınlanma hareketi başlatmak zorundayız.

Avustralya yerlileri Aboricinler (2)

Taşdan YILMAZ

YÖNETİM

Kendine yeten bir düzeni ve kuralları olan her toplumun, bu düzen ve kuralların pratikte işlerliğini sağlayacak, demokratik veya demokratik olmayan (diktatörlük vb.) metotlarla yürüten ve yöneten bir kurum vardır. Bu kuruma bazı toplumlarda "**hükümet**" adı verilir.

Küçük akraba grupları, klanlar, dil grupları, aşiret ve kabilelerin biraraya gelerek oluşturdukları Aboricin toplumunda, "**hükümet**" diye bir kurum yoktu. Böyle bir kurumun olmadığı Aboricin toplumunda, toplum düzen ve kurallarını kontrol eden ve işlerliğini sağlayan başka bir kurum vardı. Kabile gibi büyük gruplarda, kabile gruplarının oluşturdukları bir çeşit konfederasyon olan katı sınırları ve yapısı olmayan bir çeşit "**konsey**", küçük gruplarda ise, "**Yaşlılar Heyeti**" olarak bilinen kurumlar vardı.

Katı sınırları ve kuralları olmayan konseyin üyeleri de seçim yoluyla veya tavsiye ile belirlenmezdi. Konsey üyesinde üç önemli unsur aranırdı. **Bilgi, deneyim ve kişilik.** Deneyimi, bilgisi ve sağlam bir kişiliği olan her erkek yaşlı, doğrudan konsey üyesi olurdu. Bu yaşlılar, eşleri veya genç akrabaları tarafından doyurulur ve ihtiyaçları karşılanırdı. Kabile ile ilgili bilgileri çok iyi bilen gençler de konsey toplantılarına katılır fakat konuşmaz; yanlızca yaşlıları dinler, bilgi ve deneyimlerini arttırırlardı.

Kabilelerin hiçbir zaman merkezi otoriteye sahip politik örgütleri, Kuzey Amerika yerlileri, Polonezya, Mikronezya veya Malenezya yerli halkları gibi kabile şefleri, hatta aile gruplarının bile liderleri olmamıştı. Kabilenin en yaşlı erkeği kabilenin "**başı**" sayılırdı.

Kabilelerde "**şef**" yoktu fakat her toplumda olduğu gibi, Aboricin toplumunda da toplumun içinden, zekası, gücü, pratiği ve deneyimleriyle öne çıkmış insanlar, grubun veya klanın şefliğini yapardı. Kabile üyeleri bu tür insanlara içgüdüsel olarak bir önder gibi bakarlardı ve buyruklarını yerine getirirlerdi.

Usta avcılar, grup avında gruba önderlik eder, avcılara direktifler verirdi. Kabileler arası kavgalarda en iyi savaşçı komutandı. İyi danscılar, şarkıcılar, ressamlar kendi alanlarının önderleriydi. Önder kendi alanıyla ilgili toplantılar düzenler, plan ve programlar yaparlardı. Grupların "**yaşlılar heyeti**" grupla ilgili önemli kararları alırlardı. Gruplar arasındaki problemleri çözmeye çalışır eğer çözemezse bu sorunu "**Konsey**"e götürür, münakaşa ve tartışmalarda hakemlik görevi yapardı. Grup yasalarını ihlal eden grup üyesini mahkeme etmek ve cezalandırmak, intikam alınmasına karar vermek, evliliklerde yeni evlenenlere nasihatta bulunmak, gençleri eğitmek ve genç çocukluktan "erkek" veya "kadın" konumuna geçecek gençler için törenler düzenlemek de yaşlıların işiydi. Yaşlılar ayrıca, inançsal törenleri idare eder ve diğer törenlere karar verirlerdi. Sorunlar grup üyeleri tarafından tartışılır ve yaşlılar karar verirdi. Yaşlılar ruhsal ve pratik bilgileriyle kabilenin sorunsuz ve iyi yaşaması için çaba gösterirlerdi.

Başka kabilelerle savaş ve gruplararası ilişkiler, birlikte tören yapma gibi kabile ile ilgili kararlar ise, grupları temsil eden yaşlıların oluşturduğu bir çeşit "**konfederasyon**" toplantısında alınırdı. Bu toplantıyı kabilenin en yaşlı erkeği yönetirdi. Kabilenin önemli sorunları kabile üyeleri tarafından tartışılır fakat son kararı "**konsey**" verirdi. Seçilen yaşlıların gücü, ***Dreamtime*** yasaları ve gelenekleri konusundaki bilgileri üzerine kurulmuştu. Yaşlılar bu yasa ve geleneklerle toplumu idare ederlerdi.

Kabile içinde en önemli yaşlılar, ***Wirreenun*** veya ***Coradji*** denilen yaşlılardı. Bu yaşlılar, kabilenin doktorları, büyücüleri, ilaç yapıcılarıydı. Antropologlar bunları kabilenin, "*yüksek dereceli insanlar*"ı olarak isimlendirmiş; Aboricinler ise, bunlara kabilenin "*zeki ihtiyarlar*"ı derlerdi. Kadın yaşlıların bazıları ise, doktor, hakim, sihirbaz, psikolog görevi yaparlardı. Bu kadınlar çok "bilgin" olup, ***Dreamtime*** ve geçmiş ile ilgili herşeyi hatırlar ve bilirlerdi. Kabile kadınlarına akıl hocalığı yaparlardı.

"**Konsey**"in büyük toplantıları, gizli ve kutsal bir yerde ya-

pılırdı. Kadınlar ve erişkin olmayan erkek çocuklar bu toplantıya katılamazdı. Toplantıya katılanlar, grupları temsil ederlerdi. Konsey üyelerinin sayısı kabilenin büyüklüğüne ve grupların sayısına göre değişirdi.

Aboricinler bu yaşlıların, yeniden doğma, ölme gibi ***Dreamtime*** gücü olan olaylara sahip olduklarına, onların isterlerse çok uzakta olsun, görünmeyen silahlarıyla düşmanlarını öldürebilecek güce sahip olduklarına ve şekil değiştirerek her şekle girebileceklerine, ruhsal gezilere çıktıklarına, ruhlarla konuştuklarına, sihirleri vasıtasıyla yağmur yağdırır, gelecekten haber verdiklerine inanırlardı. Bu yaşlılar, sevda ve kötü ruhlardan korunma ve hastalıkların tedavisi için de büyü yaparlardı.

Bu yaşlı sihirbazlar ayrıca yasaları çiğnemiş kabile üyeleri ve düşmanlar için ölmüş yaşlı birisinin kol kemiğinden Aboricinlerin gücüne çok inandıkları ***pointed bone*** (ucu sivriltilmiş kemik) denilen bir kemiği sihir olarak kullanırlardı. Bu kemiğin bir ucu iyice sivriltilir, diğer ucuna da insan saçı takılırdı. Özel bir yerde büyü yoluyla "***singing***" (kurban) bu kemiğin içine sokulur, kemik sihirli bir mızrağa dönüştürülüp kurbanın yaşamı içine atılırdı. Bu mızrak, kurbanı öldürmek için fırsat gözler, yeri gelince öldürürdü. Kurbanın bu sihirli mızraktan kurtulması için daha güçlü bir sihir yaptırması gerekirdi.

Aboricin toplumunun, devlet, hükümet, asker, polis ve benzeri kurumları hiç olmamıştı. "Beyaz Adam" kıta'ya geldikten sonra, kabilelerin çoğunun en yaşlı adamının boynuna (belki de kabilenin en son kalan üyesinin), sarı plaket üzerine, örneğin: "***Robert, King of Gumbathagang***" yazılı bir plaket astılar. "Beyaz Adam" kendi kafasına göre Aboricine, İngilizce Robert veya George gibi isim takarak, her kabileye bir kral tayin etmişti. Halbuki Aboricin toplumunda kral yoktu.

ABORİCİNLERİN YAŞAM BİÇİMİ

Aboricinler Avustralya'ya geldiklerinde dünyadaki bütün insanlar göçebe, avcılık ve meyve-sebze toplayarak yaşamlarını sürdürmekteydiler. Kullandıkları araç ve gereçler basit taş yapımı aletlerdi. Bu yaşam tarzı binlerce sene sürdü. Dünyada yerleşik düzene geçiş, hayvanları evcilleştirme, toprağı ekip-biçme geçtiğimiz 5-10 bin sene içerisinde geliştirildi. Diğer kıtalarda yaşayan insanlar, yerleşik düzene geçtikten sonra, kalıcı evler ve köyler kurup,, toprağı ekip-biçmeye tarım yapmaya başladılar. Hayvanları evcilleştirerek, onlardan ulaşım aracı olarak kullanmaya, etlerinden, sütlerinden ve derilerinden faydalanmaya başladılar. Fakat Avusturalyalı Aboricinler bu tür yerleşik bir yaşam şeklini hiçbir zaman geliştirmediler. Onlar, **food gathering and hunting** (yiyecek toplama ve avlanma) adı verilen göçebeliğe, avcılığa meyve-sebze toplamaya dayalı yaşam şeklini tercih ettiler. Avustralya kıtasında, tarım yapacak buğday, mısır gibi tahıllar ve at, koyun ve sığır gibi evcilleştirilecek çiftlik hayvanları yoktu. Bazı araştırmacılara göre, bu tahıllar ve hayvanlar olsaydı bile, Aboricinler yine avlanma ve toplama yaşam biçimini seçeceklerdi. Çünkü yaşadıkları coğrafya bu yaşam biçimine daha kolay ve elverişliydi. Aboricinlerin evcilleştirdikleri tek hayvan, 6-8 bin yıl önce kendilerinin getirdiği zannedilen dingo oldu. Beyazlar Avustralya'ya gelinceye kadar da bu zor, ilkel, fakat emniyetli, doğa ile barış içinde yaşamlarını sürdürdüler.

Beyazlar Avustralya'ya ilk geldiklerinde, Aboricinlerin yaşamlarının kendi yaşamlarından çok farklı olduğunu farkettiler. Aboricinlerin farklı deri renkleri vardı, giysileri yoktu, tabanca tüfek yerine, mızrakları vardı, kiprit yerine **Fire Stick** (Aboricinlerin ateş yakmak için sürekli yanlarında taşıdıkları ucu korlaşmış odun parçası) kullanıyorlardı; evleri, dilleri, inançları, gelenek görenekleri ve herşeyleri farklıydı.

Daha sonra beyazlar, Aboricinlerin bu kendilerine benzemeyen yanlarını incelemeye başladılar. Akıllıydılar, doğayı, çocuklarını ve öykü anlatmasını çok seviyorlardı, resim yapmaya, şarkı söylemeye ve dans etmeye, şaka yapmaya ve fıkra anlatmaya düşkündüler. Dinsiz gibi gözüküyorlarsa da, kendilerine özgü bir inanç sistemleri vardı.

Aboricinlerle ilk karşılaşan beyazlar, onların çok sefil ve iğrenç insanlar olduklarını söylemişlerdi. Fakat Kaptan Cook günlüğünün bir yerinde şu gerçeği itiraf etmek zorunda kalmış: *"Gerçeği söylemek gerekirse Avrupalılardan çok daha mutlular... yaşam için ne gerekiyorsa toprakta ve denizde bulmuşlar. Göz kamaştırıcı evleri, ev eşyaları yok fakat sıcak ve çok iyi bir iklimde yaşıyorlar; bu yüzden giyeceğe ihtiyaçları pek yok. Bu yüzden kendilerine elbise ve diğer şeylerle ilgilenmiyorlar, görünüşe göre kendilerine verdiğimiz şeylerin onlar için bir değeri yok..."*

İlk gelen beyazlar Avustralya ormanlarında ve topraklarında yiyecek bulmanın çok zor olduğuna ve Aboricinlerin yaşam biçimlerinin çok yorucu ve sıkıcı olduğuna inandılar. Onlara göre Aboricinler çok değişik yiyecekler yemiyor, tekdüze besleniyorlardı. "Beyaz Adam" yanılıyordu. Aboricinlerin kurak mevsimlerde belki yiyecek bulma zorlukları oluyordu, fakat diğer mevsimlerde yiyecekleri bol ve çeşitliydi. 1901 yılında Queensland hükümet görevlisi W.E.Roth yaptığı bir araştırmada, kuzey Queensland'da yaşayan Aboricinlerin 241 değişik meyve, sebze ve bitki çeşidi yediklerini saptamış. Bu sebze, meyve ve bitkilerin dışında Aboricinlerin, kara, deniz, nehir sularındaki canlıları ve kuşları da avlayarak yedikleri de düşünülürse beyazların düşündüğü gibi hiç de kötü beslenmemişler. Profösör Geoffrey Blainey, **Triumph of the Nomads** (Göçebelerin Başarısı) adlı kitabında, "*Yiyecek, içecek ve sağlık ve barınak gibi temel ihtiyaçlar olarak kıyaslandığında 1800'lerde Aboricinler, doğu Avrupa ülkelerindeki insanların nüfusunun % 90'nından daha rahat yaşamışlardı.*"

Gerçekten Aboricinler avcı ve yiyecek toplayıcısıydılar. Av hayvanlarının bol olduğu ve meyvelerin olgunlaştığı, sebze ve yenilecek bitkilerin büyüdüğü yerlere giderek karınlarını doyuruyorlardı. Beraberlerinde taşımak zorunda oldukları evleri ve eşyaları ve kalmak zorunda oldukları köyleri yoktu. Yiyeceğin bol olduğu bölgelerde uzun, az olduğu yerlerde ise kısa süre, bir veya iki gün kalarak, sürekli yer değiştiren Aboricinin tek bir sorunu vardı. O da karnını doyurmak. Sulak ve verimli arazilerde ve kıyılarda yaşayan bir Aboricin için bu hiç de zor değildi. Her ağacın dibi veya çalıçırpıdan yaptığı korunağı Aboricinin ev ihtiyacını karşılıyordu. Aboricin günlük yaşıyordu. O gün ne kadar ihtiyacı varsa o kadar avlanıyor ve topluyordu. İhtiyaçlarını kendi üretiyordu. Artırma ve bu artırmayı çoğaltma diye bir sorunu yoktu. Giyeceğe ise hiç ihtiyacı yoktu. Beyaz insanların çoğu, Aboricinleri göçebe veya başıboş dolaşan insanlar olarak bilirler. Aboricinler ne bilinen anlamda göçebe, ne de başıboş dolaşan insanlardı. Aboricinler yanlızca, kendi kabilelerine ait topraklarda bir yerden bir yere giderek, avlanan ve yiyecek toplayan bir toplumdu. O gittiği yerde de hiç yabancılık çekmezdi çünkü orada kendi toprağıydı ve Aboricin için yaşadığı toprağın her bölgesi ve her yeri evi sayılırdı.

"Beyaz Adam"ın karnını doyurmanın ötesinde çok başka sorunları vardı. Yaşadığı toplumsal sistem, üretim ilişkileri, ekonomik ve sosyal ilişkiler, gelenek ve görenekler Aboricinlerin yaşadığı sistemden çok farklı bir sistemdi. Bütün ilişkiler kâr amacı üzerine kurulmuştu. Devlet ve sınıflar kavramının olduğu bu sistemde, toplum üyeleri farklı sınıflara ayrılmışlar, hiçbir alanda eşit değillerdi. "En üst sınıfta" yer almak için çok çalışıp çok üretmesi, üretimin kendi ihtiyacı olan kısmını artırıp, "sermaye" denilen parasal güce çevirip, bu sermayeyi sürekli büyütmesi gerekiyordu. Çünkü bu sermaye ne kadar büyük olursa toplum için de o kadar güç ve söz sahibi olacaktı. Bu sermayeyi büyütebilmesi için de ya büyük topraklara veya üretim araç-gereci olan fabrikalara, makinalara sahip olması gerekiyordu. Daha çok üretebilmesi ve kâr edebilmesi için az ücretle çok adam çalıştırması, onları daha çok sömürmesi ve yeni pazarlar bulması gerekiyordu. Yeni pazarlar bulabilmesi için de diğer ulusların sermayedarları ile rekabet etmesi gerekiyor başka ülkeleri "keşf" ederek kendisine bağımlı sömürgeler kurması gerekiyordu. "Beyaz Adam" kendine doymak bilmeyen bir sistem kurmuştu. Toprak, "Beyaz Adam"a Aboricin için ifade ettiği şeyleri ifade etmiyordu. Ona göre, toprak da herşey gibi, kâr amacının bir aracıydı.

Felsefesini kâr amacı üzerine kurmuş "Beyaz Adam", Avustralya'ya ayak basar basmaz bu felsefesini uygulamaya başladı. Bu felsefenin temel kurallarından birisi de çevreyi felsefeye uygun olarak değiştirmekti. Atalarının kendisine öğütlediği, "*Eğer kımıldıyorsa vur, kımıldamıyorsa kes*" öğüdüne uyarak, kendisine üretim alanları açmak için ormanları kesti; Kıta'ya özgü hayvanları vurarak neslini tüketti. Aboricinlerin binlerce sene, balık avlayacaksa, o gün kaç tane yiyecekse veya meyve toplayacaksa o günkü ihtiyacı kadar toplarlardı. Yaşadıkları yerlerde avlandıkları, yiyecek topladıkları ve kullandıkları su kaynaklarını dengeli kullanırlardı. "Beyaz Adam" bir balık yerine on, bir sepet meyve yerine on sepet toplayarak aşırı tüketimden ve bir tarla ekeceğine on tarla ekerek aşırı üretimden ötürü yok etti ve zaten kurak olan bu bölgeleri kısa zamanda çöle çevirdi.

Aboricinler Orta Avustralya'da bazı kutsal yerlerde avlanmayı ve yiyecek toplamayı yasaklamışlardı. Bu bölgeler kurak mevsimlerde hayvanların gelip otlamaları veya yiyecek bulmaları için ayrılmıştı. Yine bazı kutsal mağaralardaki su kaynakları yanlızca kurak mevsimlerde kullanılırdı. Bu düşünceyle hareket eden Aboricinler, düzenli olarak kurak arazileri de yakarak yeniden yeşermelerini sağlamışlardı. "Beyaz Adam"ın koyunları ve sığırları için "bulduğu" otlaklar yıllarca önce Aboricinlerin yaktığı ve yeniden yeşerttikleri alanlardı.

Aboricinlerin yaşam biçimlerinde hayvanları koruma inanç düşüncelerinde de yer almıştı. Bu düşünce insanla hayvan arasındaki yakınlıktı. Buna **Totemisim** (Totemizm) denirdi. Aboricinlerin totem düşünceleri Amerika'daki Kızılderililerinkinden farklıydı. Aboricin inancında, insanlar öldükten sonra tekrar ya bir insan, hayvan veya bitki ola-

rak tekrar bu dünyaya dönerlerdi. İnsan ve hayvan yakınlığı, Aboricin öykülerinde her zaman yer almıştır. Bu öykülerde insan ve hayvan karışımı varlıkların yaptıkları anlatılır. Örneğin; hikayenin birisinde, kabilenin birisinde Bun-yun Bun-yun adlı çok güçlü sesi olan birisi vardı. Çok yağmur yağıp sel geldiğinde güçlü sesi ile bağırarak, kabilenin diğer üyelerini uyarırdı. Bun-yun Bun-yun bir insandı ve aynı zamanda sel geldiğinde vıraklıyarak haber veren kurbağaydı.

Bir Aboricin erkek veya kız çocuğu büyüdüğünde belirli bir veya birden fazla hayvanla özel bağ kurmaları öğütlenirdi. Erkek veya kızın bu hayvanlarla duygusal bağları olurdu ve bu hayvanları avlayıp yemezlerdi, onları korurlardı. Bu hayvanlarla olan duygusal yakınlığı, diğer hayvanların yaşamlarına karşı da saygılı davranmasını öğretirdi. Bu yüzden yeme ihtiyacı dışında veya kendisine zarar vermediği sürece, hiçbir hayvanı öldürmemeye özen gösterirdi.

Toprak, Aboricinin dünyasıydı. Toprağa bağlı ve ona saygılı Aboricin toplumu, diğer beyaz toplumlardan daha kolektif toplumsal bir yaşam sürdürmüşler.

Aboricinler gerek inançsal bazda toprağa yakınlıkları, gerekse kâr amacı olmayan bir toplumda yaşamlarından ötürü toprağı hor kullanmamışlar, ondan daha bol yiyecek almak için onu koruyarak, binlerce yıl iyi bir çevreci olarak yaşamışlar. Bu düşüncelerini ve doğa ile aralarındaki uyumu, inançsal ve diğer törenlerinde, danslarında, öykülerinde ve resimlerinde yansıtmışlar.

Eğer özel bir meyve ağacının daha fazla vermesini istiyorlarsa tören düzenlenirdi. Aboricin olmayan bir insana tören yoluyla ağacın daha fazla ürün vermeyeceği çok saçma gelebilir. Fakat, bu tür törenler Aboricilerin kafasındaki doğayla uyumlu yaşama, doğanın daha fazla ürün vermesi için onu koruma ve ona yardım etme gibi inanç ve düşüncelerini güçlendirmek bakımından çok önemliydi.

Aboricinler doğa üzerinde atalarının binlerce sene yaptıkları gözlemler sonucu, doğaya ait çok derin bilgilere sahip olmuşlardı. Doğada bulunan hangi bitkiler yararlı, hangileri zararlı öğrenmişler; doğadaki canlıların, özellikle küçük canlıların hareketlerini takip ederek gelebilecek yağmur, fırtına veya av hayvanlarının yakınlığını saptamışlardır.

Gece kamp ateşinin başına sırt üstü uzanan Aboricin yaşlıları, arada bir ateşe odun atarken, bir taraftan da gökyüzünü, ayı, yıldız kümelerini gözetler, onlarla mitolojik ataları arasında kendi felsefesine göre bağ kurar ve her yıldız kümesi veya yıldız için bir öykü üretirdi. Binlerce yıl yıldızları izleyen Aboricin, mevsimlerin değişeceğini, belli meyvelerin olgunlaşma zamanını, hangi bitkilerin ve hangi hayvanların yiyeceklerinin ne zaman olgunlaştığını yıldızlardan bilirlerdi. Fırtınanın kopacağını, yağmurun yağacağını gökyüzüne bakarak bilir, gece yol alırken yönünü yıldızlara bakarak tayin ederdi.

Avustralya değişik coğrafyaya sahip bir kıtaydı. Bu coğrafyada yaşayan ve avlama toplama yaşam biçimine sahip insanın, yaşadığı bölgedeki dağları, mağaraları, ovaları, akarsuları, ormanları, o bölgede yaşayan hayvanları, kuşları, ağaç ve bitkileri çok iyi bilmesi gerekirdi. Çünkü avlanmak ve yiyecek toplamak yalnızca bir günlük bir iş değildi, yaşayabilmesi için bu işi hergün, bir ömür yapması gerekirdi.

Aboricinlerin inançlarının da birçok yönüyle toprakla çok yakın ve sıkı bağı vardı. Aboricinlerin de Hıristiyanların kiliseleri, Müslümanların camileri, Yahudilerin havraları ve Budistlerin tapınakları gibi, inançsal tören yaptıkları **Sacred Place** (Kutsal Yer) dedikleri gizli yerleri vardı. Aboricinlerin, toprakla olan çok sıkı ve kutsal bağları yalnızca kutsal yerlerle sınırlı kalmaz. Aboricin kimliğini toprakla bütünleştirmiştir. Toprağın ruhunun var olduğuna ve bu ruhun kendi ruhuyla birleşerek bir bütün meydana getirdiğine ve bütün toprağın, kendisinin ait olduğu kabilenin malı olduğuna inanır.

26 Ocak 1788'de beyazlar Avustralya'ya ilk yerleşmeye başladıktan çok kısa bir süre sonra, Aboricin kültürünün birçok öğesi bir daha geri gelmemek üzere yok edildi. "Beyaz Adam"ın Kıta'ya gelmeye başlamasıyla birlikte 50-100 bin yıllık geleneksel kabile yaşamı da böylece sona ermiş oldu.

Beyazlar, Avustralya'ya gelmeden önce, Kıta'da 500-600 civarında kabile ve bu kabilelerde yaşayan 300.000 (bazı istatistiklere göre, 300.000-1.500.000 arası) Aboricin yaşamaktaydı. Farklı gelenekleri olan her kabilenin ayrı bir adı

ve dili vardı. **Bu kabilelerin 300 değişik dil konuştukları tahmin edilmektedir.** Her kabilenin adı olduğu gibi, her dilin de adı vardı. Dildeki farklılaşmayı etkileyen en önemli nedenler iklim, yaşam tarzı, ekonomi ve coğrafyaya bağlı olarak topluluklararası ilişkilerin giderek kopmasıdır. **Aboricinlerde yazı yok, resim var. Günümüze kadar gelen herşey sözlü veya resimle anlatım yoluyla gelmiştir.**

Aboricin toplumunda, erkeklerin, kadınların, çocukların ve yaşlıların ayrı ayrı rolleri ve görevleri vardı. Herkes kendi rolünü ve görevini bilir ve aksatmadan sürdürürdü.

Avlanma ve toplama yaşam biçiminde, bir Aboricinin yaşayabilmesi için kendisini birçok beceri ile donatması gerekmekteydi. Hayvan izlerini sürme, mızrak ve diğer silahları yapma, onları kullanma, su bulma yöntemlerini bilme, av hayvanlarını ve onlarla ilgili bilgileri öğrenme, hangi mevsimde, hangi ağaçların meyve verdiklerini bilme, hangi bitkilerin yenilebilir veya yenilemez olduklarını bilme, meyve ve sebzeleri toplarken kaynağına zarar vermeme gibi becerileri öğrenmesi ve geliştirmesi gerekiyordu. Bunların yanında, inançsal ve sosyal yasaları, dans etmesini, şarkı söylemesini bilmesi, kendi ihtiyacı olan herşeyi yapabilmeliydi.

"Beyaz Adam" çok uzun zaman Aboricinleri "uygar" olmayan, geri kafalı insanlar olarak gördü. Hiçbir kıtanın insanıyla kontağı olmayan Aboricinler yaşadıkları koşullarda yüksek düzeyde bir uygarlığa sahip olmuşlardı. Avustralya'ya ilk geldiğinde Aboricinleri dövme, öldürme, asma ve ırkçı tavır gibi "uygar davranışlar sergileyen" "Beyaz Adam", Avustralya kıtasının karadan keşfi sırasında, Aboricin kılavuzların keşif seyahatlerinde yön, su ve yiyecek bulma gibi yöntemleri sayesinde başarılı olmuşlar, Aboricin kılavuz kullanmayan kaşiflerin çoğu ya yollarda ölmüş, ya da başarılı olamamıştı. İnkar etse de, "Beyaz Adam" Avrupalı, Asyalı, Amerikalı, Afrikalı yerli halklarından ve daha sonraları da Avustralyalı Aboricinlerden çok şey öğrenmişti.

YASALAR

Avustralya kıtasına ilk gelen beyazların genel düşünceleri, Aboricinlerin yasaları olmayan bir toplum olduğu doğrultusundaydı. Devlet, hükümet ve yargı organları olmayan Aboricin toplumunun da "Beyaz Adam"ın yaşadığı sistemdeki gibi olmasa da, her Aboricin kabilesinin kendine özgü, sosyal yapısı, yönetimi, politik sistemleri, yargı organı, yasaları ve inançları vardı.

Aboricinler, **Dreamtime** atalarının ruhlarının her zaman, toprak (**manta**) ve halk (**anangu**) ile birlikte olduğuna ve Aboricin toplumunun, toprağa ve birbirlerine zarar vermeden yaşamaları için **rom** (yasalar) yaptıklarına ve bu yasaları kendilerine bıraktıklarına inanırlardı. Bu yüzden Aboricinler, **Dreamtime**'e ait olan yasalara uyarak geçmişi, şimdiki zamanı ve geleceği yaşatırlardı. Bu yasaları bazı yaşlılar çok iyi bilir ve kuşaktan kuşağa geçirirlerdi. Aboricin toplumunun yasaları "Beyaz Adam"ın yasalarından farklıydı. **Yasalar, komünal yaşam prensipleri ve sorumluluk anlayışı üzerine oturtulmuştu. Yasalara tüm kabile üyeleri uymak zorundaydılar. Suç işleyenler bu yasalara göre cezalandırılırdı.**

Daisy Bates, **The Passing of the Aborigines" (Aboricinlerin Geçmişi)** adlı kitabında Aboricin yasaları hakkındaki düşüncelerini şöyle belirtmiş: "*... Batı Avustralya'da Bibbulmun ve Broom halkları üzerinde yaptığım araştırmada, Aboricin yasalarını incelediğimde, Aboricinlerin kutsal efsaneler ve gelenekler üzerine oturtulmuş, kesin uyulan, içerikli ve hiçbir kurumun denetiminde olmayan ilkel yasa sistemlerinden, beni şaşırtan çok şey öğrendim... Totem ve evliliği ihlal etmenin cezası ölümdü... Hırsızlık bilinmiyor ve başkalarının topraklarını ihlal ve işgal etme yasalara aykırıydı...*"

Kabilelerde padişah, kral, şef, başkan gibi, tek kişinin yasa yapıcı olduğu ve buyruk verdiği kurumlar olmadığı için, Aboricinlerin "akıllı ihtiyarlar" dedikleri yasaları bilen yaşlı erkekler, alınacak veya verilecek kararlarda etkin olurlardı. Kabileler halinde yaşayan Aboricinler için, "Kabile Heyeti" çok önemliydi. Bu Kabile Heyeti üyeleri deneyimli yaşlılardan oluşurdu. Kabilenin yaşlıları kabilenin ve üyelerin genel sorunlarına bakar, kabile için geleneklere uygun kararlar alır ve inançsal ve diğer törenler için karar verirlerdi.

Eğer bir Aboricin, yasaları ihlal etmişse, diğer toplumlarda olduğu gibi, suçun büyüklüğüne veya küçüklüğüne göre cezalandırılırdı. Bazen suçluya diğer toplumlardan daha toleranslı davranılır, örneğin bazı durumlarda, ölüm cezası verilmiş suçluya ceza infaz edilirken kendini koruma şansı verilirdi. Mızraklanacak suçluya bir kalkan verilir, bu kalkanla eğer atılan mızrakları savuşturursa kurtulurdu veya bazen birkaç yarayla atlatırdı. Suçu küçükse, tekrarlamaması kaydıyla kendisine bir şans daha verilirdi. Eğer suçu çok büyükse kendisine bu korunma şansı verilmezdi ve mızraklanarak öldürülürdü.

Kabile yasalarına göre, suç ve ceza, kabile üyeleriyle birlikte tartışılır, yaşlılardan oluşan Kabile heyeti tarafından karar verilirdi.

Kutsal ülke Hindistan ve aşkın uluslararası bahçesi TAGORE(*)

Oturan ADAM

"Ne aptallık! Arzularımın sonu yok. Onbin yıl da, yüzbin yıl da geçse, istediklerimin hepsi gerçekleşebilir ve aklıma yeni istekler gelir...

Dünyayla ilişkiyi kesmek bilgenin nihai kurtuluşu için tek yol; dünyayla ilişkiden ancak sayısız hata doğuyor. Bundan böyle kendimi ruhumun kurtuluşuna vereceğim."

Saubhari

Tarihten, yaşamdan kaçışın, dünyadan el etek çekmenin bir erdem olarak övülüp kutsandığı bir ülke Hindistan. Yoga'ya durmuş bir bilgeyi, ne rihter ölçeğindeki şiddetli bir deprem, ne Himalaya Dağlarının palas pandıras yıkılışı ne de Hint Okyanusunun o muhteşem taşmışlığı Yoga'sından ayırabilir. Ayırabilir ne kelime, göz kapaklarını bile böylesi bir tufanda kırpıştırmaz dersek herhalde mübalağa sanatından alıntı yapmış olmayız.

Geçmişi red, geleceği ise görmek istememe mantığı, Hint dünyası üzerine araştırma yapan arkeolog ve tarihçileri, "*Bu ülkenin tarih anlayışı ve tarihi yok*" demeye kadar götürdü. Bazı arkeologlar bu sonuçtan hareketle pılını-pırtısını toplayıp memleketlerinin yolunu tuttu hiç şüphesiz. Fakat giderken ayaklarının altında onbinlerce yıllık dünyanın en eski tarihini ve uygarlığını çiğnediğini bilmiyordu. Hemen ayaklarının altında, toprağın birkaç metre derinliğinde 4000 yıl önce yapılmış kilden bir kuş gagası hâlâ açık bir halde sanki şarkısını arkeologa duyurmak için ötüyordu. Daha sonra bulunan bir kadın gerdanlığını gören NewYork kuyumcusu ise "Vay canına! Hangi kuyumcu yaptı bu muhteşem gerdanlığı" diye hayret ve hayranlıkla soracaktı; halbuki binlerce yıl önce yapılmıştı bu takı.

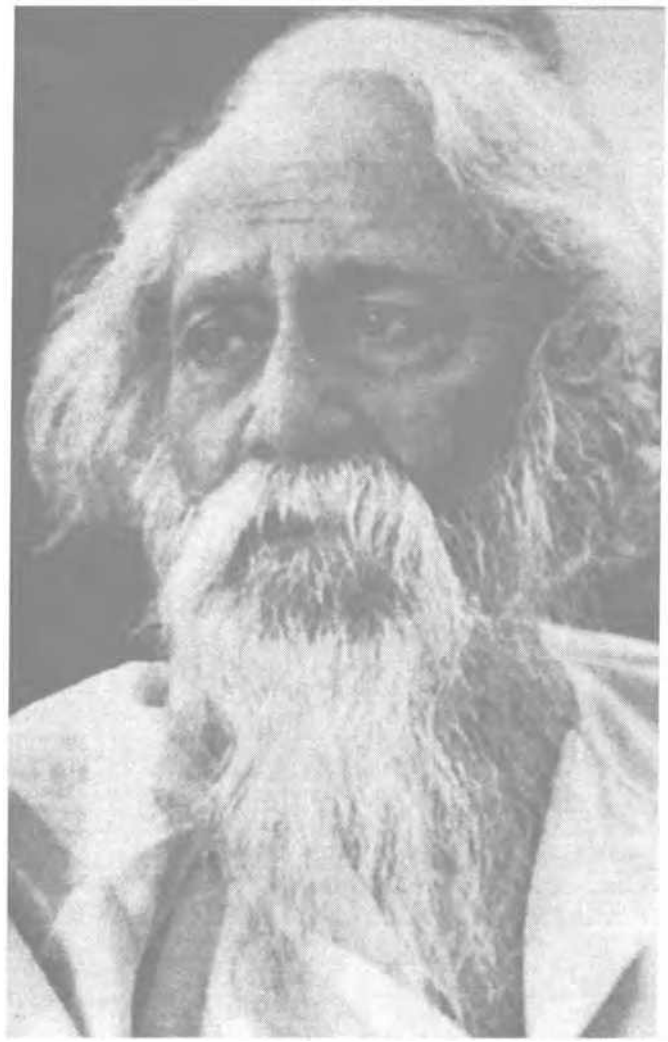

Ne zaman gözümde bir arkeolog canlandırmaya kalksam, gözlerimin önüne maden işçileri gelmiştir her zaman. Bir elinde kazma, bir elinde kürekle gelir gözlerimin önüne. Tabi gözleri hep toprağın derinliklerine dikilmiş sanki gözleriyle dibini görüyorlar toprağın. "Be adam biraz da şu toprağın üzerine, etrafına bak" dememek için zor tutuyorum kendimi. Aslında ölen her arkeologu Orient çukuruna gömmekte fayda var. Çünkü toprağın derinliklerine bu kadar meraklı insanların ruhu ancak o dünyanın en derin çukurunda rahat eder diye düşünüyorum.

Eğer bizim arkeolog etrafına bakmış olsaydı karşısında dağ gibi duran Mohenjo Daro ve Harappa yıkıntılarını görecekti. Hindistan yatıyordu orada.

Kulak ver ey yüreğim
Aşkı dokur senin için
Fısıl fısıl aşkı dokur dünya.

KUTSAL ÜLKE

Öylesine ki, gökyüzü görünmez tanrılardan. Ya toprakları? Türkiye'den (Kürdistan dahil) hemen hemen 4-5 defa büyük olmasına rağmen tanrılar kendi tapınaklarını yaptırmakta konut sıkıntısı çekerler de sıra beklerler adeta. Tanrıların derdi sadece bu olmasa gerek. Daha beteri var. 850 ayrı dil konuşulur bu ülkede (dünyadaki dillerin yaklaşık üçte biri). Tanrıların işi zor mu zor o ülkede anlayacağın. Acaba Tanrılar, kullarının meramını anlayabilmek için, her gün harıl harıl dil kurslarına mı gidiyorlar bu kutsal ülkede? diye merak ediyor insan.

Bir Hindu'ya sorsanız sizin tanrınız kim diye, size şöyle diyecektir. "ama sen hangisini öğrenmek istiyorsun." Gene de tek tanrılı bir din olarak yorumlanır Hinduizm. İsa olsun, Muhammed olsun, Budha olsun bunların hepsi tanrının bir başka görüntüsünden başka bir şey değil. Fakat en büyük tanrı Brahman, Krişna, Siva Meru, Rudra, Soma, Şavitri, Agni, Vayu ... hep Brahman'ın farklı görünüşünden başka bir şey değil.

Vurur dalgalarını yüreğim
Kıyılarına dünyanın
"Seni seviyorum"
İmza gözyaşlarımdır

Normal bir Hindu için tanrıya ulaşmanın en alışılagelmiş yolu ona kişileştirilmiş bir tanrı ya da tanrıça aracılığıyla tapmaktır.

Dahası, kor'dan meydana gelmiş şu yerküre kutsaldır; nedeni, tanrı kendini feda ederek yeryüzü olmuş, alem şekline dönüştürmüştür kendini. Ayakbastığımız bu toprak, soluduğumuz şu hava ve göze çarpan cismani her şey tanrısal bir varlığın biçim değiştirmiş görüntüsünden ibarettir. Kutsalların kutsalı değil de nedir bu?

Duman göğe övünür
Kül, toprağa:
"Biz ateşin kardeşleriyiz"

Antik-Grek dünyasındaki Olimpos'lu tanrılar ve tanrıların tanrısı Zeus'un bir çağrışımı vardır buradaki mitolojik öykünme ile din anlayışında. Olimpus'lu tanrı ve tanrıçaları Homeros'un yarattığı söylenir o muhteşem eseri İlyada ve Odessya ile. Hindu dinini ve tanrılarını ise kutsal **Veda**'lar (İS. Ö 1500-500 yy'ları) yaratmıştır. **Veda**'lar beş kolleksiyonluk bir yapıt olup, **Veda** kahinleri tarafından yazıldığı söylenir. **Gita** olarak adlandırılan şiirler ise dini inancı, ruhani bir estetikle süsler. Zengin Hint mitolojisinin ve destanlarının karması niteliğinde Ezop dilinin çiçekli bir anlatımıdır.

Gerçek nerede başlar, mitolojiye nerede karışır, bu yapıtlarda bilinmez. Her şeyde esrarengiz, gizem dolu bir hava. Boşuna dememişler dinlerin ve gizemciliğin beşiğidir Hindistan diye.

ASYA'NIN BÜTÜN YOLLARI HİNDİSTANDAN GEÇER!

VII. ve XII. yüzyıllarda bu söz doruktaydı. Asya'da iki büyük uygarlık merkezi aydınlatmaktadır yaşlı kıtayı: Hindistan ve Çin!

Kültür, sanat, edebiyat, ticaret ilişkileri ve felsefe alanında birbirini etkileyecek, borca bile vereceklerdir birbirlerine tanrılarını... Kovulan, kapı dışarı edilen tanrılar da yok değil. Hindistan'lı acıların çocuğu Budha kapı dışarı edildi bir ara Çin'den. Hindistan'da da başına aynı şey gelmişti. Herhalde Hakan şöyle demişti. "Bre zındık, senin yüzünden iş güç ortada kaldı, millet manastırdan çıkmaz oldu, Nirvana'ya ereceğim diye nerdeyse biz hakanlar tarlada ırgatlık yapar hale geldik, zaten Allah diye bir şey de tanımazsın daha ne demeye dolaşırsın ortalıkta..."

Orta Asya'dan gelen göçler, istilalar (özellikle Moğol ve İslam) taş üstüne taş bırakmadılar. Hint içine kapandı kaplumbağa gibi. Kadınlarını bile sokağa salmadılar. Tedbir olarak "döl karışımı" olmasın diye. Gel gör ki, İslam'ın kılıcı ne kadın tanıdı ne erkek. Bugünkü müslüman nüfus, o dönemki zorun ve ceberrut uygulamanın sanki günah çocuğu. "Zor"u küçümsemeyin.

Daha sonra Portekiz, İspanyol, Hollandalı ve İngiliz tüccarları dayandı kapıya. Bu sonuncular kalıcıdır artık. Hindistan'ın İngiliz İmparatorluğu için ayrı, özel bir yeri vardı. İngiliz kapitalistlerinin orta direğiydi Hindistan. Baharat ve mücevher deposuydu. Dahası Asya'ya giden bir köprü, Sri-Lanka'dan Kore'ye uzanan. Baharat deyip geçmeyin, bir çuvalı köşelik olmak için yeterliydi o tarihlerde Avrupa'da.

Bir de olağanüstü bir vali diktiler Hindistan'ın başına. Hintli bakanlar valiye danışmadan öksürme yetkisine bile sahip değillerdi.

Ve inanır mısınız; 1840'ta İngiliz İmparatorluğu ile Çin arasında süren Afyon savaşındaki bütün afyonlar burdan, yani Hindistan'dan gitti. Binlerce tanrının uyuşturduğu bu insan yığını, bir taraftan tanrılarına ulaşmak için meditasyon ve Yoga yaparken, diğer taraftan harıl harıl tanrıların armağanı denilen kenevir tohumu, afyon üretiyorlardı Çin için.

Afyon için (haşhaş başlarından yapılan çizintilerden sızarak pıhtılaşan süt) Sümerler "neşe bitkisi", Homeros ise "tanrısal içki" der. Onlar tanrıya daha yaklaşmak, meditasyonda çabuk konsantre olmak için kullanıyorlardı. İngilizlerin, tanrıların bu köleleştirmesine itirazları elbette yoktur. Ama işlerini ne yapacağı belli olmayan, tapınaklarda işsiz

güçsüz oturan tanrılara bırakma yerine, deyim yerindeyse; eşeklerini önce sağlam kazığa bağlayıp, sonra tanrılara emanet etmeyi seçerek, afyonkeş bir toplum yaratmaya giriştiler Hindistan'dan Çin'e..

Sanmayın ki başarısız oldular, bizdeki misafire çay, kahve ikramının yerini afyon almıştı çoktan. Ey umut! Bir kez katledilmeye gör, ne canavarlar yetişir o muhteşem kucağında...

RABİNDRANATH TAGORE

El etek çekmişse dünyadan bir fakir, sessizleşmişse eğer muhabbet kuşları, akşam koşar adım iniyorsa dağların doruklarından, eğer esmeye yorgun takatsız çar-naçar başlamışsa muson rüzgarları... öpüşüyorsa ki akşam yıldızları dudak dudağa ter şehvet içinde, bilirim o geldi, o burada, kapımda!

Ben uyur kalırım
Sabahın erinde beni uyandır
Arkadaşın say beni
Sabahın erinde uyandır
Beni uyandır
Çiğ kalkmadan taze çime varalım.

Nobel ödülünü aldığında Tagore (1913), bir yazar onun için şöyle diyordu; "*Hindistan'ı görmekle Hindistan'ı tanıyamazsınız, eğer gerçekten Hindistan'ı tanımak, görmek, anlamak istiyorsanız Tagore'yi okuyun.*" Bir ressam Hindistan'ı hiç görmeden yalnız Tagore'yi okuyarak resmini olağanüstü bir şekilde yapabilirmiş. Ya aşk? Eğer aşka bir tanrı aranıyorsa hiç çekinmeden Tagore'yi "aşk tanrısı" ilan etmek gerekir. O her ne kadar kendisini Brahman (arzulamayan, istemeyen, arzusu ruh olmuş) ilan etmişse de, feryad-ı figan bir bülbül gibi aşkı çağırır, usul usul aşkı dokur bu bilge.

...
Hoşçakal aşkım
kal sağlıcakla
Birlikte yürüdük bunca yolu
birlikte geldik
Hoşça kal aşkım
kal sağlıcakla
Kal güzelliğinle
esenlikle mutluluklarla.

Ünlü Kalidasa' (İ.S. IV. ve V. yy larda yaşadı, şiirlerini kutsal dil olarak tabir edilen Sanskritçe

Ioga'ya dalmış bir rahip

yazdı) dan sonra Hindistan'ın dünya edebiyatına verdiği en büyük armağandır Tagore. 6 Mayıs 1861 yılında Kalküta'da dünyaya geldi. Kalküta, Hindistan'ın en büyük entellektüel merkezlerinden biriydi. Hâlâ da öyledir. Gerek Ghandi, gerekse de Naksalbari isyanın önderi Çaru Mazumdar'ın yetiştiği yerdir aynı zamanda Kalküta. Din adamları sınıfından geliyordu Tagore, varlıklıydı.

Genç yaşında aşık oldu ve evlendi. Çoluk çocukları sardı etrafını kısa sürede. Uzun sürmediği bu mutlu günleri, önce çok sevdiği ilk göz ağrısı karısını, ardından birer birer çokcuklarını kaybetti. Acı ateş olup düşmüştü bir kez yüreğine. Karısı ve çocuklarına adadığı yığınla kitaplar yazdı. Ve çocuk şiirleri, hikayeler. Çektiği acıları biraz olsun dindirebilmek, paylaşmaktı acılarını birileriyle. Ama acılar düştüğü yeri yakıyordu kor olmuş ateş gibi. Acılar, insan sevgisini doruğuna çıkardı yazılarında. Sanki kutsal ırmak Ganj ve İndus, birleşti ve taştı onun bağrında. Uğul uğul, avaz avaz seslendi uzun yıllar insanlara, aşka çağırdı cümle alemi; din, dil ırk farkı gözetmeksizin.

(...)
Durmaya vaktimiz yok.
Hepinizi çağırıyorum.
Ancak bugün varız bunu bileseniz
Yüreklerimiz yarılmadan
burkulmamışken daha
Hepinize gelin diyorum.
Hepinizi çağırıyorum.

Yapmış olduğu seyahatlerde, verdiği konferanslarda ırkçı düşüncelere cepheden savaş açtı. İngiliz emperyalizminin halkını köleleştirmesine, horlanmasına da duyarsız kalmadı Tagore. İngiliz emperyalizminin kendine verdiği "SiR"lik ünvanını fırlattı attı suratlarına. Ghandi'nin yürüttüğü güdük "ulusal bağımsızlık" hareketine de katıldı.

"*Ayak basmadığım yer kalmadı*" der bir söyleyişinde. Gerçekten tüm dünyayı dolaştı Tagore. Bir İbni Batuta, Evliya Çelebi, bir Marco Polo gibi seyyahtır sanırsınız. Ve bin yılların acısını, kahrını sırtına almış Atlas gibidir. O dolu dolu gözleri, duygu dolu bakışlarıyla içerisinde kopan fırtınalar, çıkış kapısı zor bulmuş da vurgun gibi dışarı aşmıştır.

Bir bakarsın asri yol üzerinde yapayalnızdır, ay ışığında basa basa ilerlerken, edebiyatın gözyaşları içerisinde sevgilisini arar, sorar yalvarır... Bir bakarsın çığlık çığlığa kapısının önüne çağırır sevgiliyi; "*gel testini benim gölümden doldur*" der.

Kadehin yap beni
Senin için dolayım

7 Ağustos 1941 yılında ayrıldı bu dünyadan Tagore. Son nefesine kadar aşka çağırdı insanları.

Yüreğimde karanlığın şavkını yak
Gece aşkın söylesin.

Eğer bana sorarsanız, hani şu Harappa yıkıntılarının üzerinde öten kuş var ya, O'dur Tagore. Kah Himalaya Dağlarının yücelerinde, kah has bahçenin derinliklerinde öten bir şeyda bülbül gibi serenatın doruğunda, aşka çağırır tüm insanları gündüz gece... Hangi insan duyarsız kalır şu çağrıya: Bakın ne diyor O;

Beni an ben yokken
Ben yokken-ben sıladayken
Ben gittiğimde beni an
Yıldızlı suskunluğun kıyısında
Gün batarken - son ışıklara
Bakar gibi - beni an
Arasıra...

Ve bir soru; acaba aşkı yasaklar ve acılar mı var etti dersiniz?

Eğer öyleyse, dünyanın kapısına "yasaklamak yasaktır" diye niçin yazmayalım...

** 1994 yılında Avrupa'da çıkan **Güney** (bugün bu dergi ülkede yayınlanıyor) dergisinde yayınlanan bu yazımızı, çok küçük değişikliği içeren bu kısa açıklamayla **Uzun Yürüyüş** okurlarımıza sunuyoruz. Halbuki bu yazı bazı değişimlere muhtaç hale gelimşti. Örneğin; **Cem yayınevi**nin çıkardığı Tagore'nin "**Gora**" romanında, Tagore açık açık din ayrımı yapıyor. Aşk'ın önüne din farkını getirip koyuyordu. Öyleki "**Gora**" adlı bu romanında Tagore, roman kahramanının aşkını değil, ama dinini değiştirmeyi zorunlu görmüştü aşkına ulaşması için Gora'nın. Yani din ayrımı yaptı Tagore. Bir diğer mesele; 'Baba Gandi' ile birlikte yürüttüğü güdük ulusal bağımsızlık hareketi dediğimiz şey, İngiliz emperyalizmine karşı yürütülen tam bağımsızlık hareketi değildi. Bu hareket yarı-sömürgecilik tezlerini seve seve kabul eden pasifist bir hareketti. Tagore daha sonra bu hareketten de tamamen çekilip sanat ve edebiyata vermiştir kendini. Ömrünün son yılları tam bir keşiş hayatı şeklinde geçmiştir. Buna rağmen dev bir şairdir Tagore. Ne kadar mı? Bunu*

okuduğunuz zaman göreceksiniz, Türkçeye kazandırılmış ona yakın kitabı var Tagore'nin.

KAYNAKÇA

Doğu Mitolojisi, Joseph Campbell
- Uygarlık Tarihi, İvar Lissner
- Aşka Çağrı", Tagore
- Krişna", His Divine Grace
Felsefe Ansiklopedisi, O. Hancerlioğlu
- Tarih Boyunca Büyük Öğretiler, Alban G. Widgeriy
- Yüzyılların Gerçeği ve Mirası, S. Tanilli, Cilt 2 ve 3
- Sömürgeciliğin Sonu, S. ve F Orsan
- Fiziğin TAO'su, Fritsof CAPRA

"YORUMSUZ"

Ermekse emelin
erenlerin diyar›nda aflka,
önce gerçe¤i yakala.
Fele¤i tek baca¤›ndan
a¤aca asan dünyada...

Kalmam›fl senin benim
hükmümüz
kaybedilen insanl›k, hükümsüz,
yi¤itler kaybediliyor, vakit gündüz,
ser'imizden baflka, kalan ne'miz,
içi geçmifl flu geberik dünyada...

Sorgucu meleklerin eline düflmeden,
senden, seni sorgula
zaman geçmeden,
yüre¤ine sor, anlats›n seni erinmeden,
boflalt beynindeki irini,
sen seçmeden,
Padiflah çeflmesi gibi aks›n,
aks›n da kötü ruhlardan ar›ns›n
bo¤ulmadan,
koru kendini,
ifritler anaforunun girdab›ndan...

Sen sen ol
Sevday›,
bir fincan kahvenin köpü¤ünden iç
höpürteterek

‹ç iç korkma höpürdetmekten!..

fiunu da iyi bil:
Höpürdetmek de özgürlüktür,
K›ç› k›nal› tutsak dünyada...

Gökhan KAYA

"Baba n'olur bırakma"

D. Ali ÖZCANDAN

Gecenin 03.00 sularında bir ışık karartıldı Amed'in külçelerinde. Aydınlığı, gecenin zifiri karanlığını bir mum gibi emerek, bir evin penceresinden gülümsüyordu yıldızlara. Şafağın aydınlığından korkan yarasa sürüsünün saldırısına uğrayan diğer ışıklar gibi o da şafağı karşılamayadan devrildi gecenin orta yerine... Esen ürkütücü yelin soğukluğunda titreyerek namlunun ağzından fırlarcasına bıraktı kendini, yüksek bir apartmanın yedinci katından.

Yaşamın baharında, Temmuz sıcaklığıyla gülümsüyordu yarına. Onuruna, kadınlığına, kimliğine sarılıp ölüme koşarken, geride; gözbebeklerinde donakalan düşleri ve "*Baba n'olur bırakma, bunlar beni götürmesin. Beni bu defa öldürürler...*" diye haykıran yalvarışları kaldı. Baba, umarsızca feryatları tesellilerle dindirmeye çalışırken, ana yüreği dayanamayıp namluların arasından sıyrılarak koştu kızının arkasından, ama geç kalmıştı... Tereddütsüzce bırakmıştı kendini boşluğa. Ölümü bir nefeste küçültmüştü.

Ölümün o donuk yüzüyle tanışması ilk değildi. Daha önce, bir gözaltı furyasında onulmaz işkenceler, tacizler, tehditler ve yanıbaşında dövülerek öldürülen bir gencin çığlıkları işlenmişti benliğine. Aydınlanmayan gecelerinde, kulaklarında uğulduyordu; her kelimesi iğrençliklerle yüklü olan işkencecilerin sözleri ve çırılçıplak soyundurulup tacize uğrayışı. Celladın, tenine her dokunuşu, bir mermi gibi yüreğini delip geçiyordu. Tüm vücudu nereden geleceği belirsiz olan onursuzluklar karşısında titreyerek ürperiyordu. Savunmasız kalmıştı bir yangının ortasında. Tek silahı, onurunu bilincine kuşanıp taşlaşmaktı. Ama yine de örtünmeyi, kapanmayı ömründe hiç bu kadar arzulamamıştı. Topraktan kendisine yer açmasını diliyordu bazen. Bazen, bir Boran'ın kanadına tutunup Şahan'ların diyarına, o emin ellere uçmanın hayallerine dalıyordu.

Her anı ölümü aratan seanslarıyla on iki günü geride bırakırken, içinde ölen bir çocuğun resmini taşıyordu. Yüreğinde, taşan coşkun suları artık akıtmıyordu Dicle'ye. Kurutulmuştu pınarları. Durgun bir nehrin resmi ilkin onda çekildi.

Karanlık mahzenden çıkıp yaşamın coşkun akıntısıyla buluştuğunda, boğulmamak için bir süre kenara çekildi. Sonra acısını bağrına gömüp, yaşama, bir kelebeğin kanadından yeniden tutunmaya çalıştı. Ve fazla uzaklaşamadan, başında bir giyotin gibi duran tehditlerle yüzleşti.

Artık, kaygısızca yalnız başına kalacağı anları, kente karanlık çöktüğünde gezeceği güvenilir caddeleri, kabusa dönüşmeyen uykuları ve katıksız düşleri kalmamıştı. Duyduğu her siren sesinde arkasına bakan, her telsiz anonsunu duyuşunda ürperen

ve kendi kontrolünde çıkan bir beden geziniyordu ortalıkta.

Neydi onu böylesine ürküten? Ölüm mü?.. Yoksa işkence mi? Ya da uykusuz geçen geceleri mi? Hayır hayır! Hiçbiri! O, kısacık ömrünün baharında bunların hepsine tanıklık etmişti.

Ölüm; yaşamı, ince bir dalın kıpırtısında haykıran bir fesleğenin, nefesinin diğer yarısında saklıydı hep. Ve toprağa düşen bir çığ tanesinin bedeninden raksediyordu durmaksızın. İşgale uğrayan topraklarında anlatılan her destan, söylenen her ağıt hep bir parça zülum ve ölümle mayalanıyordu. Doğduğunda kulağına fısıldanan ninnide bile kararttılan gögün izleri saklıydı. O, bu ezginin bir parçası olmaya başladığında ölümün hangi durakta, kime ne zaman bir gölge gibi sarılacağının bilinmeyeceğini öğrenmişti; öğrenmişti yaşamın diğer adının ölümde saklı oldğunu da. Ve bu yüzden, artık ölüm korkutmuyordu onu. Onuruyla direneceği dargeçitlerde bazen bir sığınaktır insana.

Ve yaşamının yirmi ikisinde, onurunu bilincine gömüp karanlığın üsütne yürürken, bu badirede ürkütücü olan ve yüreğini bir yarımay gibi kararan ne ölüm çanlarıydı ne de işkence sızıları. Dayanılmaz olan, çırılçıplak soyulup teşhir edilişi ve günlerce süren/bitmek bilmeyen tacizlerin benliğinde açtığı derin yaranın sızısıydı...

Ve o yarasına yeniden neşter atıldığında, işte o zaman içindeki çoşkun çocuğun tebessümüne gölge düştü. Ve işte o an yüreğinde kararttılmış bir yarımayın resmi görüldü... Yarasa sürüsü başına üşüştüklerinde, bir daha o karanlık mahzene girmemek için onurunu, namusunu onlara dokundurtmamak için, gecenin 03.00 sularında yalnız kalan çığlığının ardından bıraktı kendini ölümsüzlüğe...

Kimseler duymadı çığlığını. Yüksek trajli gazetelerin üçüncü sayfa haberlerine iki satırla konu oldu. *"Medine Öncel, 14 Temmuz 1999 günü Diyarbakır'da polisin yeniden gözaltına almak istemesi sonucu 7. kattan atlayarak yaşamına son* verdi." Kimdi o? Ne istiyordu? Niçin son verdi o güzelim yaşamına? Yirmi ikisinde bir genç kızın... umutlarına, düşlerine, sevdalarına kim gölge düşürdü? Işığını kim, niye söndürdü? Soran yok muydu?

Alıştı artık bu cihan, zülüm ve ölümle barışıklığımıza. Bedenlerimizin alevle dansını seyretmeye... Kendi topraklarımıza diri diri gömülmemizi kaderimize bağışlamaya alıştı. Ve yürekleri artık sindiriyordu; acılarımızdan kopan feryatlarımızın dağlarda yankılanışını.

Dostluklar nasihatlara sığındı. Meramımıza bakmaksızın "bilge"liği oynamayı ve acımızı kanıksamayı bir erdem saydılar. Oysa haramiler, bir genç kızın gözlerinde bir kez daha şafağı kararmaya koyulduklarında, ne de çok özlemiştik bir dostun sıcaklığını. Ne de çok özlemiştik çığlığımıza bir merminin yankısıyla karşılık veren yoldaşlıkları. Hep arar olduk, yaramıza merhem olacak bir dostun tebessümünü, dokunuşunu, yüreğindeki akkorun sıcaklığını ve dilimizde düşmeyen ezgiye ortak oluşunu... Oysa kavgada dostlukların resmini çizerken, onların yerini -çoğu kez- boş bırakmak yine en çok bize dokundu. Çünkü geçte olsa, sancılı da olsa, şafak, onlarla birlikte koparılıp alınacaktı gecenin rahminden...

"NE ETTİN"

Gönül deryamda,
dalgalar hırçın,
yosun bağlamış
kayıkçının hüznü,
yan yatmış tayfalar
sahilde,
dalgakıranlar kırılmış,
kumsalda
alabora olmuş kayıklar

Balıklar boğuluyor darlıktan,
pelikanlar
ölüp ölüp dirilmekte yoklukta,
Karabataklar batmış kahrından
derinlere...

Fener,
yol göstermez karanlığa,
gemiler,
bir çay içimliği
oturmakta kayalara...

Fırsatçı oltaları atılmış
bulanık sulara,
zokalar yutulmayı bekler
pusuda...

Sevda düşürünce
ben bana,
akıntıya kapılıp
dip tarar çapa,
çıkıp rotadan
gömülür giderim karasulara...

İnsaniyetlik
varamadan limana,
boğulur vurur dalyana,
gecikmez
toplanır başına kuru kalaba..

Ne ettin,
diyemeden ben bana,
can çekişen insanlık
karanlıkta,
kalakaldım bır başıma,
öylece donakaldım.
Sessiz çığlıklar atmaktayım,
yakamozlar duymaz sesimi,
çağıltılar kulak kesmez,
bir insan,
bır sıcak nefes,
bir ateşbaz öpücük beklemekteyim,
dönmek için
aranıza..

Eşgalim gizli gezmekteyim
tarih sayfalarında,
sarhoş bir aydınlık,
bir karanlık sızmış
her köşebaşında,
yeminim andım olsun kı,
İnsanlığa,
hesap soracağım,
sorduracağım,
döneceğim aslıma...

Gökhan KAYA

Kategorilerin felsefi anlamı

Hüsnü AKSOY

Felsefi kategorilerin genellik ve soyutluk düzeyi, sözcüklerin ve imgelerin yanı sıra, bilimsel kavramlardan daha yüksektir. Örneğin, içeriklerinin genelliğinden, yani soyutluğundan dolayı, içerik, biçim, nitelik, nicelik, nedensellik, raslantı gibi felsefi kavramlar bilimlerde de kullanmakla birlikte, felsefede daha soyut bir düzlemde karşımıza çıkarlar.

Genellik derecesinin yüksekliğinden dolayı, felsefi kategoriler, bilimsel araştırmaların kavramsal çatısının oluşturulmasında, ussal dayanaklarının hazırlanmasında farklı işlevler üstlenirler.

Batı Felsefesi tarihinde, metafizik bir çerçevede de olsa, kavram ya da kategori sorununa ilk kez dikat çeken Platon'dur.

Platon'a göre, evrensel gerçeklikler olarak alınan ideaların soyut biçimleri olarak kavramlar, insanın aklında *a priori* olarak vardır. Akılda örtük olarak bulunan kavramları açık kılarak gün ışığına çıkardığımız zaman, aralarında yetkinlik ve genellik derecesine göre bir hiyerarşinin olduğunu 'görürüz'.

Platon'a göre, örtük kavramların gün ışığına çıkarılması için öncelikle anımsanması gerekir. Anımsanmanın oluşabilmesi için de kavramların tekil, değişken, gelip geçici kopyaları olan nesnelerin algılanması zorunludur. Örneğin, genellik ve yetkinlik derecesi en yüksek olan *iyi*' kavramının bilincine varabilmek için, önce genellik ve yetkinlik derecesi en düşük olan, tekil bir nesne olarak alınan *kırmızı gül*' ün algılanması gerekir; ardından tekil bir nesne olan *gül* bir kenara bırakılarak genellik ve yetkinlik düzeyi daha yüksek olan *kırmızı renk* kavramına ulaşılır; sonra renge göre genellik ve yetkinlik düzeyi düşük olan ve tekil bir nesne olan gülü anımsatan *kırmızı* da bir kenara bırakılarak sadece *renk* kavramına yükselinir; bir sonraki aşamada ise *renk*' den daha genel ve yetkin bir içeriğe sahip olan *nitelik* kavramına ulaşılır; en sonunda ise bütün kavramların en üstünde yer alan, genellik ve yetkinlik düzeyi en yüksek olan *iyi, güzel* kavramına yükselinir.

Bu metafizik çıkarımın ve soyutlamanın sonucunda anımsanan, açık kılınıp tanımlanan bu kavramlar, kendi başlarına var olan, evrensel gerçeklikler olan ideaların ussal biçimleri olduklarından, Platon'da kavramlar ya da kategorilerin ontolojik anlamı ağırlıktadır. Platon'da, kavramların ya da kategorilerin bilgi kuramsal anlamları örtük bir biçimde kendisini duyurur.

Felsefi düşüncede, bilgi kuramının yanı sıra ontolojinin bir olgusu olarak kategori sorunu ilk kez Aristotales' te karşımıza çıkar.

Aristotales, kategorileri, metafizik biçimde anlamlandırdığı, tanımlayıp formüle ettiği varlığın temel biçimleri

olarak alır. Varlık, ilkin kendisini niteliksiz, belirlenimsiz, şekilsiz olarak ortaya koyan madde ile, maddeye nitelik kazandıran, biçim veren formun birliğini içerir.

Madde ile form arasındaki etkileşimin her basamağında madde yeni nitelikler, belirlenimler kazanarak eskisinden daha yetkin, tam ve genel bir biçime, forma girer. Form, maddeye *biçim* verdiği gibi, ulaşması gereken bir *erek* olarak arkasından da koşturur. Bu yüzden sürecin *ilk nedeni* ve *son ereği* olarak yani *formun formu* olarak tanımlanır, anlamlandırılır, kavramlaştırılır.

Aristotales'te kategoriler, bir yanıyla maddenin, öte yanıyla da formun yani düşüncenin biçimleri olarak karşımıza çıktıklarında, bilgi kuramsal ve ontolojik anlamları birlikte içerirler. Başka bir deyişle Aristotales'de, kategoriler hem bilginin temel biçimleri hem de varlığın genel formları olarak iki değişik anlamlar kazanırlar.

Maddeye nitelik kazandıran, biçim veren formun kendisi bir katgoriler düzeni olarak karşımıza çıkar. Belirsiz biçimde de olsa, form ve maddenin birliği, varlık ile düşüncenin özdeşliğini içerdiğinden, Aristotales'te de kategoriler, bilgi kuramı ile ontolojinin iç içeliğini gündeme getirir.

Hume'la birlikte, kategoriler sadece bilgi kuramsal çerçevede ele alınmaya başlanacaktır. Yani, öznenin nesneyle olan bağlantısı içinde, bilgi kuramsal bir anlam kazanan kategorilerin metafizik anlamı ikinci plana itilir.

Hume, kategorilere ilişkin düşüncelerini geliştirirken *nedensellik* sorununu çıkış noktası olarak alır. Hume'a göre, diğer kategorilerde olduğu gibi, nedensellik kategorisi de, ne gözlem dünyasında edinilen bir *şey* dir, ne de soyut biçimde oluşturulan çıkarımların, usavurmaların, soyutlamaların ortaya çıkırdığı bir *ide'* dir.

Ona göre gözlemler bize, belli zaman ve mekan dilimleri içinde yer alan, sık sık ve ardarda gelen olaylar dizisini oluşturan olaylardan birisini neden, diğerini sonuç olarak verebilir, ama iki olay arasında anlamlı ve somut bir bağlantıyı olanaklı kılacak bir *nedensellik* ilişkisini veremez. Bu ampirik yaklaşıma göre, gözlem bize, belli zaman ve mekan koşulları içinde ortaya çıkan, ardarda gelen olayların karşılaştırılmasını olanaklı kılarak, benzer nedenlerin benzer sonuçlara yol açacağı türünden bir *sanı'*yı verir.

Nedensellik bağlantısının nesnelliğini yadsıyan Hume, bu tutumuna gerekçe olarak da, nesneler dünyasını büyük oranda bilincimize kapalı olmasını gösterir. Şöyle der Hume: "*Doğa bizi bütün sırlarından uzak tutmuştur; nesnelerin sadece yüzeysel bir kaç niteliğinin bilgisini verirken, beri yanda nesnelerin etkilerinin tümden dayandığı güçleri ve ilkeleri bizden uzak tutmuştur.*"

Ona göre, biz, sadece belli zaman ve mekan dilimleri

içinde ortaya çıkan gözlemleri izleyip ortaya çıkardıkları sonuçları karşılaştırarak, bu sonuçları analiz ederek, sonunda benzer olayların benzer sonuçlara yol açtığını *tecrübe* ederiz. Bu tecrübeler zamanla bizde *alışkanlıklara* dönüşür. Bu alışkanlıklar da bizde *nedensellik* türünden bir *sanı*'nın oluşmasına yol açar. Bu sanı bir alışkanlık olup, nesneler dünyasında karşımıza çıktığı varsayılan nedensellik türünden zorunlu bir bağlantıyı dile getiremez. Hume'a göre nedensellik olsa olsa neden ile sonuç arasında var kabul edilen bir bağlantının sanısını oluşturmaktadır: "*Neden, ikinci bir objenin izlediği objedir; öyle ki, ilkine benzeyen objeler olmasaydı ikinci obje hiç bir zaman olmazdı.*"

Böylece nedensellikte olduğu gibi diğer kategorilerde de, gözlem dünyasında ortaya çıkan nesnelere, olaylara tıpa tıp benzeyen, onları temsil eden, onların yerine geçen "şey" ler değillerdir.

Peki, insan zihninde *a priori* olarak bulunmayan, gözlemler sonucunda nesneler dünyasından da çıkarılamayan kategoriler ya da kavramlar nasıl oluşur? Hume'a göre, kavramlar ya da kategoriler, insan zihninin yapay olarak ürettiği, gerçekliğe ilişkin ampirik bilgiler edinmek için sık sık başvurduğumuz araçlardır. Söz yerindeyse, balık tutma işlevini üstlenen bir ağ ne ise, bilgilenme sürecinde de kavramın ya da kategorinin yeri odur.

Hume'un bakış açısı, kavramın içerik olarak nesneye olan bağlantısını belirsiz kıldığı gibi, biçim olarak özneye olan bağlılığını da dışsal, yapay bir ilişkiye dönüştürerek, zihnin yaratıcı, gizil güçlerinin dildeki etkisini de bir kenara iter.

Felsefe tarihinde ilk kez Kant, kategorileri içerik olarak nesneye, biçim olarak da özneye bağlı olduklarına işaret ederek, diyalektik düşüncede bir yeniliğe yol açar.

Kant, geleneksel idealizmin yaptığı gibi, kavramları, kendi başlarına var olan evrensel gerçekliklere dönüştürerek, ardından onlardan tek tek nesneleri türetmediği gibi; aynı zamanda ampristlerin yaptığı gibi, kavramları nesnelerin, ilişkilerin, süreçlerin, olayların tanımlanmasında kullanılan basit bir araca da dönüştürmez.

Kant, Hume' da karşımıza çıkan, kategorileri bilgi kuramının bir sorunu olarak alan tutumu devralır, öznel idealist bir çerçevede yeniden temellendirip formüle eder. Ona göre kategoriler, anlakta *a priori* olarak yer alırlar. Ama içerikleri boş olduğundan, bu kategoriler kendi başlarına bilgi vermezler. Kategorilerin, nesnelerin, olayların, süreçlerin, ilişkilerin genel, temel, evrensel bilgilerini verebilmeleri için algısal bir içerik kazanmaları gerekir.

Marx, kavramları ya da kategorileri, bir yandan toplumsal süreç içinde öznenin edindiği soyutlama ve usa vurma yetisinin bir ürünü olarak alır; öte yandan kategorilerin içerik olarak nesneye bağlılıklarına işaret eder. Ayrıca, öznenin zaman ve mekan içinde farklılaşmasını dikkate alarak, öznenin yanı sıra, öznenin soyutlama yetisinin ürünü olan kategorilerin **tarihselliğini** önplana çıkarır.

Marx'a göre kavramlar içerik açısından nesneye, biçim açısından özneye bağlıdırlar. Öznenin biçimlendirme süreci olmaksızın kavramların üretilmesi olanaksızdır. Öznenin bilinçli, amaç yüklü ve hedef gözeten etkinliği, hem soyutlama yetisinin içinde oluştuğu ortamı oluşturur; hem de kavramların nesne içeriklerinin farklılaştığı, değişip başkalaştığı alana işaret eder. **Praksis** olarak tanımlanan bu eylem içinde kategorilerin içeriği, biçimi ve sınırları belirlenir; bu yüzden, öznenin bilinçli, amaç yüklü, hedef gözeten etkinliği olmaksızın, ne kavramlar oluşturulabilir, ne de icat edilebilirler.

Bu açıdan bakıldığında, kavramlar, bir yandan bireysel, tekil öznenin soyutlama ve usavurma yetisininin ürünü olmalarına karşın, aynı zamanda toplumsal düzlemde, dilsel faaliyetlerde uzmanlaşmış olan kişilerin arasında oluşturulan konsensiyumun ürünü olarak da yapay biçimde de üretilebilirler.

İnsanı, umudun sofrasına davet eden kitaplar...

H. Ertan MELSİM

XX. Yüzyılın sonları El Nino'nun felaketleriyle geçti; binlerce insan yaşamını yitirirken milyonlar evsiz kaldı, ekonomik kayıp milyarlarca dolardı. Bilim çevreleri son yıllarda doğal felaketlerin doğal olmayan bir sıklıkta tekrarlandığına dikkat çekiyor. Kapitalist egemenlerin "dostlar alış verişte görsün" sözdeliğini aşamayan "**çevre zirveleri**"ne karşın bir türlü azaltılamayan emisyonlar, ozon tabakasını inceltip, dünyanın damını deliyor; gezegenimizin ateşini yükseltiyor. Orman alanlarındaki azalma hızlanarak sürüyor. Doğal kaynaklar hızla tüketilirken sentetik ürünlerin doğadaki birikimi bütün canlı türlerini tehdit ediyor. **Kısacası dengeleri alt üst edilen doğa, insandan öcünü alıyor sanki...**

Ekolojik yıkım konusunda çok şey yazılıp, söyleniyor. **Ancak soru(n), kapitalist çerçeveyi aşan bir eksene oturtulamadığı için "çözüm önerileri" güdük ve yetersiz kalıyor**. Malum ya, kapitalist vahşetin pptahakkümündeki dünya, sarhoş gemi sendromu yaşarken; bilge denizcilerin ve filozofların da dediği gibi "*yönünü bilmeyene hiçbir rüzgar yardımcı olamaz*"!

Bu koşullarda kaleme alınan "**YDD Kıskacında Çevre ve Kent**", sadece ekolojik yıkımın boyutlarının bir kez daha belirlenmesini değil, sorunun kaynağının saptanarak dönüştürücü, kalıcı ve radikal çözümleri tartışmaya açmayı hedefliyor. Toplam sekiz bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde, soğuk savaşın nihayeti ile girildiği savlanan "sıcak barış" döneminde ortaya atılan ve yeni olmaktan öte sadece kapitalizmin farklı bir versiyonu görünümündeki "Yeni Dünya Düzen(sizliğ)i"nin ("YDD") genel çehresi tanıtılarak, "YDD"nin ortaya çıkardığı derin sömürü ve talan ilişkilerinin yanında sosyal yapıdaki anomalilerin altının çizildiği bu bölümde, verilerden de görüldüğü gibi "**yeni**" diye sunulan insanlığa, eski(miş) bir cinnet dışında bir şey vaat etmiyor.

Göksel N. Demirer, Temel Demirer, O. Eylem Doğmuş, Metin Duran, Tayfun Görgün, Kaya Hünler, Nida K. Özbolat, Sibel Özbudun, Özgür Orhangazi, Gökçer Özgür, Kahraman Yapıcı; **"YDD" KISKACINDA ÇEVRE VE KENT**; ÜTOPYA KİTABEVİ, Tel: (0312) 433 88 28, Haziran 1999; Ankara

"YDD" ile önündeki ulusal ve yerel engeller de kalkan küresel sermaye, dünyayı toplama kampına çevirirken; ekonomide ulusal korumacılığın sonunu getirecek ve dünyanın bütün kaynaklarını (doğal kaynaklar ve emek) kapital birikiminin hizmetine sunacak küresel anayasayı da yürürlüğe koymakta kararlı görünüyor. Ticarette ulusal ve yerel yargının tamamen devre dışı kalmasını ve endüstriyel üretimin ucuz emek ve çevre anlamında daha az korumacılığın söz konusu olduğu bölgelere kaydırılmasını hedefleyen Çok Taraflı Yatırım Anlaşması (MAI) ve olası getirileri ikinci bölümde irdelenmektedir.

Üçüncü ve dördüncü bölüm, negatif ütopya olmaktan öte insan yaşamını tehdit edici boyutlarda bir felaket düzeyine ulaştığı bilim çevrelerince de sık sık dile getirilen ekolojik yıkımın boyutlarını örneklerle ortaya koymaktadır. Kapitalizmin kâr hırsı ile futursuzca talan ettiği dünyamızda ekolojik dengelerin nasıl ve ne düzeyde tahrip edildiği, bu felaketten kimlerin nasıl yararlandığı bu bölümlerin ana teması.

Doğal olduğu üzere ekolojik yıkımın bir de yerel boyutu var. Türkiye'de çevrecilik adına takılan maskeler, Avrupa Birliği'ne katılmak hevesiyle yeşile boyanmaya çalışılan yasal düzenlemeler ve işlevsiz Çevre Bakanlığı beşinci bölümde ele alınıyor. Bunun yanında

"YDD"nin doğrudan bir sonucu olarak zararlı atık taşınımı ve bunun Türkiye üzerindeki yansımaları da bu bölümde masaya yatırılmaktadır.

Çevresel değerlerin korunması ve bu konuda verilecek toplumsal mücadeleye eşsiz bir örnek oluşturan **Bergama Direnişi** ve buradan çıkarılması gereken dersler altıncı bölümde ele alınmaktadır.

Yedinci bölümde ise sadece yaşamsal bir mekan olarak değil, üretim ilişkilerinin biçimlendirildiği ve yeniden üretildiği sosyal altyapılar olarak ele alınması gereken kentler ve kapitalist üretim biçiminin kent boyutu irdeleniyor.

Son bölümde çözüme giden yolun başlangıcı olarak görülen **Marksist Ekoloji** üzerine yüksek sesle düşünülmeye çalışılırken; yapıtın ekine, 25 Temmuz-3 Ağustos 1997'de İspanya'da toplanan "***Neo-liberalizme Karşı İnsanlık İçin İkinci Kıtalararası Buluşm***a"ya, **Türkiye Ortadoğu Forumu Vakfı** ve **Özgür Üniversite** adına sunulan "***Ekolojik Kıyamet Tezleri***" konulmuş.

Özetle, "**YDD Kıskacında Çevre ve Kent**", ekolojik felaketi Marksist bir perspektifle analiz edip, çözüm yolunda Marksist Ekolojinin oynayacağı merkezi rolü saptarken, "**Maximo Commandante** (Başkomutan)" Fidel Castro gibi düşünüyor: "*Neo-liberal küreselleşme, insan soyunun geleceğini tehlikeye atıyor... Dünya çapında tek biçimli bir kültür dayatıyor... Onca spekülasyon, çevre yağmalaması, kanlı savaşlar, bizi dünya çapında kaçınılmaz bir bunalıma götürüyor... Bugünkü iktisadi dünya düzeninin yıkılışı kaçınılmazdır... Bizi düşündüren Devrimin geleceği değil, insanlığın geleceğidir... Çözüm, dünyayı, babalarının çiftliği gibi kullananlardan gelmeyecek. Yeni dünya düzeni sistemi çöküşü kaçınılmaz... Serbest piyasa talanını yüceltenler, ikiyüzlüdür... Piyasayı din haline getiren tutucu, gerici din adamlarından başkası değillerdir... Özgürlük, kardeşlik ve onurdan geçer. Bu iki kavram ise piyasayla bağdaşır şeyler değildir... Yenen biz olacağız...*"

"NEO-LİBERAL SALDIRI, KRİZ VE İNSAN(LIK)"

Ünlü spekülatör George Soros'un, "*küresel mali sistem çöküşe eğilimli*"; Jean-Marie Guehanna'nın, "*demokrasinin birçok yerde 'yönetemeyen demokrasi' durumuna düşmesi yanında 'ölüm döşeğinde' uzandı,*" dediği "Yeni Düzen(sizlik)" dünyasının çivisi çıktı!

"*Çığrından Çıkmış Zaman*"; Eşber Yağmurdereli'nin, "*Yüzyıllardır bu topraklarda hayatımıza, onurumuza kasteden bir akrep var. O hayatımızı, onurumuzu ve bilincimizi, her gün, sonsuz kere zehirliyor*" betimlemesinde somutlanırken; neo-liberal vahşet kareleri karşısında sormamak mümkün değil: "**Dystopia Çağı**"nda mıyız? Yoksa, Aldous Huxley'in "**Yeni Dünya**"da, Jack London'un "**Demir Ökçe**"de, Orwell'in "**1984**"de, Yevgeni Zamyatin'in "**Biz**"de tariflediği bir cinnetin ortasında mıyız?

Kapitalist cinnetin kriziyle sarsılan dünya, sarhoş gemi sendromu yaşarken; eşitsiz birleşik gelişim dinamikleriyle beslenen küresel kriz dinamikleri tarihi hızlandırıyor! İnsan(lık)a; "**Carpe Diem**", yani "*günü, anı, zamanı yakalama*" yani "bir kıvılcım"ın ateşlediği büyük yangınları yaratma imkanını sunuyor...

İmkan ile tehlikenin büyüdüğü tarihsel kesitte kaleme alınan "**Neo-Liberal Saldırı, Kriz Ve İnsan(lık)**", "*YDD nedir, neyi hedefler?*" sorusunu yanıtlarken; "YDD" saldırganlığının bilançosunu gözler önüne seren yapıt; "Yeni Düzen(sizlik)" dünyasındaki "*yapısal işsizlik*", "*büyüyen açlık ve besin krizi*"ne, "*çocuklara kıyan kapitalist gerçeğe*", "*derinleşen eşitsizlik uçurumu*"na, "*YDD'nin işçi sınıfına saldırısına ve emekçilerin karşı duruşu*"na dikkat çekiyor.

Neo-liberal açmazın çokuluslu küresel bezirganlarının egemenliğini sorgulayan çalışma; kara para egemenliğinin dünyasında yıkıcı "YDD" kapitalizminin kriziyle devreye giren talan ve asalaklık ile küresel Kuzey/Güney ikilemini irdelerken; Meksika deneyi ve "**Yapısal Uyum Programları**"nı, borç sarmalından mali krize evrilen gidişi sergiliyor.

Mali krizin sarstığı dünyada "**Asya Mucizesi**"nin çöküşünü, krizin sadece Asya'ya özgü olmadığını, Güney Kore, Japonya, Endonezya, Rusya, Brezilya ve benzeri manzaralardan örneklerle sergileyen çalışma; IMF, Özelleştirme, MAI, MIGA saldırganlıklarının sonuçlarını gözler önüne seriyor. "**Ultra-Emperyalizm Düşü**"nü tekzip eden

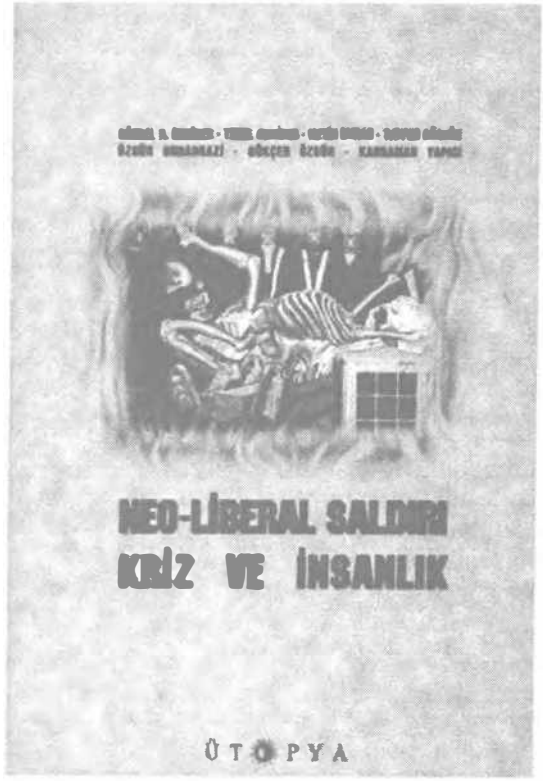

Göksel N. Demirer, Temel Demirer, Metin Duran, Tayfun Görgün, Özgür Orhangazi, Gökçer Özgür, Kahraman Yapıcı; **NEO-LİBERAL SALDIRI, KRİZ VE İNSAN(LIK)**, Ütopya Kitabevi, Haziran 1999, Ankara

çalışma, emperyalizmin demokrasinin inkarı olduğu gerçeğinin altını çizerken; "*Teknolojik Gelişme Masalları*"yla taçlandırılan "YDD" vitrinindeki "*Bilgi Toplumu*" yalanını mahkum ediyor!

"YDD"nin yöneldiği açmazda NAFTA'nın, AB'nin, ASEAN'ın, APEC'in, NATO'nun ve "YDD"nin motoru ABD'nin yaşadığı karabasanı ya da "**Amerikan Rüyası**"nın sonuna dikkat çeken çalışma küresel toplumsal çürüme ve şiddetin çapını gözler önüne sererken; uluslararası ilişkilerin geleceğine ilişkin soruların yanıtlarını arıyor. Bu bağlamda emperyalizmin yeni askeri stratejisine, ABD'nin yeni yönelimine ve oluşturduğu 21. yüzyıl stratejisine, NATO'nun Balkan savaşına değiniliyor.

"YDD"yi kavramak ya da sorunun ortaya konması için, felaket ve umut tablosunun ana hatlarını resmeden çalışma; devrimci Marksist bakış açısıyla; insan(lık)dan yana çözümün mümkün olduğunun, soru(n)ların aşılabilirliğinin altını çizerken, "YDD" karşısındaki yanıtın küresel olduğunun altını özenle çiziyor! "YDD" karşısında insanlığın geleceğine ilişkin sonuçlar ve olasılıklara değinilen çalışmanın vardığı "sonuç": Ek'teki "***İspanya'daki II. Kıtalararası Buluşma İçin 'YDD'ye Karşı Tezler***"de de ifade edildiği üzere, başkaldırının yeniden güncelleştiği ve bu yolda tarihin "bitmeyip", aksine sürdüğüdür!

Ve nihayet "***barbarlığın panzehiri sosyalizmdir***," vurgusuyla; tüketilemeyen, eskimeyen başkaldırı konusunda da, "*Fazlasıyla ısındı deniz/ kaynadı kaynayacak/ dipten bir deprem yaklaşıyor/ suyun üzerindeki buğuya bakarsak/ Ne kadar yoksul ve çıplak/ görünürse görünsün ağaçlar/ o kadar yakındır ilkbahar/ özsu yürümüştür dallara/ uğultuya bakarsak,*" (Atilla İlhan) diye haykırıyor.

KENT VE HALK

Onlar yaşadıkları topraklarını terk edip, daha iyi hayat şartlarına sahip olma umuduyla başkente gelmiş birer "kentli" artık. Onlar Çankaya Köşküne 10 km uzaklıkta bir "**kent köyü**" görünümünü sergileyen Misket mahallesi sakinleri. Mahalleye kendi evlerini kendileri yaparak ilk yerleşenler, yerleştikleri 1964'ten bu yana lağım sularının ve çöp atıklarının yaşam sınırlarını kısıtlamasına ve yaşam sürelerini kısaltmasına alışmışlar artık. Her seçim döneminde sorunlarına çözüm getirme vaadiyle mahallelerine gelen hiçbir siyasi parti temsilcisine ve devlet yetkilisine inanmıyorlar, güvenmiyorlar.

Tüm bunlar hızlı sanayileşme, göç ve çarpık kentleşme sonucu alt yapı yetersizliklerinin, daha çok yoksullaşan insan yaşamına yansıması, insanın insanla ve doğayla olan ilişkisini zedelemesi. Ve bu yansımayı özellikle büyük kentlerin varoşlarında birebir yaşayanlar en doğal hakları olan ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 25. maddesinde de belirtilen "**konut hakkı**"nın kısıtlanmasına ve yaşam alanlarının daraltılmasına karşı sessiz kalıyorlar. Ve varoşları "*kural dışılık ya da kentsel biçim ve ilişkilerden bir kopuş*"un mekanları olarak gören zihniyetle ve metropollerin büyük apartmanlarında oturanlarla doğal bir ayrılık yaşıyorlar ister istemez.

İşte "kent ve halkı" bir araya gelme özgürlüğünün iki önemli (temel) bileşeni olarak gören ve bu özgürlüğe karar verme hakkını gerçek hak sahiplerine yani halka bırakan (tanıyan) Jean Robert, "**Kent ve Halk**" adlı kitabında dünü ve bugününü anlatarak başladığı konut sorununu tarihsel bir perspektifle ortaya koyuyor. "*Yerleşmenin bir hizmet veya meta olmadığına*" işaret eden Robert, "*yerel özerklik ilkelerini hayata geçirmeye kalkışan toplulukların özlem ve mücadelelerini betimliyor ve düşmanlarına işaret ediyor.*"

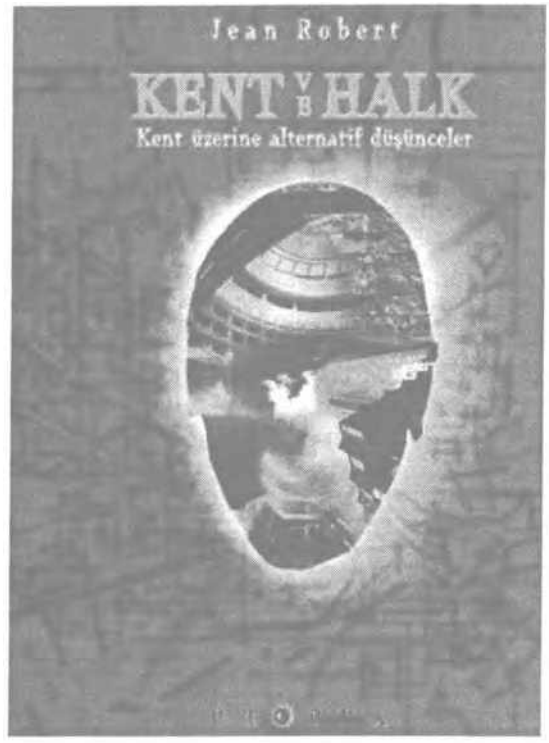

Kent ve Halk (Kent Üzerine Alternatif Düşünceler), Jean Robert, İngilizceden çeviren Özgür Orhangazi, Ütopya Yayınları, Ankara, Şubat 1999

Konut sorunun dünyanın zengin uluslarında da eleştirel bir bakışla incelendiği kitapta, çağdaş konut tartışmalarına ön ayak olan çalışmalarda kaleme alınmış bulunuyor.

Yazar, çalışmasında atıfta bulunduğu diğer yazarlarla "*konaklamanın şiirsel bir eylem*" olduğu görüşünü paylaşıyor. Şimdilik her ne kadar yerleşim "*umutsuzca sıradanlığın şiiri*" olarak görülse de, konut sorununun irdelendiği sıradanlığn yitirilmiş şiirsel boyutun yeniden bulunmasına çağrı çıkartmakta olduğu düşünüyor.

"Kent ve **Halk**" hem konuyla ilgili konut için hem de yaşadıkları coğrafya dahil tüm dünyada nice benzeri olan Misket mahallesi ve gökdelenler arasındaki paradoksal yaşam ilişkisinin nedenlerini merak edenler için tavsiye edilecek türden bir kitap.

Felsefe niçin gereklidir

Tarihin tanıdığı en büyük düşünürlerin bir kaçını yetiştirmiş olan eski Yunanlılar, felsefe sözünden, **bilmek aşkını** anlıyorlardı. Filosofiya (Philo, sevgi; sophia, bilgi) sözünün kelime anlamı budur, felsefe de buradan gelir.

"Bilgi", dünyayı ve insanı tanıma, bilme demektir. Bu tanıyış ve biliş, bir takım etki ve davranış kurallarının anlatılmasına, ortaya koyulmasına ve hayat karşısında belirli bir tavır takınılmasına imkan veriyordu. Bilge, her hususta, dünyayı ve insanı bilip tanımaya dayanan bu kurallara göre hareket eden insandı.

Felsefe sözcüğü, o çağdan beri tutundu kaldı, çünkü bir ihtiyaca cevap veriyordu. Çoğu kere, dünya hakkındaki görüşlerin ayrılığına göre, çok çeşitli anlamlar aldı. Ama felsefe sözünün en değişmeyen, en kalıcı anlamı şöyledir: "*Genel bir dünya anlayışıdır ki, insanın hayat karşısındaki şu ya da bu tarzda davranışı bu anlayıştan doğar.*"

Önceleri, gerçek bilgiyi düşünme yoluyla araştıran felsefe, sonraları, deney ve gözlem yöntemlerini de kullanarak bilimselleşmiş, çağımızdaysa bütün bilimleri kapsayarak tek bilimde aynılaşmıştır. Bundan başka eskiden bir törebilim, bir tanrı bilim kılıklarına bürünmüş olan felsefe, çağımızda bir doğa-toplum bütünlüğü bilimidir. Felsefe, çeşitli iç ayrımlarının dışında genellikle şöyle ayrılmaktadır: İlk Çağ felsefesi, Ortaçağ felsefesi, Rönesans felsefesi, XVIII.yüzyıl aydınlanma felsefesi, Maddeci diyalektik felsefe...Ancak bu sıralama pek geneldir ve eskimiştir. Felsefeyi bugün iki dünya görüşüne bölümlemek daha uygun olur: İdealist felsefe, Materyalist felsefe.

Doğayı, maddi dünyayı, bilincin, ruhun ürünü sayanlar idealist felsefi kampı oluştururlar; bilinci, ruhu maddi dünyanın, doğanın ürünü sayanlar ise materyalist felsefi kampı oluştururlar.

İşte felsefenin en büyük temel sorunu; bilinç ile maddi dünya arasındaki ilişkidir.

Hangisi esastır; ruh mu, doğa mı? Yani madde mi önce gelir, bilinç mi? Madde mi bilinçten doğar, bilinç mi maddeden doğar?

Bunları daha iyi anlamak için madde ve bilincin tanımlarına bakalım.

Madde: Bütün cisimler ve bunların uğradıkları mekanik, fizik, kimyasal ve fizyolojik süreçler genellikle maddi olgular ya da madde olarak tanımlanır.

Bilinç: Gurur, utanç, sevinç ve beş duyumuzun ürünü olan bütün öteki duygularla zihnimizde doğan düşünceler de genellikle ideal ya da manevi olgular ya da bilinç olarak tanımlanır.

Bir soru: Eğer dünya bütün üstündekilerle birlikte duyuların ve düşüncelerin ürünüyse, yeryüzünde hiç hayat bulunmadığı bin milyon yıl boyunca bunlar kimlerin duyuları ve düşünceleriydi?

İdealist felsefeciler bu soruyu bilimin çerçevesi içinde yanıtlayamamışlardır.

Diyalektik materyalist felsefeciler ise şöyle açıklıyor: Doğa bilimi, dünyanın tarihinin bir döneminde, üstünde hiçbir insanın ve başka hiçbir yaratığın bulunmadığı ve bulunamayacağı bir durumda olduğunu kanıtlamıştır. Organik madde daha sonra ortaya çıkan ve uzun bir evrimin ürünü olan bir olgudur. Bundan da şu sonuç ki madde esastır ve düşünce, bilinç, duyu ancak çok yüksek bir gelişmenin ürünleridir.

Bu iki felsefeden idealist felsefeyi ezenler (sömürücü sınıflar) savunmaktadır; materyalist felsefeyi ise (Marksist materyalist felsefe) ezilenler yani sömürülen sınıflar savunmaktadır. Bugünkü çağımızda iki ana sınıf vardır: Kapitalistler (burjuvalar) ve proleterler (emekçi yığınları). Kapitalistler, idealist felsefeyi savunmaktadır, proleterler ise Marksist materyalist felsefeyi savunmaktadırlar.

Marksist materyalist felsefe ikiye ayrılır: Diyalektik materyalizm, tarihsel materyalizm.

Diyalektik materyalizm: Doğadaki tüm maddelerin kendi iç çelişkileriyle, maddelerin birbirlerinden etkilenmeleriyle, bir kum tanesinden güneşe, temel canlı hücrelerden insana kadar, sürekli bir oluş ve yokoluş, sürekli bir akış, durmayan bir hareket ve değişme içinde olması ve bunları inceleme yöntemi, bilme yöntemi diyalektiktir, bu doğa görüngülerini yorumlayış, onları kavrayış teorisi ise materyalisttir.

Tarihsel Materyalizm: Diyalektik materyalizmin önermelerinin, toplumsal yaşamın incelenmesine genişletilmesi, diyalektik materyalizmin önermelerinin toplum yaşamının görüngülerine, toplumun ve toplum tarihinin incelenmesine uygulanmasıdır.

Tarihsel materyalizmin belirleyici ögesi üretim tarzıdır (üretim güçleriyle üretim ilişkilerinin bütünlüğü). Nüfus ve coğrafi özellikler ise tali plandadır.

Felsefe, toplumun dünya görüşüdür. Bir toplumun üretim yapısı nasılsa düşünce yapısı da öyledir. Öyleyse felsefe bir toplumun ekonomik altyapısının yansımasıdır. Köleci, feodal ve kapitalist toplumlarda üretim araçları üzerinde özel mülkiyet olduğundan idealist felsefe bu toplumlarda yaşama şansı bulmuştur. Üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyetin hakim olduğu sosyalist toplumda ise Marksist materyalist felsefe belirleyici ve hakimdir. Bugünkü emekçi yığınları Marksist materyalist felsefeyi öğrenip bilince çıkardıkları zaman toplumsal mülkiyet için mücadeleyi hızlandırıp, kendi iktidarlarını kuracaklardır.

Felsefe ile yazacaklarımız şimdilik bu kadar.

Ali ŞAHİN

YENİ ÇIKAN YORDAM KİTAPLARI

64 sayfa

Kemal Özer

Onların Sesleriyle Bir Kez Daha

600.000 TL.

104 sayfa

Kemal Özer

Baba ile Kız

Öyküler

750.000 TL.

224 sayfa

GÜNLÜK

kemal özer gölgeden güneşe

(1994 - 1996)

1.000.000 TL.

72 sayfa

ANI

Kemal Özer İkinci Yeni'den toplumcu Şiire

750.000 TL.

88 sayfa

GÖNDEREMEDİĞİM MEKTUPLAR

Kemal Özer "benim ellerimi al, benim gözlerimi kullan"

750.000 TL.

56 sayfa

Sorulardan bir gökkuşağı

KEMAL ÖZER

500.000 TL.

296 sayfa

DERLEME

Kemal Özer Eleştirilerin gündeminde

1.250.000 TL.

64 sayfa

Lubomir Levçev

Bir Yıldızdı Taşıdığım

TÜRKÇESİ

Kemal Özer – Gülşah Özer

600.000 TL.

280 sayfa

Klára Jarunková

BİR TANEM

roman

Çeviren

Gülşah Özer

1.000.000 TL.

YORDAN KİTAPLARI İsteme Adresi : İstanbul Evleri 27/1 Bahçelievler - İstanbul Tel ve Fax: (0.212.) 502 16 90
Genel Dağıtım: ARTI DAĞITIM Mühürdür cad. No:77 Kadıköy - İstanbul Tel: (0.216.) 349 81 86

ISSN 1301-9163